

ספר זיכרון
למיוסדי ופעילי
קהילת בית הכנסת
רמת חן

ספר זיכרון למייסדי ופעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

אגודת בית הכנסת רמת חן

**ספר זיכרון
למייסדי ופעילי
קהילת
בית הכנסת רמת חן**

עודכן לאחרונה בתאריך: י"ט סיון תשפ"א (30 מאי 2021)

ספר זיכרון למייסדי ופעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

להורדת הגרסה העדכנית של ספר הזיכרון נא ללחוץ [כאן](#)

הצעות תיקונים והשלמות יתקבלו ברצון בכתובת: editor.bhrc@gmail.com

תיקונים לנוסח קיים יתקבלו אך ורק בקובץ וורד עם "עקוב אחרי שינויים" מהנוסח הקיים. המעוניינים לתקן מתבקשים לפנות תחילה לקבלת מסמך וורד בנוסח הקיים.

יזם המהדורה הדיגיטלית והעורך הראשון:	יהודה פרידלנדר ז"ל
עורך המהדורה הדיגיטלית:	יהושע שורץ
איור דף השער:	שושנה (רזי) פלדמן

תוכן העניינים

1	מבוא
2	בית הכנסת רמת חן
8	מייסדי ופעילי בית הכנסת רמת חן ז"ל
9	אברמסון יעקב ב"ר יהושע
10	אויערבך יעקב יוסף [הרב] ב"ר אליעזר
13	אופנבורג אפרים שמשון ב"ר נתן צבי
16	אזולאי יוסף ב"ר חביב
17	אנגלסמן יעקב ב"ר יוסף
19	ארנון (רשלבר) אברהם ב"ר צבי
21	בולוטין אברהם ב"ר אליעזר
23	ביר דוד ב"ר יצחק
25	ביר מרים (לבית דה-יונג) ב"ר שלמה
27	ברט יעקב ב"ר אליעזר
30	בריס פול (פסח) [פרופ'] ב"ר אלקנה
32	ברמן אברהם ארתור ב"ר שלמה
34	ברמן עלי ב"ר אברהם ארתור
36	גולדברג יואל משה [פרופ'] ב"ר יעקב
38	גולדשטיין משה צבי ב"ר יעקב
42	גולדשמידט אמיל (יעקב מנחם) [פרופ'] ב"ר משה אברהם
44	גמליאל (סובלסקי) שלמה ב"ר ישראל
46	דוידס נחמיה ב"ר יוסף צבי
48	ון-סטרטן יוסף ב"ר יהודה
49	זיידמן יעקב משולם [ד"ר] ב"ר לוי
51	זנבר (זונוובר) יצחק ב"ר ישראל
54	טיברגר אליעזר [הרב ד"ר] ב"ר יוסף
56	יאראק פדריקו משה ב"ר נתן (רנאטו)
58	כהן אלכסנדר ב"ר זאב
62	כהן משה נחום ב"ר צבי אריה
64	כץ מרדכי ב"ר משה הכהן

ספר זיכרון למייסדי ופעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

65	.....	כשר שמעון יעקב ב"ר מנחם מנדל
68	.....	לוין אליעזר צבי (אריך) ב"ר אהרן
69	.....	לזובסקי חיים ב"ר שמואל
70	.....	לזובסקי יעקב יוסף ב"ר שמואל
72	.....	ליכטנשטט יעקב אברהם ב"ר יחיאל
73	.....	לרנר משה אברהם (מוריס) [פרופ'] ב"ר אריה לייב
75	.....	מגן מנחם ב"ר יצחק
77	.....	מוניקנדם רפאל (גוסטב) [ד"ר] ב"ר שלמה
79	.....	מטלון יוסף ב"ר יוסף
80	.....	מילשטיין יעקב (קובי) [הגנן] ב"ר משה
82	.....	מלר רפאל יעקב ב"ר יהודה
83	.....	משאלי אליהו ב"ר שלמה
84	.....	נוי (נויברגר) מרדכי (מנפרד) ב"ר שמעון
86	.....	נורדמן יעקב ב"ר קלונימוס
87	.....	סולטר יהודה ב"ר עקיבא
90	.....	סומך שמעון ב"ר יעקב
92	.....	פלסר אפרים ב"ר הלל
94	.....	פרוידנברגר יעקב ב"ר שמעיה
95	.....	פרידלנדר יהודה [ד"ר] ב"ר דוד
97	.....	פרידמן יקותיאל ב"ר זאב
99	.....	פרנד מאיר ב"ר מנחם דב
100	.....	פרנק אברהם ב"ר יהודה
103	.....	צ'ורארו צבי אריה (הרשקו) ב"ר יעקב
104	.....	קימל משה (מקסימיליאן) [ד"ר] ב"ר אברהם
106	.....	קירשנבוים שמואל הלוי [הרב] ב"ר אליעזר
107	.....	קליין יהודה אריה שמחה ב"ר ירמיהו הלוי
109	.....	רדקובסקי אליון (אברהם יצחק הכהן) [פרופ'] ב"ר אהרן הכהן
114	.....	רויטמן אריה ב"ר יעקב יחיאל
116	.....	שומן דוד ב"ר חיים
117	.....	שי ישעיהו אלכסנדר ב"ר משה
119	.....	שיין משה אליעזר (אריך) ב"ר אברהם אליהו

ספר זיכרון למייסדי ופעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

- 121..... שיפר יוסף ב"ר אליהו
- 123..... שר יוסף ב"ר משה
- 125..... בני רמת חן שנפלו במערכות ישראל**
- 126..... ואלה שמות חברי בית הכנסת לדורותיהם**

מבוא

ספר זה נועד להנציח את מייסדי ופעילי בית הכנסת רמת חן ומתאר גם את קורות בית הכנסת ומנהגיו.

לקראת ראש השנה תשכ"ח הוגש לבית הכנסת "ספר זכרון" שהכיל דפים מאוירים וכריכת עץ מפוארת. יוזם הספר היה תושב השכונה שאול בלושטיין והמבצע היה אחיו הצייר החיפאי עמנואל סלע - בלושטיין. הספר הוקדש לזכר הוריהם ויצא בפורמט גדול בעיצוב אומנותי מפואר שכל דפיו מאוירים. הדפים שהיו ריקים מלכתחילה הלכו והתמלאו במשך השנים בדברי זכרון למייסדי בית הכנסת ופעיליו. במשך שנים רבות נערכו דברי הזיכרון ע"י חבר בית הכנסת [אברהם פרנק](#) ז"ל. הדפים נכתבו בכתב יד סופרים, ע"י חברת בית הכנסת האומנית שושנה (רזי) פלדמן. הספר נשמר בתצוגת קבע בארון ראווה שבמבואה של בית הכנסת.

בסוף העשור הראשון למאה הנוכחית התחיל חברנו [יהודה פרידלנדר](#) ז"ל לעדכן את הספר. כל גיליונות הספר הקודם הועתקו לקובץ וורד ונוספו כתבות על חלק מפעילי בית הכנסת שהלכו בינתיים לבית עולמם. יהודה חלה ולא הספיק לסיים.

לכבוד הוא לנו להמשיך את המפעל. איתרנו את צאצאי הפעילים לשעבר ופנינו לכולם בבקשה להכין כתבות על יקיריהם. רובם נענו ופרי עמלם משלים את הספר הנוכחי. כמו כן נערכו מחדש ותוקנו הכתבות מהמהדורות הקודמות. שושנה פלדמן - כיום באלקנה - נעתרה לבקשתנו ואיירה את דפי השער של המהדורה הנוכחית.

ספר הזיכרון יעודכן על פי הצורך. להורדת הגרסה העדכנית של ספר הזיכרון נא [ללחוץ כאן](#)

הצעות תיקונים והשלמות יתקבלו ברצון בכתובת: editor.bhrc@gmail.com

תיקונים לנוסח קיים יתקבלו אך ורק בקובץ וורד עם "עקוב אחרי שינויים" מהנוסח הקיים. המעוניינים לתקן מתבקשים לפנות תחילה לקבלת מסמך וורד בנוסח הקיים.

יהושע שורץ

בית הכנסת רמת חן

שטחי שכונת רמת חן היו חלק מהשטחים החקלאיים של הכפר הערבי סלמה שנכבשו במסגרת [מבצע חמץ](#) על ידי גדוד 33 של חטיבת אלכסנדרוני, בליל 29/04/1948. לאחר קום המדינה, קיבלה חברת רסקו מקק"ל רישיון לבנות במקום שיכון עבור קבוצות שונות של מתנחלים מחוגי האינטליגנציה העובדת. ב-5 בינואר 1953 סופחה השכונה לרמת-גן ובאותה שנה הוקם גם מגדל המים בראש הגבעה. שם השכונה (ח"ן) הוא ראשי תיבות של חילות ונביאים, שכן רובם המכריע של רחובות השכונה קרויים על שמם של חילות (וכן מבצעים צבאיים ומצביאים) ונביאים. רחוב מחץ (בסיכול אותיות חמץ) נקרא על שם מבצע חמץ הנזכר לעיל.

כשהגיעו המשתכנים הראשונים בסוף שנת תשי"ב (1952) לגור בשכונה החדשה, היו בתיה הבודדים פזורים בין מגרשים חשופים, שעדיין ניכרו בהם שרידי פרדס ערבי נטוש. תחבורה ציבורית הייתה מגיעה אז אל השכונה רק שלש פעמים ביום, מערכות חשמל וביוב עדיין לא הותקנו בה, מנורות הלוקס האירו את הבתים, והמצרך היחיד שהיה ניתן לקנות בשכונה היה לחם שאותו היה אפשר להשיג בקיוסק של פועלי הבנין שבראש הגבעה.

השכונה אוכלסה ע"י קבוצות מתיישבים שונות, ביניהם היו משתכנים דתיים. כדי לוודא שבמקום מושבם העתידי יהיה גם מניין לתפילה, התאגדה קבוצה של כ-20 מורים דתיים. מארגני קבוצה זו, שבנו את הבתים הראשונים במקום, היו גם חלוצי הקמת בית הכנסת.

בשבתות הראשונות צעדו המשפחות לתפילות שבת בבית הכנסת ברמת יצחק. כשהגיעו משפחות נוספות ל"שיכון מורים דתיים" והתקבץ מנין גברים, הזמינו יהודה ורוזה שולמית פרידמן ז"ל את החברים השכנים לערוך את תפילות השבת במעונם. כך נוסד באחד משבתות חורף תשי"ג, בבית משפחת פרידמן ברחוב ישעיהו 6, המניין הראשון ברמת חן.

יהודה פרידמן העביר את ספר התורה שקיבל בירושה מאביו אל ארון הספרים במסדרון, והקדיש את החלק האמצעי להיות "ארון קודש". מאחורי דלת הזכוכית קבע וילון אשר שימש כ"פרוכת". בין המסדרון לשירותים נתלו וילונות כפולים כחציצה. הבנות הקטנות, רחל, רבקה ורותי, נדרשו להקפיד בכל ימות השבוע על דיני קדושת בית כנסת ולהתלבש בצניעות.

בכל יום ששי החלה ההתארגנות להסבת הבית לבית כנסת. הרהיטים בסלון הוזזו הצידה, כסאות מתקפלים נוספו, ובמרכז החדר הוצב שולחן לשמש במה. "עזרת הנשים" נקבעה בפינת האוכל מול הסלון. רק בתום התפילה, כאשר אחרון המתפללים עזב, ערכה המשפחה את שולחן השבת. כך התנהלו השבתות במשך מספר חודשים, כאשר בכל פעם הצטרפו מתפללים חדשים.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

בקיץ תשי"ג (1953), לקראת שנת הלימודים תשי"ד, בנתה העיריה צריף ברחוב מצדה לצורך פתיחת גן עירוני, והקהילה קיבלה רשות לקיים במקום תפילות. במשך השבוע שימש הצריף גן חובה 101 של עיריית רמת גן ובימי חול ושבתות נפתחו כיסאות העץ המתקפלים, נמתחה יריעת בד כמחיצה והמקום תיפקד כבית כנסת. בימים הנוראים בנו בחצר הגן סככה גדולה עם ברזנטים, כדי להכיל את הציבור הגדול שהגיע בימים אלו. שם התפללו כשש שנים.

בימים הראשונים, כל בעלי ענין בתפילה מתושבי רמת חן התפללו יחדיו. חלקם היו בעלי נוסח תפילה שנקרא "ספרד" במחוזותינו (בעיקר יהודים שעלו מארצות מזרח אירופה), וחלקם, בעיקר הייקים, נהגו בנוסח אשכנז. היה ויכוח מר וקשה, בין בעלי הנוסחים השונים שהביא בסופו של דבר לפילוג. הקבוצה שהתפללה בנוסח ספרד פרשה והיוותה את הגרעין לבית כנסת "ישורון". הפילוג גרם לקושי רב בכינוס מניין לשחרית בימות החול, ובית הכנסת שכר בכסף שני נערים ממעברת עמידר שיבואו להשלים מנין בשחרית.

המתיישבים הדתיים פעלו נמרצות לייסד מקום תפילה ראוי לשמו בשכונה הצומחת. ברבות הימים הקצתה עיריית רמת גן עבור בית הכנסת מגרש ברחוב רמת חן שבראש הגבעה, כיאות למיקום בנין בית כנסת על פי השולחן ערוך. המייסדים התארגנו במסגרת "קרן בנין בית הכנסת" ופעלו לגיוס כספים ולהתרמת תושבי השכונה ל"אבני בנין" עבור המבנה העומד לקום. הם באו בדברים עם האדריכל בעל החזון [מאיר בן-אורי](#) מחיפה, אמן יוצר שתכנן באותה עת יישובים ובתי כנסת רבים של הציונות הדתית. שאיפתו היתה להקים בארץ ישראל המתחדשת בתי תפילה במתכונת בתי כנסת עתיקים שנמצאו בחפירות שונות בארץ ישראל. עבור בית הכנסת ברמת חן הוא הציע תוכנית של מבנה מלבני גבוה שישמש כעזרת הגברים, כשמצדו הצפוני והדרומי אגפים נמוכים משמעותית שיועדו לעזרות הנשים. מבנה זה אמור היה להוות מרכז למבנה בצורת אוהל המקיף את הבנין, אשר ישמש בחגים ובמיוחד בימים הנוראים את הקהל הרחב. לאור מגבלות התקציב הוחלט לדחות את בנית האוהל ובסופו של דבר רעיון זה לא יושם. כותרת הבניין הוקפה בעיטורים של שבעת המינים שהוסיפו למבנה נופך יהודי ייחודי.

האדריכל מאיר בן-אורי, הציע למהנדס הבנין [אלכסנדר כהן](#), שלימים עבר לגור בשכונה, לנהל את בנית בית הכנסת. חלק מחברי קרן הבנין, יוצאי המבורג, הכירו את אלכסנדר עוד מחו"ל ושכרו את שירותיו. הוא הכין את כל תוכניות העבודה על פי תוכנית האדריכל ופיקח יום יום על העבודה. הבניה החלה בשנת תשט"ז (1956), התפילות במקום החלו בשנת 1960, וריהוטו הפנימי של מקדש מעט זה הושלם בשנת תשכ"ד (1964).

בית הכנסת רמת חן הוא בית הכנסת המרכזי בשכונת רמת חן. בין באי בית הכנסת מניחים הן מתפללים קבועים והן מתפללים מזדמנים. בקרבת בית הכנסת נמצאים

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

בית הספר התיכון [בליך](#) ובית הספר היסודי [רמת חן](#) ושני בתי הורים, הנעזרים בבית הכנסת.

במשך השנים בית הכנסת המשיך להתפתח בהתאם לצרכים המשתנים.

בית הכנסת היה צר מלהכיל את המתפללים ובשנת 1973 הורחב בית הכנסת והתווספה לו עזרת נשים עליונה עם 200 מקומות, מבואה וספריה וגם מקלט תת קרקעי. האולם המרכזי חולק מחדש ומכיל 210 מקומות לגברים ו 40 מקומות לנשים. ההרחבה תוכננה ע"י האדריכל [אלי משאלי](#) ז"ל שהיה מהמתפללים והפעילים בבית הכנסת.

בהמשך נבנה לצד בית הכנסת בית מדרש המשמש כבית כנסת בימות החול. בשבתות הוא משמש את המניין הראשון. במשך השבוע הוא מארח את שיעורי הדף היומי, שיעורי משניות, שיעורי תורה ויהדות, וכמו כן מתקיימים בו קידושים ואירועים של הקהילה. בשנת תש"ע (2010) שופץ בית המדרש והורחב ושמו הוסב ל- "היכל ריבה" ע"ש חברתנו ריבה קושיצקי ז"ל.

עוטף את "היכל ריבה" גן שבעת המינים - גן "טוביה מאיר". בגן, שתוכנן בגישה של חיסכון במי השקיה, ניתן למצוא את שבעת המינים: חיטה שעורה גפן תאנה רימון זית ותמר, וכן עצים וצמחים נוספים הקשורים לארץ ישראל ולתרבות היהודית כגון: אתרוג, הדס, חרוב ושקד. לגן הובאו סלעים מיוחדים מהשומרון וכן הותקנה בו שוקת להנאת הציפורים.

בית הכנסת הוקם כאמור ע"י יוצאי מרכז אירופה (ה"ייקים"). במשך השנים הצטרפו אליהם עולים מכל הגלויות: הולנד, דרום אפריקה, מזרח אירופה, אירן, עירק וצפון אפריקה וכן קבוצה של פרופסורים מאוניברסיטת בר-אילן. החברים החדשים הפיחו בבית הכנסת רוח רעננה. בשנות ה 90 של המאה העשרים הצטרפה קבוצה של עולים צעירים מארצות הברית וקנדה וכעבור מספר שנים הצטרפה קבוצה של עורכי דין צעירים.

בשנת תשי"ז (1957) החל הרב [דוד יחיאל ורנר](#) לכהן כרב ברמת חן וסביבתה. בתפקידו זה שימש כתשע שנים עד שנקרא בשנת תשכ"ו (1966) לכהן כרב העיר חדרה. בשנים תשכ"ח - תש"נ (1968 - 1990) כיהן הרב [יעקב יוסף אוירבך](#) ז"ל כרב בית הכנסת ורב השכונה. בשנים תשע"ג – תשע"ו (2013 - 2016) כיהן הרב גבי גלסר כרב בית הכנסת.

בבית הכנסת התקיימו ומתקיימים שיעורים תורניים סדירים: דף יומי בגמרא שהחל ע"י הרב קובלסקי ו"מאורות הדף היומי", ועבר לחסות ישיבת רמת גן, שיעורי משנה יומית אחרי תפילת ערבית, ובשבתות שיעורי אבות ובנים, גמרא שבועית ע"י הרב פרופ' שמואל שפרכר, ופרשת השבוע ע"י חברי הקהילה. לקראת החגים מתקיימות

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

סדרות שיעורים לנשים. הרב [יצחק זילברשטיין](#) שליט"א מתארח בבית הכנסת אחת לשלשה שבועות ומוסר שיעורי תורה באקטואליה. בשיעורים אלה משתתפים גם רבים מחוץ לקהילה.

בית הכנסת מאורגן כעמותה ולהנהלתה נבחרים 5 חברים. בשנת תשכ"ח (1968) נרשמו בה 190 בתי אב, שמנו 350 נפש. כיום (תשפ"א / 2021) חברים בעמותה כ-80 בתי אב.

מטרות עמותת בית הכנסת הן:

- להקים, להחזיק, לקיים ולנהל בית כנסת אורתודוקסי, לקיים ולהחזיק ספריה תורנית, אולם שמחות, חדרי לימוד.
- הפצת לימודי תורה ויהדות, עריכת שיעורים והרצאות תורניים וקיום תפילות ואירועים דתיים.
- לדאוג לכל עניני דת, צדקה, גמילות חסדים, חינוך ותרבות.
- לערוך שמחות כגון: בר מצווה, ברית, קידוש וכו'.
- ניהול בית הכנסת ברוח הציבור הדתי לאומי.
- טיפוח ערכי הדת והמסורת, אהבת הארץ והמדינה והפצת ערכים אלה בין חברי העמותה ובאי בית הכנסת.
- קירוב בני נוער לבית הכנסת וערכיו.

בבית הכנסת נקבע, מאז היוסדו, נוסח תפילה ישראלי על יסוד מנהג אשכנז והתפילות נאמרות בהגייה ספרדית.

גאוותנו על כך שמתחילת התארגנותו של בית הכנסת נמנים על מתפלליו ועל חברי האגודה אנשים מכל העדות והזרמים, יוצאי אשכנז ועדות המזרח כאחד, וביניהם ותיקים ועולים חדשים, במיוחד מארצות המערב.

לאור הגידול במספר המתפללים בני עדות המזרח, בית הכנסת הוסיף בשנים האחרונות לנוחות מתפללים אלה סידורים בנוסח ספרד ובנוסח עדות המזרח. אולם, נוסח התפילה נותר כמנהג המקום וכמסורת המייסדים – נוסח אשכנז.

לאור הביקוש, מתקיים במקום בימים הנוראים, גם מניין בנוסח עדות המזרח.

בית הכנסת שלנו מתאפיין ברוח ההתנדבות של מתפלליו, לצרכי הצבור ולמען הקהילה ותושבי השכונה. הוא מתפעל קופת גמ"ח; מצטיין באיסוף וחלוקת "קמחא דפסחא"; מסייע לעולים חדשים; מפעיל וועדת חסד העוסקת בתחום הכנסת אורחים,

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

ביקור חולים, עזרה בבתי "שמחות", סיוע בקיום שמחות קהילתיות, הפצת מידע וגיוס מתנדבים.

בית הכנסת עסק גם בפעילות תרבותית תורנית. עוד לפני שנולדו עלוני השבת, בית הכנסת הוציא במשך שנים עלון בשם "חן המקום". בין עורכי העלון היו חברינו [מרדכי נוי ואברהם פרנק](#) ז"ל, יצחק גנוז הי"ו ויוסי קימל הי"ו. עלון זה עסק בענייני דיומא, בפרשת השבוע, בידיעת הארץ בהקשר לפרשות השבוע, בנושאי הלכה, בהצגת מצטרפים חדשים לקהילה, בעדכון על ארועים בקהילה, בברכות חברים, בפרידה מחברים שהלכו לעולמם, בהודעות לקהילה, בפרסום לוחות זמנים ובחידונים לילדים.

בית הכנסת רמת חן משקיע בחינוך הילדים. בסיום תפילת ליל שבת נערך קידוש לילדים המתכבדים בכוסיות יין ובביסקוויטים. בשבתות מתקיים מניין ילדים, במסגרתו הילדים הקטנים מתפללים בשירה בהנחיית ילדים גדולים מהם. לאחר סיום תפילת השבת מתקיים שיעור אבות/אמהות ובנים/בנות על פרשת השבוע. לקראת ראש השנה, ילדי הקהילה מכינים ברכות שנה טובה לותיקי הקהילה ובליווי הוריהם מבקרים את הוותיקים ומוסרים להם את הברכה והתשורה. לקראת פורים, ילדי בית הכנסת מכינים משלוחי מנות שנמסרים לעולים חדשים במעון העולים הסמוך.

בית הכנסת מוקיר גם את ותיקיו. מעבר לחלוקת הברכות והתשורות בערב ראש השנה, בית הכנסת נהג לערוך במשך שנים ארוכות טכסי הדלקת משואות אחרי תפילת ערבית חגיגית של יום העצמאות. במסגרת זו כובדו בכל פעם מספר ותיקים בהשאת משואה וסיפור חייהם, נותן ההשראה, סופר לציבור.

בית הכנסת עוסק גם בפעילות לגיבוש חברתי. במסגרת זאת נערכו טיולים ואורגנו סופי שבוע משותפים. השבת הקהילתית בחברון בשבת "וירא" בשנת תש"ס (1999) השאירה את חותמה על הקהילה. בדרך חזרה במוצאי שבת, עם היציאה מחברון ליד מחסום תרקומיא, הותקף האוטובוס על ידי מחבלים בירי צרורות. האוטובוס היה מלא בחברי הקהילה כולל ילדים וחמישה נפצעו. רופאים ואחיות מבני הקהילה שהיו באוטובוס וכוחות צה"ל שהגיעו למקום טיפלו במסירות בפצועים והעבירו אותם לבית החולים הדסה בירושלים. גם הילדים כונסו במקום וזכו להתייחסות מיוחדת של פסיכולוגיות מהקהילה וחיילות צה"ל. הפיגוע אף עלה לדיון בכנסת באותו שבוע. במשך שנים ציינה הקהילה את הארוע בקידוש הודיה בשבת "וירא".

קהילת בית הכנסת רמת חן מעולם לא הסתגרה בדלת אמותיה והיתה פעילה גם בחברה. היא התכבדה בארוח וליווי מתגיירים וקרובים ליהדות.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

מגפת הקורונה (COVID-19) פרצה לראשונה בדצמבר 2019 בעיר ווהאן בסין, ומאמצע פברואר 2020 החלה להתפשט במהירות לכל רחבי העולם והגיעה גם לישראל. לאחר פרוץ המגפה בארץ, נערך בית הכנסת להבטחת המשכיות התפילה במסגרת מגבלות הסגרים והנחיות הממשלה. בין השאר מונה אחראי קורונה; בית הכנסת חולק לקפסולות באמצעות מחיצות; נבנתה מחיצה ניידת בין בעל הקורא לעולים לתורה; נערכה הסברה; אורגנו תפילות בחצר בית הכנסת ולשם כך הוצבו בסיוע העיריה סוככות מצילות ומצננים; שיעור הדף היומי שודר בשידור ישיר באמצעות תוכנת ZOOM (לשידור וידאו מרחוק על תשתית האינטרנט), כמו גם קריאת מגילת איכה בתשעה באב; אורגנו מניינים בחצרות חברי הקהילה בסיוע בית הכנסת; בעלי תקיעה עברו בין בתי החברים שלא יכלו להגיע לבית הכנסת בראש השנה, ותקעו בשופר; תוגברה פעילות הצדקה; ועוד.

תקוותינו היא שבית הכנסת יהווה מרכז רוחני דתי וקהילתי לצבור תושבי רמת חן כולם ויאפשר להם להשתתף בתפילות הנערכות בו בימי אבל ובימי שמחה.

הפרקים הבאים מוקדשים לזכרון מייסדי בית הכנסת והפעילים בפיתוחו, הפעלתו והחזקתו שהלכו לעולמם.

מיסדי ופעילי בית הכנסת רמת חן ז"ל

אברמסון יעקב ב"ר יהושע

נולד: תרנ"ז (1897)

נפטר: ט' טבת תשמ"א (15/12/1980)

יעקב אברמסון ז"ל נולד בכפר אבריטא הממוקם בסמוך לעיר לומזא שבפלך וורשא בשנת תרנ"ז.

אביו שימש כמנהל יערות אצל הפריץ המקומי וכילד הוא למד בריישא וושקוב ובוורשא.

בעקבות גירוש היהודים מעירו וושקוב בימי מלחמת העולם הראשונה נמנע ממנו ללמוד בישיבה הגבוהה בלומזא. בני הקהילה היהודית סבלו לאחר מלחמת העולם הראשונה מהבולשביקים, ולאחר שהעיר סופחה לפולניה אירע בה פוגרום.

בשנת 1921 ברח יעקב עם אביו, ר' יהושע ועם אחותו חיה לארה"ב. המשפחה התיישבה בעיר יוטיקה, ולאחר מכן עברה להתגורר בניו-יורק. ר' יעקב הצטרף לארגון בתי הכנסת "ישראל הצעיר" ול"מזרחי", קבע עיתים לתורה והיה פעיל למען ארץ ישראל.

בשנת 1934 נשא לאישה את לאה בת ר' יוסף הכהן רובינשטיין. בשנת 1969 עלתה משפחת אברמסון לישראל והם קבעו את משכנם ברמת חן.

מיד עם הגיעו לרמת חן קבע ר' יעקב את מקום תפילתו בבית הכנסת שלנו, הוא הקפיד להשכים ולהעריב לתפילה בציבור ובמהרה נודע מר אברמסון כאחד מחובשי בית המדרש הקבועים. הוא היה ממשכימי קום, דאג תמיד להדלקת החשמל לפני התפילה, התמיד בכל מעשה מצווה, טרח עם הצבור והיה אהוב ונכבד על מכריו ומוקיריו.

ר' יעקב אברמסון ז"ל זכה להגשים את חלום חייו – לחיות ולהיקבר בארץ ישראל.

אויערברך יעקב יוסף [הרב] ב"ר אליעזר

נולד: כ"ו כסלו ת"ש (08/12/1939)
נפטר: י' חשון תשע"ו (22/10/2015)

הייתה זו שבת חורפית בשנת תשכ"ח עת הילך באשמורת הבוקר ברחובות תל אביב המנומנמת עטוף בטליתו אברך צעיר בשנות העשרים לחייו וכולו שרעפים, מכוון צעדיו לרמת חן שם מתמודד הוא על משרת הרבנות שזה לא מכבר התפנתה.

לא קלה הצעידה של שעות אל בית הכנסת המרכזי רמת חן שם היה עליו לדרוש, אבל יותר קשה היה המבחן שעמד לקראתו. פסיפס תרבותי שלם בנגידותו הייתה רמת חן הדתית, לא הרי יהדות מערב אירופה הדייקנית שב'היקים' לפולנים בעלי הלהט החסידי ב'ישראל', ולא זה וזה כיוצאי קהילת 'ליפקני' שהתפללו בקהילה משלהם בפאתי השכונה, וכולם יחד אינם כניצולי השואה האימה מ'הצריף' של 'זכרון קדושים'. מועמדים רבים נפלו כי לא הצליחו למצוא מסילות ללבבות כולם.

את אותו הרגע בו פתח הוא את דברי התורה שבהם כובד לא שכחו כל שומעיו, באומנות ידע הוא לדבר לכל אדם בשפתו ולכל קהילה בלשונה. פה אהבו את הדיוק הלשוני בעברית צחה עם המסר החשיבתי, שם בירכו על פלפול תלמודי עמוק בידיש עסיסית, אחרים התרגשו ממשפט אחד חכם ומחוכם מ'חכימא דיהודאי' ששבר מחיצות, וכולם הפנימו כי חן המקום יקרא מעתה על שם רבו, והרב יעקב יוסף אויברך התמנה בחורף תשכ"ח פה אחד למרא דאתרא.

הרב זצ"ל נולד בנר שלישי של חנוכה ת"ש לרבי אליעזר זצ"ל ולאמו הצדקת מרת רבקה ע"ה, בשכונת 'שערי חסד' בירושלים של מעלה. אביו הגאון זצ"ל היה ראש ישיבת המקובלים 'שער השמים' ואמו ע"ה הייתה אשה משכלת דוברת שפות רבות ומעסקניות החסד הגדולות בדורה. בבית מפואר זה אשר היה ענף מבורך למשפחת אויערבאך הידועה במיוחדותה נולד מורנו הרב.

"גם במעלליו יתנכר נער אם זך ואם ישר פעלו". כשרונו מילדות ביחד עם הארת פנים נדירה וכן נפלא שיוצק בשפתותיו, הביאוהו לדרגות רוחניות שהפליאו את כל רואיו ומכריו. עוד כעלם צעיר זכה בפרס מיוחד מ'משרד הדתות' על דברי תורה נדירים בחריפותם. עלה ונתעלה בתלמוד תורה 'עץ חיים' וישיבות 'קול תורה', 'פוניביז', ו'כנסת ישראל - חברון' לדרגות כאלו שכל אחד אמר עליו 'ברקאי'.

גדולי ורבני הדור מכל החוגים והמגזרים אהבו להשתעשע אתו בדברי תורה ולהתפעל מאישיותו, וסמכוהו בסמיכת חכמים לא לפני שהדגישו כי הרי הוא 'אחד הגדולים אשר בארץ'.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

קשר נפשי עמוק מני ים, היה למורנו הרב זצ"ל עם דודו פוסק הדור מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל. מורנו הרב זצ"ל התייחס בהיותו בחור צעיר מאביו ואמו היקרים, או אז פרש הדוד הגדול את חסותו על בן אחיו, וציין במכתבים רבים כי הוא "אהוב עלי כבני ממש".

בהגיעו לפרק 'האיש מקדש' נישא הוא לרבנית דינה תבדל לחיים בת אב"ד 'תל אביב יפו' הגאון רבי מנחם ציוני זצוק"ל ויחדיו הקימו בית של תורה וגדולה במקום אחד.

את כל כוחותיו הרוחניים, השקיע מורנו הרב כשרעייתו עזר כנגדו במפעלותיו הברוכים ברמת חן. הדיו יכלה ולא נספיק לתאר: שיעורי תורה בבוקר ובערב ואחר כך לעת ליל, מפגשים לפני בר מצווה לכל ילדי השכונה ולפני נישואין, שיחות אישיות אל תוך הלילה עם כל מבקש ומר נפש, והכל בבת שחוק נעימה ותחושה עילאית לכל מי שבא בקרבתו.

כל שבת הייתה מתחילה באחד מבתי הכנסת בשכונה לפי תור שנקבע. בסיום התפילה היה הרב רץ לביתו עם אורחים או חסרי בית שבאו עמו. לאחר סעודת השבת היו מתכנסים בביתו צעירי בית הכנסת לשיח של תורה וחיזוק עד השעות הקטנות של הלילה. בבוקר השבת היה מתחיל את התפילה בבית הכנסת המרכזי שם היה דורש ומברך חתן בר מצווה מהשכונה או כל שמחה אחרת, לאחר מכן היה רץ מיד ברחוב של תיכון 'בליך' לבית הכנסת 'ישורון' לעוד דרשה כשהוא מנצל את העובדה ששם התחילו את התפילה כרבע שעה אחרי. שעה לפני מנחה שוב היה רץ ותלמודו בידו לשיעור גמרא ב'ישורון'. שם גם היה נשאר לסעודה שלישית ודורש גם בה בנועם שפתותיו, כאשר מדי שבת מברכין היה במקום זאת רץ שוב לשיעור נוסף בין מנחה וערבית בבית הכנסת המרכזי. ואל דאגה במוצאי השבת שוב לקחוהו 'לקרית קריניצי' הסמוכה לשיעור נוסף. ועוד לא הזכרנו את השיעור ביום שישי בשוב 'אלקנה' שרבים מבני ובנות רמת חן עברו לשם, או את השיעור בכיכר המדינה ליוצאי 'אורגוואי' שחלק מהמתפללים נמנו עליהם, או את השיעורים ב'דובב עוז' וב'גבורת מרדכי' שטענו שגם להם מגיע להתבשם כי הם נראים וסמוכים ל'רמת חן', או את שיעורו הקבוע בכפר סבא לעורכי דין ומשפטנים, ועוד ועוד.

בית הרב היה בית של חסד צרוף, ברמת חן חיו ניצולי שואה רבים והם היו חוסים בצלו של רבינו, כשהרבנית תחיה דואגת לכל מחסורם. שמות של נשמות יקרות שנפטרו עריריים שגורים בפי בני הבית. אומללים אלו ומרי נפש אחרים היו באים בקביעות לבית הצנוע בחבקוק 2 בשבתות וחגים, ומקבלים סעד רוחני נפשי וגשמי ותמיד יוצאים עם חיוך של הקלה.

פרק מיוחד בחייו היה עזרתו למשפחות שכולות אשר איבדו את יקיריהן ל"ע, ובפרט למשפחות חללי צה"ל אשר הרגיש בכאבן עוד מעת היותו בשירותו הצבאי ביחידת זיהוי החללים בתל השומר. בני משפחתו זוכרים את בכיו כאשר היה חוזר לביתו אחרי זיהוי החללים במלחמת יום הכיפורים וממאן להתנחם.

גם כינוסי החגים בבית הרב לא ישכחו לעולם, אם זה בסוכת הרב המעוטרת ומלאה בכל טוב, או בשירת הים בשביעי של פסח, עת הרב היה מנגן את השירה במנגינה היחודית של 'שערי חסד'. כי כזה היה מורינו זצ"ל שילוב של ירושלים של מעלה הניכר בכל אורחות חייו והבאתה לרמת חן ולשומעי לקחו, הן בתורה, הן בעבודת השם, בניגוני התפילה המיוחדים, בברכת החודש שהיה מברך ומרגש את כולם, ועל הכל ניצבה אישיותו רבת הפנים שמאירה על כל סביבתה.

בעל יסורים רבים היה מורנו הרב זצ"ל. בשפה הרפואית נחשב היה 'חולה מורכב'. פרופסור מכובד טען בכתב כי מבחינה רפואית הרב הנו נס רפואי מהלך. הוא גם ציין כי הנו ניחן ביכולת שכלית יוצאת דופן אשר לטענתו היא המחזיקה את נר חייו דולק ומאיר. בכל סבלו היה מורנו זצ"ל דאגתו בלבו וצהלתו בפניו. כוחות נפש עצומים החזיקו אותו להמשיך בתורה ובמעשים מבורכים. כל מבקריו התחזקו ממנו והתפעלו מהמלאך בלבוש בשר ודם הניצב למולם.

בליל י' חשון תשע"ו נצחו אראלים את המצוקים וכבה המאור הגדול. במיתת נשיקה של צדיקים גמורים נפרד בעל היסורים מעולם החומר. הילד היתום מהוריו שעלה ונתעלה מתוך הריסות ושהבין כל נפש חזר למקום בו הנפשות נחות. הנשמה הטהורה שהזדככה עוד ועוד ביסורים שאין לתאר שבה נקיה וטהורה כפי שבאה לעולם, וכבוד גדול עשו לו במותו, המון אדם כיסה את רחובות רמת חן שסר חינה, עת הורם נזרה לעולם שכולו טוב וכל בית ישראל בכו את השריפה אשר שרף השם.

זכה מורנו הרב זצ"ל ו'מיטתו הייתה שלימה'. השאיר אחריו דור ישרים מבורך בנים ובנות נכדים ונכדות ונינים ונינות ההולכים בדרך התורה והמצוות שעליה מסר את נפשו:

אשתו הרבנית דינה שממשיכה בדרך החסד בשכונה.

בתו רבקה נשואה לרב יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א רב קהילת 'בני תורה' בהר נוף – ירושלים ומחבר ספרות הלכתית רבה.

בתו חנה נשואה לרב משה אליעזר הלר שליט"א מחבר ספרות תורנית עניפה.

בנו הרב אליעזר שליט"א מרבני עתלית ומחבר ספרות תורנית.

בתו בינה הנשואה לרב יהושע דב פלדשטיין שליט"א מחבר ספרות תורנית.

בנו הרב ניסן בן ציון שליט"א הממלא את מקום אביו בבית הכנסת 'ישורון'.

כתב בנו הרב אליעזר אורבך

אופנבורג אפרים שמשון ב"ר נתן צבי

נולד: כ"ז אדר תרס"ו (24/03/1906)
נפטר: י"א מרחשון תשנ"ח (11/11/1997)

אבינו, ר' אפרים שמשון אופנבורג זכרונו לברכה, נולד בהמבורג בבית ששקק פעילות ציבורית. אביו היה בנקאי שהקדיש מזמנו ומכישרונותיו לניהול כספי וכלכלי של קרנות צדקה וחסד, תוך שאינו מזניח את הטיפול האישי בנזקקים ובנדכאים. לא לחינם היה נחשב בזמנו לאחד הפרנסים הבולטים של הקהילה האורתודוקסית שבעיר. אמו של אבינו הצטיינה באהבתה לארץ ישראל, ונודעה כבעלת כשרון וידע מוזיקלי.

באותם ימים מקובל היה לרכוש משלח-יד בדרך של חונכות, כלומר לימוד תוך כדי עבודה. מסיבה זאת החל אבינו בגיל שש-עשרה לעבוד כמתלמד בחברת שינטל למסחר בכימיקלים שמרכזה היה בהמבורג. הוא עשה חיל בתפקידיו ועד מהרה, בגיל שמונה-עשרה, הוא נשלח על ידי החברה לארץ ישראל כדי לנהל את סניף "פלסטינה והמזרח הקרוב" בעיר העברית הראשונה - תל אביב.

מרשימה העובדה שאף על פי שהוא הגיע לארץ בגפו כבחור צעיר ומצא את עצמו מפלס דרך בעיר מגוונת ותוססת, הוא לא ניתק את עצמו ממסורת אבותיו ודבק בחברים שומרי תורה ומצוות. הוא הצטרף לצעירים שסבבו את הרב קוק שניהן באותה תקופה כרב יפו והמושבות, והושפע מדרכו בענייני תורת ישראל, עם ישראל וארץ ישראל.

אבינו היה מחלוצי מקימי התשתית הכלכלית והמסחרית בארץ בימים של טרום-מדינה, כשממשרדו ברחוב יהודה הלוי בתל אביב הוא עסק ביבוא כימיקלים לתעשייה המתפתחת בארץ הנבנית. ברבות הימים התמקד עסק היבוא שלו באספקת חומרי גלם לתעשיית המזון, כשהוא מתמחה בהיבטי הכשרות של מרכיבי מזון המיוצרים בחו"ל ומאפשר ייצור בארץ של מוצרי מזון ותרופות בעלי רמת כשרות גבוהה, לכל ימות השנה בכלל ולפסח בפרט. מקצועיותו, יסודיותו ועם זאת יראת השמיים שלו עשו אותו מקובל על כל גופי הכשרות, אף המחמירים ביותר.

לאחר נישואיו לאמנו נלי (קורנליה) לבית פלדמן ע"ה הם בנו את ביתם במרכז תל אביב ושם גם עברו עליהם תקופות המאורעות ומלחמת השחרור.

פרק חדש התחיל בחייו כשעבר יחד עם משפחתו לגור ב"שכונת רסקו", (כך נקראה רמת חן בימיה הראשונים). לא רבים זוכרים ששם השכונה רמת ח"ן נבע מכך שכמחצית מרחובותיה נקראו על שם חילות, מבצעים צבאיים ומצביאים וכמחצית מרחובותיה נקראו בשמות של נביאים.

כשהגיעו המשתכנים הראשונים, וביניהם הורינו, בשנת תשי"ג-1953, לגור בשכונה החדשה, בתיה הבודדים היו פזורים בין מגרשים חשופים שפה ושם עדיין ניכרו בהם שרידי פרדס ערבי נטוש. תחבורה ציבורית הייתה מגיעה אז אל השכונה רק שלש פעמים ביום, מערכות חשמל וביוב עדיין לא הותקנו בה, והמצרך היחיד שהיה ניתן לקנות בשכונה היה לחם שאותו הייתה אפשרות להשיג ב"קיוסק של הפועלים" שבראש הגבעה.

בית כנסת מסודר לא היה קיים בשכונה בתקופה הראשונה, ובמשך כשש שנים התכנסו התושבים לתפילה בצריף של גן ילדים ברחוב מצדה.

אבינו, הסוחר בן העיר שגדל על מסורת יוצאי גרמניה שהוקירה מאד תפילה מסודרת במשכן מכובד, נרתם עד מהרה למאמצים לייסד מקום תפילה ראוי לשמו בשכונה הצומחת. ברבות הימים הוקצה על ידי העירייה עבור בית הכנסת מגרש ברחוב רמת חן שבראש הגבעה, כיאות למיקום בנין בית כנסת על פי השולחן ערוך. אבינו התגייס במרץ למגעים עם העירייה ועם החברה הבונה "רסקו". בערבים כיתת את רגליו בין תושבי השכונה להתרימם ל"אבני בנין" עבור המבנה העומד לקום, וגם בנסיעותיו לחו"ל לרגל עסקיו הקדיש מאמצים רבים לגיוס כספים למטרת הקמת בית תפילה בשכונה הצעירה. זכורנו שפעמים רבות נעדר אבינו מהבית לשם השתתפות בישיבות תכנון וביצוע יחד עם שאר פעילי "קרן בנין בית הכנסת".

לקראת הקמת המבנה באו המייסדים בדברים עם אדריכל בעל חזון בשם מאיר בן-אורי ששאיתו היתה להקים בארץ ישראל המתחדשת בתי תפילה במתכונת בתי כנסת עתיקים בצפון הארץ. עבור בית הכנסת ברמת חן הוא הציע תוכנית של מבנה מלבני גבוה שישמש כעזרת הגברים, כשמצדו הצפוני והדרומי מבנים צמודי דופן נמוכים יותר שיועדו לעזרות הנשים. כותרת הבניין הוקפה בעיטורים של שבעת המינים שהוסיפו למבנה נופך יהודי ייחודי. (בשלב מאוחר יותר נבנתה בחזית הבניין תוספת המשמשת לעזרת נשים, ובעקבות זאת חזית הבניין השתנתה משמעותית).

מעניין לציין שבטקס חנוכת הבית של בית הכנסת לא השתתף אבינו, אף שהיה מראשי המייסדים, מכיוון שבתאריך שנקבע לאירוע הוא נאלץ להיעדר מן הארץ לשם עסקיו. בעונותנותו ומתוך העדפתו את טובת הציבור על פני מניעיו האישיים, ביקש אבינו לקיים את האירוע, למרות העדרו, במועד מוקדם ככל האפשר, על מנת לאפשר לקיים את תפילות הימים הנוראים הקרובים במשכן החדש שהוקם.

לאורך תקופה ארוכה שימש אבינו גם כגבאי והיה חבר לכל העושים והמעשים. כאן המקום להעלות את זכרו של יהודי יקר, ס"ט, אדם חשון בנים בשם אזולאי, שהיה שמש בית הכנסת במשך שנים בנאמנות ושלא על מנת לקבל שכר, ושאתו טיפח אבינו קשרים עמוקים של חיבה והערכה הדדית. גם עם הרב דוד ורנר שליט"א, שהיה רב השכונה באותם הימים, היה לאבינו קשר הדוק, ובין השאר נעזר אבינו בעצותיו ההלכתיות של הרב בנוגע להיבטי הכשרות של עסקי יבוא חומרי המזון.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

הקפדתו של אבינו על תפילה במניין שלש פעמים ביום, בימות החמה כבימות הגשמים, אף כשכבר התבגר והתקשה בהליכה לבית הכנסת שהיה במרחק לא קטן מביתנו, הייתה מרשימה. בתפילה ראה אבינו אבן יסוד בעבודת ה' וברוח זאת השתדל לחנך את צאצאיו.

במשך שנים רבות שימש אבינו בעל תפילה בימים הנוראים. כאן עמדו לו הכישרונות המוסיקליים שירש מאמו. קולו הערב שהצטרף לבקיאותו בנוסח המקובל של התפילות הנהוגות במרכז אירופה חברו לתפילה מרוממת ומרגשת.

אחת הפעולות הברוכות של אבינו הייתה העברתם של ספרי תורה וכתרי כסף מבתי כנסת באמסטרדם שהתרוקנו ממתפלליהם לבית הכנסת ברמת חן. חלק מספרי תורה אלה עברו תיקון ושימשו את בית הכנסת במיוחד בהקפות שמחת תורה.

ככל הנראה, תרומתו החשובה ביותר של אבינו הייתה הגישה הנוחה והמפשרת שבה התייחס לנושאים שהיו נתונים בחילוקי דעות. היה לו כשרון מיוחד להקהות ניגודי דעות שמטבע הדברים צצים בניהול ענייני ציבור, ובהיותו איש רודף שלום מעומק מהותו הצליח להקרין את השאיפה לשיתוף פעולה גם על הסובבים אותו. דוגמא מוחשית להתרחקותו ממחלוקות היא העובדה שמדי פעם נהג להשתתף בתפילות בבית כנסת "ישורון" המתנהל בנוסח ספרד, שבמהלך השנים התפצל מבית הכנסת המרכזי. אין לנו ספק שרוחו הנינוחה של אבינו השאירה את השפעותיה על האוירה הטובה שאפפה את בית הכנסת.

הכיתוב על המצבה שהוקמה על קברו מיטיב לבטא את אישיותו ופועלו:

אוהב שלום ורודף שלום
בר-סמכא בתחום כשרות המזון
לבית תפילה כונן מקום
טוב לבריות וטוב למקום

כתבו ילדיו אסתר קרמר ונחום פרזות

אזולאי יוסף ב"ר חביב

נולד: תרנ"ו (1896)

נפטר: כ"ד שבט תשל"א (18/02/1971)

יוסף נולד בישראל בשנת תרנ"ו (1896) לרב חביב. הוא נשא לאשה את אסתר בת יעקב שנולדה ביוון בשנת תרס"ח (1908) ועלתה לארץ בשנת 1951.

יוסף היה ס"ט אך העדיף את בית כנסת רמת חן שאחז בנוסח אשכנז ובמנהגי ה"ייקים" על פני בתי כנסת אחרים בסביבה. יוסף ואסתר גרו ברמת חן והתפללו בבית הכנסת רמת חן.

יוסף היה משכים ומעריב לבית הכנסת. הוא דאג לסידורו הפיזי של בית הכנסת ברמה היומיומית, סידור הריהוט, איסוף סידורים וכל הנצרך לתחזוקה השוטפת. הכל עשה בהשקט ובצניעות ושלא על מנת לקבל תמורה.

יוסף היה איש תם וישר וירא אלוקים.

יוסף הלך לעולמו ב כ"ד שבט תשל"א. מכיוון שהיה ערירי הוא הותיר בצוואתו שליש מרכושו לקרן הלוואות גמ"ח על שם אסתר ויוסף אזולאי אשר על יד הנהלת אגודת בית הכנסת רמת חן. מטרת הקרן הייתה ביצוע פעולות של גמילות חסדים ומתן הלוואות לתושבי רמת חן. במסגרת צוואתו הורה המנוח שאגודת בית הכנסת רמת חן תשמור על מנהגי האבל הקשורים בפטירתו כולל אמירת קדיש, קיום לימוד מדי שנה בשנה ביום פטירתו והזכרת נשמתו במועדים בהתאם לדיני ומנהגי ישראל. ב 25/01/1973 אישר בית המשפט את קיום הצוואה ומינה את חברי הקהילה הרב יעקב יוסף אוירבך, ד"ר יעקב זיידמן ומר אפרים אופנבורג למנהלי העיזבון. כיום רשום העיזבון כהקדש המנוהל ע"י אגודת בית הכנסת רמת חן. העזבון כלל חלקת קרקע זעירה שנרכשה ע"י המנוח בשנות השלושים.

בשנת 1989 נרשמה עמותת קופת גמ"ח שליד בית הכנסת המרכזי ברמת חן שאיחדה את קרן אזולאי עם קרן מלכה הוותיקה (ע"ש מלכה רפופרט) וקרן זיידמן (ע"ש ד"ר יעקב זיידמן).

אלמנתו אסתר, אשה צנועה אצילת רוח ומרובת סבל, נפטרה ב כ"ב כסלו תשמ"מ (11/12/1979).

אנגלסמן יעקב ב"ר יוסף

נולד: ט"ז אייר תרפ"ה (10/05/1925)
נפטר: כ"ט חשון תשע"ד (02/11/2013)

יעקב אנגלסמן נולד בעיר אוטרכט שבהולנד. כבר בגיל צעיר מאוד יעקב הצטיין בקול ערב וגבוה במיוחד, ונטל חלק במקהלת ילדים - בני קהילת אוטרכט.

הוריו עסקו לפרנסתם במסחר ואספקת ציוד וכלים לענף הבנייה והחקלאות והיו בעלי רשת חנויות בתחום זה.

בשנת 1942, בימי מלחמת העולם השנייה, כשהוא רק בן 17, הצליח יעקב להימלט מציפורני הצורך באמצעות אופניים שהוסתרו אצל גויים ידידותיים, והצטרף אל אחיו שהסתתר אצל משפחת איכרים, משפחת ון-אורסחוט הנוצרית-קתולית, בדרום הולנד בעיירה בשם קסל (לימים, המשפחה הוכרה כ"חסידי אומות העולם"). המסתור בו שהו האחים היה בעליית הגג של בית המשפחה, בתנאים קשים, גודל החדר היה 33x3 מ"ר, ובו חלון קטנטן ששימש לכניסת קרן אור ואויר לחדר. במסתור זה שהו האחים מעל שנתיים ימים, עד לשחרור האזור מידי הצבא הגרמני.

לאחר שחרור הולנד מהכיבוש הגרמני החל יעקב את לימודיו בכלכלה, לא לפני שהשלים את לימודיו לבגרות עם בחורים צעירים ממנו בכמה שנים.

בשנת 1947 עלה יעקב לארץ ישראל במסגרת מתנדבי מח"ל (מתנדבי חוץ לארץ). באותה שנה, הוא התגייס לצבא הגנה לישראל, שהיה בהקמה, ונטל חלק במלחמת העצמאות ושחרור הגליל המערבי.

לאחר שחרורו מהשירות הצבאי, המשיך לתואר שני בכלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים. במקביל הוא הכיר את רעייתו לעתיד ילידת הולנד ששרדה את השואה, סופיה אנגלסמן לבית הויסמן (תבדל לחיים ארוכים), אשר למדה באותם ימים מיילדות בביה"ח שערי צדק בירושלים.

בתום לימודיהם בירושלים הם שבו להולנד, שם נישאו והביאו לעולם את ארבעת בניהם - יוסף, שלמה, נתן ואלחנן.

בהולנד יעקב התפרנס ככלכלן בחברה הבינלאומית "יוניליוור", ועם השנים הוא התקדם בתפקידיו והצטרף להנהלת המטה של החברה.

בשלהי שנת 1959 עלתה המשפחה לישראל, השתקעה ברמת-חן והצטרפה לקהילה שבנתה את בניין הקבע של בית הכנסת.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

לפרנסתו, יעקב המשיך לעסוק בישראל בתחומים שונים: בחברת "ויטה" כפרסומאי; הקמת בית דפוס "מונופרס" של ספרים עבריים וספרי קודש; מנכ"ל "בר-אוריין" באוניברסיטת בר-אילן.

יעקב ומשפחתו בלטו בנוכחותם בבית הכנסת, שכן המשפחה מנתה 5 גברים בספסל אחד. קולו הנעים של יעקב תובל במנגינות "הולנדיות" שהוסיפו נופך מיוחד לשלל התפילות המוזיקליות, בבית הכנסת.

במשך כל שנות חייו, בערה בו אהבת הארץ, שבאה לידי ביטוי בעמדותיו הנחושות בעניין שלמות הארץ ובתמיכה בהתיישבות החדשה ביהודה ושומרון.

כמו כן, הוא נרתם למען עם ישראל, באמצעות פעילותו, רבת השנים בקרן הצדקה "קמחא דפסחא" של בית הכנסת, עבור נזקקים תושבי הסביבה.

בשנת 2010, לאחר 50 שנות חברות בקהילת רמת-חן, יעקב וסופיה עברו לבית האבות - בית יוליאנה בהרצליה.

בשבת קודש "תולדות", כט' חשון תשע"ד, החזיר יעקב את נשמתו לבורא עולם, ונקבר בחלקת קבר שהוא ורעייתו רכשו בבית העלמין ביישוב "שילה", שבסמיכות למשכן שילה הקדומה.

כתבו בניו יוסף, שלמה, נתן ואלחנן אנגסלמן

ארנון (רשלבך) אברהם ב"ר צבי

נולד: כ"א אייר תרפ"ג (07/05/1923)
נפטר: י"ג תשרי תשנ"ג (09/10/1992)

אברהם, ב"ר צבי רשלבך ופנינה לבית בראון ז"ל, נולד בעיר וורשה, פולין למשפחה דתית ציונית שעסקה במסחר. בזמן שהאב הכין את הקרקע לעליית בני משפחתו ועלה בגפו על מנת להשיג סרטיפיקט מהבריטים למשפחתו, הילדים חולקו ואברהם ואחיו יוסף גרו בבית סבו הרב יצחק רשלבך בעיירה בוגרצוב. שם ינק לימוד תורה, חסידות, אהבת ארץ ישראל וגם למד את השפה העברית.

בגיל עשר, עלה עם משפחתו לארץ ישראל ובמהלך ההפלגה ארצה, השליך את ספריו בפולנית לים באומרו כי אין לו עוד צורך בהם. משפחת רשלבך התיישבה בשכונת נווה-צדק בתל-אביב. אברהם למד בב"ס תחכמוני ואח"כ המשיך לתיכון בלימודי ערב. במקביל הצטרף לתנועת ה"צופים". בתקופת המנדט הבריטי בארץ ישראל ב 1938 התגייס לאצ"ל, אח"כ שרת כנוטר באזור נתניה ועם הפילוג עבר ללח"י. ב 1943 פרצו בלשים לביתו ועצרו אותו ואת שני אחיו. הם נאסרו בתחילה בבית המעצר ביפו, אח"כ בעכו ובלטרון, לבסוף גורש אברהם עם אחיו יוסף למחנות המעצר בסודן, קניה ואריתריאה שם היו אסירי ציון קרוב ל 5 שנים. בשנות מאסרו, התמיד בלימודי השכלה ולימוד תורה. לאחר שחרורו, עם שובו ארצה, התגייס לקומנדו ובמלחמת השחרור השתתף בקרבות על כיבוש רמלה ולטרון. אברהם היה במחלקה הדתית ושירת כקצין בצה"ל בקרבות מלחמת השחרור, במלחמת סיני ובמלחמת ששת הימים.

בשנת 1954 נשא לאשה את נחמה בת הרב אהרן ושושנה זלץ מיבנאל, דור שישי בארץ לשושלת רבנים ואנשי חינוך. נחמה, מלוחמות גוש עציון ופדוית השבי הירדני, היתה מורה למדעי הטבע ומחנכת וממייסדי בית הספר היסודי "רמת חן" בשכונה. בהמשך דרכה לימדה בבתי הספר "עציון" והרא"ה" והיתה מנחה מחוזית במדעי הטבע.

עם נישואיהם הם קבעו את ביתם ברמת חן. יחד הקימו בית דתי ציוני וברוח זו חינכו את שלוש בנותיהן: דליה, נילי ואפרת.

אחר נישואיו עבד אברהם כמנהל חשבונות ראשי בבנק המזרחי ובבנק לפיתוח התעשייה. היה איש תאב דעת למד קורסים רבים בתנ"ך, לשון, והיסטוריה - במסגרת תוכנית "ברוקדייל" באוניברסיטת בר אילן ובאוניברסיטה הפתוחה. כמו כן, השתתף בכנסים רבים של החברה לא"י ועתיקותיה.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

אברהם היה ממייסדי בית הכנסת רמת חן, הקפיד כל ימיו להתפלל במניין והיה שותף בשיעורי התורה הקבועים בבית הכנסת. זכה גם לשרת את הקהילה כחבר הנהלה וגזבר.

במשך שנים למד בקביעות בשיעורו של הרב לאו בבית המדרש של בנק המזרחי ובשיעורי תורה במסגרת הקהילה. בשנותיו האחרונות למד בכולל של יום ששי.

הוא היה איש ארץ ישראל השלמה, פעל בנושאי ההתיישבות ביהודה ושומרון ותרם רבות ליסוד רבים מהישובים הראשונים. דרכו כל ימיו הייתה דרך ישרה. הוא היה איש נקי כפיים ובר לבב, תמים ובעל אמונה טהורה, ענו וישר דרך. הוא מעולם לא ביקש להתבלט ולא פרסם ברבים את מעשיו. כאיש משפחה למופת הוא זכה לגדל ולחנך את בנותיו בדרך של תורה ועבודה.

אברהם נפטר לאחר שסבל בגבורה ייסורים ומכאובים של מחלה קשה. במהלך כל תקופת המחלה הוא גילה גבורה נפשית ופיזית ואמונה מעוררת השראה. הוא הלך לעולמו בליל שבת קודש פרשת האזינו סדר "יִצְבֹּ גְבֻלַת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", י"ג תשרי תשל"ג, לאחר שביקש לקרוא קריאת שמע.

כתבה בתו אפרת שרגאי

בולוטין אברהם ב"ר אליעזר

נולד: כ' אייר תרפ"ה (14/05/1925)
נפטר: כ"א ניסן תשע"ד (21/04/2014)

אברהם נולד בתל אביב לאביו אליעזר בולוטין בן אברהם יליד רוסיה ולאמו רחל בת מאיר הלוי, שעלו לארץ ב- 1924.

הוא למד בבית הספר הדתי הראשון בתל אביב "תחכמוני".

במלחמת השחרור אברהם שירת ב"שועלי שמשון", פלוגה ב' של גדוד 54 בחטיבת גבעתי. היה זה כוח סיור של החטיבה, ממונע על גבי ג'יפים. גולת הכותרת של פעילותם הייתה כיבוש משלט 105 במהלך פריצת הדרך לנגבה במלחמת השחרור. אברהם נפצע כשהג'יפ שלו עלה על מוקש ונשלח לאשפוז בבית חולים צבאי במחנה ביל"ו. בשלב מוקדם הוצבה היחידה בהרטוב (מושבה ליד בית שמש שננטשה) שם פגשו את הל"ה ביציאתם והזהירום מהצפוי להם. עם אברהם שרת גם אורי אבנרי שכתב את תולדות אותה מלחמה בספרו: בשדות פלשת - 1948.

אברהם נשא לאשה את דפנה לבית חביב. דפנה בתם של פורטונאטו חביב יליד לוב והילדה לידיה לבית אטיאס ילידת טוניסיה, נולדה ב- כ"א ניסן תרפ"ח (11/04/1928) וגדלה במלטה. דפנה הייתה ציונית שרצתה לעלות ארצה לבדה אך אביה לא הירשה זאת עד שמצא חייל ארץ ישראלי ישר והגון ששרת במלחמת העולם במלטה. בידי הפקיד האבא את ביתו היקרה. החייל היה ידידו של אברהם וכך נוצר בית בישראל. דפנה ואברהם קבעו את משכנם ברחוב המאה ואחד 36 ברמת חן ונולד להם בן אחד ארנון אילן ז"ל.

אברהם עבד במס הכנסה עוד בתקופת המנדט הבריטי והמשיך לשרת את מדינת ישראל כבכיר במשרד ברמת גן.

דפנה נפטרה ב' ז' ניסן תשל"ז (26/03/1977). לאחר שהתאלמן, נישא אברהם בזיווג שני.

אברהם טיפל בנשותיו במסירות רבה וסעד אותן בחוליין. גם את בנו ארנון סעד ארוכות לאחר שנפצע קשה בתאונת דרכים על אופנועו ולאחר שחלה במחלה קשה. שכנו וידידו אליעזר צוריאל זכה אף הוא לידידותומכת של אברהם כשאיבד את מאור עיניו ובעת שנפל למשכב.

אברהם היה מהמתמידים של בית כנסת רמת חן. הוא השכים והעריב לתפילות ונהג להתפלל את כל התפילות בקול רם. בנוסף, אברהם השתתף בכל השיעורים בבית הכנסת ולמד עם חברותא בבני ברק. בשיעור הדף היומי נהג לרשום בגמרא סימני

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

פיסוק והערות. היום נהנים מכך משתתפי השיעור כאשר נופלת לידם הגמרא של אברהם.

אברהם נפטר ב כ"א ניסן תשע"ד ומנוחתו עדן בבית העלמין ירקון בפתח תקווה.

על מצבתו נכתב: "גומל נפשו איש חסד..."

ביר דוד ב"ר יצחק

נולד: כ"ד בתשרי תרפ"ד (05/10/1923)

נפטר: ט"ז בכסלו תשנ"ז (25/11/1996)

דוד ביר נולד בעיר קלן שבגרמניה. אביו היה בעל מפעל נקניקים ובין לקוח ללקוח היה יושב ולומד תורה. החינוך בבית היה מושתת על "תורה עם דרך ארץ" של הרב שמשון רפאל הירש.

עם עלייתם של הנאצים לשלטון ב-1933, היגרה משפחת ביר להולנד השכנה בתקווה ששם חייהם יוכלו להמשיך כסדרם ולא ייפגעו. אך כעבור עשור פלשו הנאצים להולנד. ההורים והאחים נשלחו למחנות שמהם ההורים ואח אחד לא חזרו. דוד הצטרף למחתרת ההולנדית ונאלץ לנדוד בין מקום מסתור למשנהו תוך כדי השתתפות פעילה במחתרת.

בשנת 1946 עלה דוד ארצה באניית מעפילים ונשלח ע"י הבריטים למחנה המעצר בעתלית. לאחר מכן עבר לירושלים והצטרף לפלמ"ח. הוא לקח חלק במלחמת השחרור, ולאחר שפשט מדים המשיך בפעילות למען בטחון ישראל לאורך כל שנות חייו.

תוך כדי שירותו הצבאי למד הנדסה אלקטרונית בהתכתבות עם אוניברסיטה באנגליה. כישוריו בתקשורת ואלקטרוניקה באו לידי ביטוי כבר בהיותו במחתרת. בהמשך עבד במודיעין כאזרח עובד צה"ל ובמסגרת תפקידו המציא פתרונות טכנולוגיים לבעיות בטחוניות – אחד מהם אף זיכה אותו ואת צוותו בפרס בטחון ישראל היוקרתי בשנת תשכ"ד. בטקס הענקת הפרס ציין הרמטכ"ל יצחק רבין שהוא ישן טוב יותר בלילה הודות להמצאה הזאת.

בשנת 1961 לאחר השתלמות של שנתיים בחברות טכנולוגיה בארה"ב, השתקע דוד ברמת חן עם אשתו מרים לבית דה יונג, שם גידלו את שלושת ילדיהם – יצחק, שלומית והדסה.

דוד היה חבר פעיל בקהילת בית כנסת רמת-חן. הוא היה פעיל בשתי ועדות – ועדה אחת לאיתור רב לקהילה וועדה שנייה האחראית לחלוקת כספי הגמ"ח של הקהילה, בהיותו אדם שקול, זהיר בדיבורו ומקפיד לשמור על צנעת הפרט. הוא היה בעל קורא קבוע במניין הראשון בשבת בבוקר. שיעור גמרא שבועי שניתן על ידי הרב ורנר התקיים בבית משפחת ביר.

דוד היה שותף עם אשתו מרים בהכנת נערים מרמת חן לבר מצווה. היא למדה אותם את טעמי המקרא והוא לימד אותם להניח תפילין, ועמד לידם בעת קריאת התורה וההפטרה.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

דוד היה אדם נבון, חביב וצנוע, אוהב שלום ורודף צדק. הוא היה ירא שמים שקבע עתים לתורה. תכונות אלו עיצבו את פעילותו ומורשתו בביתו הפרטי פנימה, בעבודתו המקצועית והציבורית, ובתרומתו לקהילה ולציבור.

ביר מרים (לבית דה-יונג) ב"ר שלמה

נולדה: ה' אב תרפ"ד (05/08/1924)
נפטרה: ז' ניסן תשנ"ב (10/04/1992)

מרים גדלה באמסטרדם, בבית יהודי שורשי בעל ערכים יהודיים של אמונה צדקה וגמילות חסדים. בבית הוריה, שהיה בית ששעריו פתוחים לכל מבקש תמיכה וסעד, בית של מאור פנים ושמחת חיים, היא למדה להתייחס לבני אדם באהבה ובהבנה. מרים ינקה והטמיעה את כל האור שבית הוריה הקרין עליה ובמהלך חייה הוא היה נר לרגליה.

ואז בא השקץ המשוקץ יימח שמו וזכרו והחריב את ביתה - הוריה ואחיה נלקחו לברגן-בלזן והיא מצאה מסתור אצל אחד מחסידי אומות העולם. משם עברה ממחבוא למחבוא שלוש עשרה פעמים עד עבור תקופת הסתר הפנים.

עם תום המלחמה ברור היה למרים שהיא עולה לארץ ישראל. עד לעלייתה לארץ עסקה בהדרכת נוער ציוני. חיילי הבריגדה, שהגיעו להולנד נהגו לשיר משירי הארץ ומרים שהייתה מוסיקלית כתבה את התווים משמיעה ולימדה את חניכיה זמירות, שירות ותשבחות של ארץ ישראל. אחרי שהות של חצי שנה בקפריסין, היא הגיעה לישראל והצטרפה לכפר עציון.

בבוא הזמן נישאה לדוד וביחד הם הקימו בית משפחה המושתת על ערכי המסורת של משפחותיהם. היא הייתה אישה גדולה ובת טובים ונהגה תמיד לקרוא במקרא ובמדרש.

מרים ידעה כי כל קיומו של העולם תלוי בתורה ובמצוות – "אם ישראל מקיימים את התורה ואת המצוות יש לעולם קיום. אין ישראל מקיימים את התורה ואת המצוות חס ושלום אין לעולם קיום".

היא הנהיגה את ביתה על פי התורה והמצוות - צופיה הליכות ביתה הייתה וזכתה שבניה יאשרוה ובעלה יהללה, משפחתה וידידיה יהללו בשערים מעשיה. באישיותה החמה זכתה תמיד בחיבה ובהערכה מכל אלו שהיו בני חבורתה. רבים פנו לבקש עצה מפיה ואת כולם היא קבלה במאור פנים ויעצה להם בשלום, בחכמה, באהבה ובסבלנות.

בין השאר עסקה מרים בהכנת נערים לקבלת עול תורה ומצוות - היא לימדה את בני המצווה את טעמי המקרא (אותם למדה בבית הוריה, כאשר הייתה מקשיבה לאביה מתכונן לקרוא בציבור) ואת טעמן של מצוות. פניה של מרים היו קורנים מאושר כאשר לימדה את הנערים על התורה ועל העבודה ועל יום השבת. בזך מבטה ובזוהר פניה השכילה להפנים בתלמידיה שומרי אמונים ותינוקות שנשבו, אהבת תורה ויראת

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

שמים. בכל פרשה ופרשה גילתה לתלמידיה את האור הגנוז, ובכל הפטרה והפטרה את הנוי והנצח.

בימי חוליה בבית ובבית החולים הקפידה לומר: "בנשמתין חדתין כדין שירותא דצלותא", "בידו אפקיד רוחי בעת אישן ואעירה ועם רוחי גווייתי ה' לי לא אירא".

ברט יעקב ב"ר אליעזר

נולד: כ"ז טבת תר"פ (18/01/1920)
נפטר: ג' טבת תשע"ו (15/12/2015)

יעקב ברט נולד ב- 18/01/1920 (כ"ז טבת תר"פ) בברלין למשפחה רבת פעלים. הסבא, יעקב ברט, היה פרופסור לשפות שמיות, מרצה בבית הספר לרבנים וערך כתבי יד בערבית. ספריו האקדמיים נלמדים באוניברסיטה עד היום. לפרופ' יעקב ברט היו שני בנים: אליעזר-לצרוץ ואהרן. לאליעזר לצרוץ נולדו שלושה ילדים: אבא שלי - יעקב, הדסה - לימים לבית פויכטונגר, ואלקה - לימים לבית פרנק. שני האחים - אהרון ואליעזר, התחתנו עם שתי אחיות - פאולה ומרגלית.

לימים, יהיה אהרון ברט מנכ"ל בנק אנגלו-פלשטינה וחתום על שטרות הכסף של המדינה בדרך. הוא יכתוב את הספר הראשון על תורה, מדע וביקורת המקרא - "דורנו מול שאלות הנצח". אשתו - פאולה, הקימה רשת בתי האבות - 'בית ברט'. סבתא, אחותה, הקימה את מפעל הממתקים "ברט" בע"מ הקיים עד היום ומנוהל ע"י נכדיה ולאחר מכן הקימה גם בית אבות בבני ברק לרווחת מבוגרים/ות. נזקקים/ות.

סבא שלי - אליעזר, יחד עם אחיו, אהרן ברט, הקדיש את כל זמנו לתנועה הציונית. הוא היה חבר באגף הפוליטי של מפלגת המזרחי, ונבחר כנציג של המזרחי לקונגרס הציוני. סבא ערך את העיתון של המזרחי, וכתב מאמרים רבים. סבא עסק הרבה גם בענייני קהילת 'עדת ישראל' שנוסדה ע"י הרב עזריאל הילדסהימר, ודגלה בשילוב של יהדות עם מדע ותרבות כללית. היה להם בית-כנסת, וחברה-קדישא של הקהילה. כאשר התנועה הנאצית התחזקה והם הרגישו את האיום הגובר, סבא וסבתא החליטו שבר המצווה של אבא יהיה גם חגיגת הפרידה מגרמניה.

בשנת 1933, למחרת בר המצווה של אבא, נסע סבא אליעזר לארץ לסדר את ענייני העליה והמשפחה הגיעה בעקבותיו. סבתא התחילה לייצר ממתקים במטבח בבית, והתמחתה במיוחד ביצור מרציפן. סבא נפטר צעיר בשנת 1949, סבתא האריכה ימים אחריו ונפטרה ב- 1975.

לאחר שעלה לארץ, הצטרף אבא לגרעין בני עקיבא, שבהמשך היה מיועד להקים יישוב. הם התגבשו בהכשרה בנתניה, שם פגש לראשונה את אמא. מלחמת העולם השנייה היתה בעיצומה, ואבא נשלח למלחמה במסגרת הבריגדה היהודית. כיוון שדיבר היטב אנגלית וגרמנית, קיבל דרגת קצין ונשלח למודיעין בקהיר. תוך כדי השירות היה מעורב בבני עקיבא בקהיר, ואירגן קבוצת בני נוער שעלו לארץ. אבא שירת בצבא כ- 5 שנים, ולאחר המלחמה חזר להכשרה.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

אמא, רות לבית גרינבוים (Grünebaum) נולדה ב- 02/11/1923 בגרמניה בעיר Kassel שעל שפת הנהר פולדה. לאחר שאנשי ה-S.S. אסרו את סבא כמה ימים, הם החליטו לעלות לארץ, ולאחר סוכות 1933 הגיעו באוניה לחיפה.

כנערה יצאה אמא להכשרה בנתניה - שם פגשה את אבא. בר"ח אלול 1946 ההורים התחתנו, כשהיו בגרעין עלומים של בני עקיבא בנתניה. אמא עבדה בבית הילדים, ואבא ברפת. בשנת 1947 הקימו את קיבוץ סעד.

לאחר כמה חודשים, שלחו את אבא לארגן את בני עקיבא בלונדון, אמא הצטרפה אליו לאחר כמה חודשים. הוא אסף קבוצת נערים לבית שהתנהל כקיבוץ. לאחר שנערים אלה עלו ארצה הם הקימו את קיבוץ לביא. בעת שהותם בלונדון, נפטר סבא אליעזר, ואבא חזר לארץ כדי לסייע לסבתא בבית החרושת. הוא קיווה שיוכל להעביר את המפעל לקיבוץ, אבל אסיפת החברים דחתה את ההצעה ממניעים אידיאולוגים ("הקיבוץ נועד לעבודה חקלאית בלבד..."). מחוסר ברירה נאלצו ההורים לעזוב את הקיבוץ ועברו לגור בתל אביב.

מעתה באה לידי ביטוי היכולת של אבא לחשוב ראשון על רעיונות, ליזום, לדבוק במטרה ולממש אותה. הוא העביר את המפעל לרמת גן, פיתח וייצר מוצרים חדשים, יבא ממתקים מחו"ל ובנה רשת שיווק בכל הארץ. הוא היה מחלוצי היצוא, והשקיע את זמנו, מרצו וכישרונותיו בפיתוח בית החרושת.

במקביל, אבא התגייס לעבודה ציבורית, היה מעורב בקהילת יוצאי גרמניה בארץ. הוא השקיע מאמצים רבים בהקמת בית הקהילה של 'איחוד שיבת ציון' ברח' בן יהודה, שפעיל עד היום כבית כנסת ומוקד לפעילות קהילתית חברתית-תורנית. הוא היה פעיל מאוד במפד"ל, ראשי המפלגה בקרו אצלנו לעיתים קרובות.

ההורים לקחו חלק במספר מפעלי צדקה וחסד, הן במסגרת הקהילה והן במסגרת המשפחה. שנים רבות אמא ליוותה משפחה נזקקת משכונת התקווה. כל שבוע היתה נוסעת לבקר אותם עם מצרכים שונים, ומשאירה אצלם מעין "משכורת" קבועה. ההורים היו אנשי ספר, אני זוכר דיונים ארוכים על הספרים שקראו. בכל מחלוקת עניינית הכריעו עשרות הכרכים של האנציקלופדיה הגרמנית Knower. אמא היתה חובבת מוזיקה מושבעת, ועשרות שנים היה לה כסא קבוע בתזמורת הפילהרמונית.

לאחר שהבית בתל אביב כמעט התרוקן מילדים, הגשימו ההורים חלום ישן ועברו לבית דו קומתי עם גינה ברמת חן. גם כאן השתלב אבא בקהילת בית הכנסת, ועסק בענייני ציבור. הוא היה מהתורמים לשדרוג כותל המזרח של בית הכנסת עם הוויטראז'ים. הוא עדיין שמר קשר עם קהילת 'שיבת ציון' היה חבר פעיל ב-'חברה קדישא' וחבר בקופת 'מתן בסתר' של הקהילה.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

נולדו להם 4 בנים: עודד, אליעזר, אני-גדי, ומיכה, עשרות נכדים וכ- 100 נינים. ההורים הדגישו תמיד את סיפוקם וגאותם שכל המשפחה הולכת בדרכי אבות, ושומרת מצוות ברוח התורה והעבודה.

בהגיעו לגיל 80, יעקב אמר שהשיג את כל המטרות שהציב לעצמו. עזר בבניין המדינה, הקים בית חרושת, היה ממקימי בית הכנסת איחוד שיבת ציון, השאיר משפחה מלוכדת לתפארת. כשהגיעו אל המנוחה ואל הנחלה עברו בני הזוג לכפר גמלאים. יעקב נפטר ביום שלישי 15/12/2015 (ג' טבת תשע"ו). רות המשיכה לגור בכפר, ונפטרה ב- 27/07/2017 - כשנתיים אחריו.

כל צאצאיהם הרבים, ממשיכים את דרכם לאור מורשתם.

כתב בנו גד ברט

בריס פול (פסח) [פרופ'] ב"ר אלקנה

נולד: כ"ג אייר תרצ"ד (08/05/1934)

נפטר: ח' ניסן תש"ע (22/03/2010)

פול בריס, שעלה לתורה כפסח בן אלקנה, נולד בניו-יורק באייר תרצ"ד (1934) וגדל בניו-יורק ובניו-ג'רזי. למד בקורנל, שם ייסד את המרכז המקומי לסטודנטים היהודים "הלל", והיה נשיא הארגון הבין-דתי של הסטודנטים. המשיך ללימודי משפטים בהרווארד, ולאחר סיום לימודיו התמחה אצל שופט פדרלי והצטרף למשרד עורכי-דין מוביל במנהטן, שם הגיע תוך זמן קצר לדרגת שותף.

בשנת תשי"ז (1957) נישא לשרון לבית דייקין, ונולדו להם ארבעה ילדים – מיכאל (יליד תש"כ, 1960), יואל (יליד תשכ"ג, 1963), עזרא (יליד תשכ"ו, 1966) ויסכה (ילידת תשל"ל, 1970).

פול ז"ל ושרון, תבל"א, גידלו את ילדיהם על ברכי היהדות והציונות, והגשימו את רצונם לעלות לישראל עם פתיחת הפקולטה למשפטים בבר-אילן, שהוא היה בין מייסדיה. עם הקמת הפקולטה הצטרף אליה פול כפרופסור מן המניין, בתחומי התמחות: דיני החוזים, דיני תאגידים וחברות, דיני ניירות ערך, חברות ממשלתיות, ואתיקה מקצועית. מאות רבות של תלמידים למדו והתחנכו אצל פרופ' פול בריס, ועיצבו את המסלול המקצועי שלהם לאור דמותו וחוכמתו, הן חוכמת המשפט והן חוכמת החיים.

משפחת בריס הגיעה לישראל, תחילה לשנת ניסיון (בשנת תשל"א-תשל"ב), ועלתה לישראל והשתקעה בה לקראת סוף שנת תשל"ג (יולי 1973). בעקבות הידידות רבת השנים עם משפחת שפרכר, ובהמלצתם, השתקעו פול ושרון בריס, עם משפחתם, ברמת-חן והצטרפו לקהילת מתפללי בית הכנסת המרכזי רמת-חן כחברים בולטים ותורמים. פול מצא בקהילת רמת חן בית חם ואוהב, התחבר לאנשי הקהילה, ונרקמו בינו לבינם קשרים קרובים הן במסגרת בית הכנסת והן מחוצה לה.

לצד עבודתו האקדמית פעל פול בריס גם כעורך-דין מוביל בתחום המסחרי, כשותף בכיר במשרד יגאל ארנון ושות', וכמייסד ומנהל של המחלקה והבין-לאומית. בעבודתו זו פעל מתוך כוונה ומגמה מתמדת לתרום לקידום הכלכלה והמסחר בישראל. בנוסף, כיהן כחבר בוועדה של לשכת עורכי הדין לבחינת כללי האתיקה.

לצד כל אלה, שימש פול בריס כ"מרכז קליטה" של אדם אחד לעולים חדשים רבים, בעיקר מצפון אמריקה וארצות אנגלו-סקסיות אחרות, שנועצו בו באשר לאפשרויות תעסוקה בישראל. פול אף פעל לקשר בין עולים חדשים שנועצו בו לבין מעסיקים שונים כדי לסייע להם לעלות ולהיקלט בישראל. רבים עלו בעקבות עצותיו או בזכות אפשרויות התעסוקה שנפתחו בפניהם בשל פועלו.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

פול בריס היה פעיל בוועד של בית הכנסת במשך רוב שנות השמונים, ובמשך מספר שנים שימש כגבאי ובמקביל אף עמד בראש הוועד. בתפקידים אלו תרם מחוכמתו ומידיעותיו להנהלת העמותה, בהתמודדות עם הצמיחה של הקהילה והתרחבותה, לצד הבינוי להרחבת המבנה שמשמש משכן לבית הכנסת.

תרומתו כמשפטן לקהילה תודגם בהתמודדות עם אירוע של פריצה לבית הכנסת, פריצה שבה נגנבו למרבה הצער מספר ספרי תורה וכלי הכסף, "כלי הקודש", שעליהם. חברת הביטוח של בית הכנסת סירבה להכיר בתביעת הביטוח, בטענה שהכיסוי הביטוחי לא חל, מכיוון שהחלון דרכו הגיעו הפורצים לא היה נעול. פול בריס ייעץ לקהילה להתמיד בעמידה על הזכאות לפיצוי, והנושא הוכרע – בסופו של דבר - בהחלטה של בית המשפט העליון, שהכיר בתביעת הביטוח, פסק דין שנלמד עד היום כפסק דין עיקרי, מרכזי ותקדימי בדיני הביטוח.

פול היה דמות שהשרתה רוגע ומאור פנים, והקרינה סמכות – והוא דאג לשלומה של הקהילה, לכבוד המתפללים ולכבוד שם שמים - גם בתקופות מאתגרות.

פול בריס היה מהמתמידים בתפילות השבת של בית הכנסת, ושותף לשיעורי התורה - בפרט: בשיעור הגמרא של הרב פרופ' שמואל שפרכר, ובשיעור שבין מנחה לערבית של שבת.

פול בריס נפטר בפתאומיות, בניסן תש"ע (מרץ 2010), במהלך קונצרט בהיכל התרבות בתל-אביב. דמותו המאירה השפיעה על הקהילה, וזכרונו מלווה את הקהילה ואת המתפללים גם היום, עשור לאחר לכתו הפתאומית.

כתב בנו יואל בריס

ברמן אברהם ארתור ב"ר שלמה

נולד: כ' תמוז תרנ"ב (15/07/1892)
נפטר: י"א אדר א' תשל"ג (12/02/1972)

אברהם ארתור נולד בגרמניה. בשנת 1912 בגיל 20 עלה כרווק ארצה ממניעים ציוניים והחל לעבוד בבנק אנגלו-פלסטינה [כיום בנק לאומי].

השלטון בארץ היה תורכי ועם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, הקונסוליה הגרמנית דרשה מנתיניה לחזור לגרמניה ולשרת בצבא הגרמני. סבי עזב את מקום עבודתו וכמו רבים ירד למחתרת ועבר לעבוד בישוב החקלאי גדרה.

בשנת 1917 בעקבות גילוי ניל"י החל גל רדיפות ע"י השליט ג'אמל פאחה וסבי נאלץ לחזור לגרמניה. שם שימש כאחד מעורכי עיתון ציוני יהודי JUEDISCHE RUNDSCHAU בגרמנית והצטרף לתנועה הציונית של הצעירים החלוצים "כחול לבן".

בשנת 1920 נישא סבא אברהם ארתור לסבתא גיטל טרודה לבית שטרנגלס בגרמניה, שם נולדו להם שני בנים, הבכור רפאל והצעיר עלי.

בפרנקפורט סבא וסבתא היו חברים בבית הכנסת האורתודוקסי, בעל אופי ציוני של הרב ברוייר וממשיכו הרב הופמן.

בשנת 1933 עלו סבא וסבתא יחד עם שני הבנים ממנהיים דרך ונציה ובאוניה ליפו. בתחילה התגוררו בתל אביב וסבא חזר לעבוד בבנק אנגלו פלסטינה ובהמשך עברו לגור בגבעתיים בשכונת בורכוב. ההורים של סבתא עלו אף הם לארץ מגרמניה, גרו בגבעתיים ולאחר פטירתם בשנים 1942 ו 1943 נקברו בבית העלמין בנחלת יצחק.

בשנת 1957 סבא היה בפנסיה והם הגיעו לבנות את ביתם בשכונת רמת חן, בעקבות בנם עלי שחזר משליחות בחו"ל ועבר לרמת חן יחד עם משפחתו.

ברמת חן הם מצאו קהילה דתית, רובה של יוצאי גרמניה, אנשים דתיים חברותיים וחמים. הם התפללו באופן קבוע בבית הכנסת רמת חן שצמח ונבנה.

סבתא היתה פעילה במסגרת נשות אמונה והם אימצו ותמכו בבית הילדים "אחוזת שרה" בבני ברק.

סבא נפטר בשנת 1972. לאחר פטירתו סבתא המשיכה לגור ברמת חן ליד הבן ומשפחתו והמשיכה להיות חלק מקהילת בית הכנסת כשנתיים נוספות.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

סבתא טרודה גיטל נפטרה לאחר סיבוך מניתוח אורטופדי בב' כסלו תשל"ו
(6/11/1975).

כתבה נכדתו גילה ברמן שטראוס

ברמן עלי ב"ר אברהם ארתור

נולד: כ"ח שבט תרפ"ג (14/02/1923)
נפטר: כ"ז אב תשס"ה (16/08/2001)

עלי נולד בפרנקפורט שבגרמניה. כבר בגיל הגן נשלח לגן דובר עברית ובהמשך למד בבית ספר יסודי "ישראל-פולק-שולן" והמשיך בגימנסיה ע"ש שמשון רפאל הירש.

בשנת 1933 עלה עלי עם משפחתו, הוריו ואחיו, ממנהיים דרך ונציה באוניה ליפו.

הוא התנדב למחלקה הדתית של הפלמ"ח ועסק בפעולות שמירה על הישוב.

בשנים 1942-1945 היה רכז המחלקה הימית באליצור תל-אביב ומשם הועבר למחלקה הימית של הפלמ"ח לאימון שייט חופים ומפרשיות, ובהמשך לקורס מפקדי סירות בקיסריה. בשנת 1945 עלי התמנה לראש המחלקה הימית במרכז אליצור בחיפה.

ביוני 1946 ב"השבת השחורה" נחשפו שמות אנשי הפלמ"ח על ידי הבריטים ובהם שמו של אבי. עלי קיבל תעודת זהות מזויפת מטעם ההגנה בשם אליהו אברהמי ונשלח לתפקיד עליה לחו"ל.

עלי נשלח מטעם הסוכנות היהודית והמוסדות הלאומים בארץ לקונגרס הציוני הכ"ב בבאזל ומשם לפריז ולמרסיי, לרכז את מחנות העולים מהסקטור הדתי מטעם המזרחי.

עלי חזר לביקור מולדת לשאת את אשתו חנה לבית ריצ'מן. חנה ילידת הארץ, הילדה היחידה שנולדה בעין זיתים שליד צפת. בת להורים שעלו בשנת 1922 מארצות הברית ממניעים ציוניים, התישבו בצפת ובהמשך עברו לחיפה.

עלי הכיר את חנה במסגרת תפקידיו בפלמ"ח בארץ, והזוג הצעיר התחתן ב 24/12/1947 ולמחרת החתונה חזר להמשך השרות במרסיי.

לאחר קום המדינה עלי גויס לשירות המדינה לתפקידים רשמיים. מטעם מטה ההגנה בפריז הוא יצא לרכז קבוצות צעירים בגילאים 18-25 במחנות אימונים לקראת עלייתם לארץ. בהמשך, עלי ושליחים נוספים נשלחו להקים מחתרת יהודית להגנה עצמית בארצות צפון אפריקה.

בסוף שנת 1949 עלי ביקש רשות מטעם המטה האירופאי של ההגנה לסיים את תפקידו וחזר עם אשתו חנה והבן הבכור עודד שנולד במרסיי לארץ.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

תקופת עבודתו בשירות המטה של ההגנה באירופה נחשבה לו כשירות פעיל בצה"ל ובהגיעו לארץ חויל ושחרר בו ביום.

בשנת 1950 עלי עבד במחלקת העלייה והקליטה של הסוכנות היהודית, ובגלל ניסיונו הרב עם עולים מצפון אפריקה, עסק בניהול מחנה העולים בית ליד ולאחר מכן מחנה העולים פרדס חנה.

בשנת 1951 נשלח עלי ומשפחתו ע"י מחלקת העלייה של הסוכנות לפרס, לנהל שם את מחנה העולים הגדול בעיר טהרן, ממנו עלתה רוב העלייה הפרסית וגם חלק מיהודי עירק אשר גורשו לשם. בסיום השליחות עלי ביקש לחזור לארץ וחזר לאהבתו הגדולה - החקלאות ופיתוח אדמת ארץ ישראל.

הוא השתלם בנושא והיה בעל מומחיות לעצי הדר. לימים, הקים חברה לפיתוח גינון ואבן ועבד בין היתר בפיתוח מוסדות ציבור דתיים כמו אוניברסיטת בר-אילן, המכינה בגבעת שמואל ופיתוח קריית ארבע.

בשנת 1957 עלי וחנה עברו לרמת-חן לבנות את ביתם, כאשר במקביל ההורים של עלי הגיעו אף הם לגור ברמת חן, כך שהמשפחה מנתה 3 דורות בבית הכנסת.

לאחר הפריצה הגדולה לבית כנסת, וגניבת רוב ספרי התורה, עלי השאיל לבית הכנסת רמת חן ספר תורה שהעלה ממחנה העולים בצרפת. לאחר פטירתו נתרם הספר ע"י המשפחה לבית הכנסת.

עלי היה שותף פעיל בבניית והרחבת בית הכנסת, ותרם רבות מזמנו, ניסיונו ומקצועיותו בפיתוח הסביבתי. בחצר בית הכנסת ישנם 3 עצי זית שנטעו במו ידיו - בקבוצה של 3 עצים לציון 3 ילדיו.

עלי היה אדם חברותי, תמיד עם חיוך מתחת לשפם, איש משפחה ועבודה. אדם צנוע ונכון לעזור לכל.

עלי נפטר מסיבוך רפואי טרם הגיעו לגיל 80. אשתו חנה המשיכה להתגורר ברמת-חן עד לפטירתה בכ"ד תשרי תשע"ה (18/10/2015).

כיום ממשיכה המורשת המשפחתית בבית כנסת רמת חן – דור רביעי ודור חמישי – אדם עלי - הקרוי על שם סבא רבא שלו עלי ברמן.

כתבה בתו גילה ברמן שטראוס

גולדברג יואל משה [פרופ'] ב"ר יעקב

נולד: ט' אדר ב' תרצ"ח (12/03/1938)
נפטר: כ"ז שבט תשע"ח (12/02/2018)

יואל נולד בחיפה ושם גדל בשכונת הדר כרמל. בן ליעקב ושושנה גולדברג שעלו לישראל מפולין. הוריו, בחושיהם החדים, הבינו בראשית שנות השלושים שיש לעזוב את פולין, והשתמשו בכספי הנדוניה בכדי לעלות ארצה. רבים מבני משפחתם נשארו בפולין ולא שרדו את השואה.

יואל היה הבן הבכור, אח לחיים וזהבה. למד בבית הספר יבנה בחיפה, ובנוסף היה פעיל ככתב צעיר בעיתון "הבוקר". כילד השתתף בחידונים רבים וכמעט תמיד זכה במקום הראשון. עם סיום לימודיו התגייס לצבא כמאבחן.

עם סיום השירות הצבאי, התקבל יואל ללימודי פסיכולוגיה באוניברסיטה העברית. במקביל ללימודיו שימש כיושב ראש אגודת הסטודנטים באוניברסיטה, ולאחר מכן כיושב ראש אגודת הסטודנטים בישראל. הימים ימי הסכם השילומים ויואל "עשה כותרות" בסרבו להזמנה לביקור בגרמניה.

באוניברסיטה פגש יואל את אשתו לעתיד, מיכל, בת ליהודית ומרדכי נוי שלעתיד יהיו גם הם מעמודי התווך של בית הכנסת רמת חן.

לאחר סיום תואר שני נסע הזוג הצעיר לארה"ב. שם השלים יואל את לימודי הדוקטורט באוהיו ופוסט דוקטורט בניו יורק. יואל התמחה ב- "ביהביויריזם" – ענף של פסיכולוגיה קלינית המביא גישה מדעית לחקר ההתנהגות, והיה חלוץ השיטה בישראל של שנות ה-70.

עם חזרתם ארצה, התקבל יואל לסגל אוניברסיטת בר-אילן. בתחילה גרו בירושלים אך במהרה מצאו בית ברמת-חן והצטרפו לקהילה.

במקביל לעבודתו המחקרית באוניברסיטה, פתח יואל פרקטיקה פרטית משגשגת בביתו וטיפל ברבים בשיטות החדשניות שהביא עימו מארה"ב. עם פרוץ מלחמת יום הכיפורים גויס יואל למילואים וטיפל בנפגעי הלם קרב ועל כך קיבל תעודות הוקרה. יואל כתב גם מספר ספרים פופולריים בעיצוב התנהגות, חלקם יחד עם ביתו הצעירה ד"ר שירה סובול, בה היה גאה במיוחד כממשיכת דרכו המקצועית. באופיו היה יואל שקט אך בעל חוש הומור מיוחד ואבחנה חדה של העומד מולו.

בבית הכנסת קיבל על עצמו את אחזקת ספריית בית הכנסת, ובמשך שנים קטלג, תחזק ודאג לספרים הרבים.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

מיכל ויואל החליטו לעבור לגבעת שמואל להיות קרובים לבנותיהם אולם יואל לא הספיק ליהנות מהדירה החדשה ונפטר כחודש לאחר שעברו.

כתבו אלמנתו מיכל גולדברג ובנו ירון גולדברג

גולדשטיין משה צבי ב"ר יעקב

נולד: ו' כסלו תרפ"ז (11/11/1926)
נפטר: ה' ניסן תשס"ח (10/04/2008)

ר' משה צבי גולדשטיין התגורר יותר מחמישים שנה ברמת חן. הוא אהב את המקום, היה מחובר אליו עד מאד ובעיקר - היה קשור בכל נימי נפשו לבית הכנסת בשכונה. בו שטח את תפילתו בפני בורא עולם שלוש פעמים ביום, בצל קורתו חנך את ילדיו למצוות וליראת שמיים ובין כתליו פעל לסייע לקרנות צדקה וחסד.

משה נולד בו' כסלו ה'תרפ"ז (11/11/26) בברסלאו אשר בגרמניה (כיום וורוצלאב בפולין), כבן הששי - הצעיר, למשפחת הינדה (לבית מנהיימר) ויעקב גולדשטיין. מכאן ואילך, נשזרו תולדותיו בקורות העם היהודי הנווד, כשעם עלית היטלר ימ"ש לשלטון, בשנת ה'תרצ"ג 1933, ברח משפחתו להולנד, שם גדל והתחנך.

עם פלישת הנאצים להולנד במלחמת העולם השנייה, ניצלו משה ומרבית משפחתו בעור שיניהם והצליחו להימלט דרך בלגיה וצרפת לשוויצריה. בכל אותה תקופה, פעלו משה ומשפחתו בתושייה רבה. בשווייץ, הם מצאו מרגוע חלקי, כששהו במחנה הסגר.

גורלם של אחותו וגיסו שנלכדו בעת מנוסתם מהולנד ושל בני משפחת גולדשטיין המורחבת שנותרו בפולין, לא שפר עליהם והם נרצחו, כמו מרבית יהדות אירופה, על ידי הנאצים ימ"ש.

לאחר השואה, שב משה להולנד. הוא התמסר בכל כוחותיו לשיקום הקהילה היהודית ובפרט - הנוער הדתי בבני עקיבא ובברית החלוצים הדתיים. משה היה בין יוזמי ומקימי הכשרת הנוער הדתי בהולנד. כל חברי הכשרה זו עלו בשנת ה'תש"ח 1948 ארצה והצטרפו במסגרת הקיבוץ הדתי, לקבוצת עין הנציב.

במישור המשפחתי, השקיע מאמצים רבים במציאת אחייניו שהתייתמו. שניים מהם הוסתרו בתקופת השואה על ידי גויים. גם כשאותרו, היה קשה מאד להשיבם לזרועות היהדות ולחיק משפחתם, הורי משה - שהם גם כמובן הורי אימם הי"ד ולידי אחיו של אביהם הי"ד. אך ב"ה, המאמצים הוכתרו בהצלחה.

לאחר כשלוש שנים, נפרד משה מהוריו ועלה ארצה, השתתף ונפצע במלחמת העצמאות.

בתום מלחמת השחרור נישא לרעייתו אורה חיה גולדשטיין (לבית נמט), אותה הכיר עוד בהולנד, עת פעלו יחדו לאחר השואה, למען הנוער הדתי שנותר לפליטה לאחר השואה.

מיד לאחר נישואיו לאורה, נשזרה דרכו של הזוג הצעיר בפעילות חינוכית ב"עלית הנוער", שם הדריכו. חלק מהנוער עלה ארצה בגפו וחלקו, עלה עם הוריו שנשלחו למחנות עולים. משה ואורה התמסרו כל כולם לעבודה עם נוער זה, עבודה שלווה באתגרים רבים שבצידם סיפוק, נחת והערכה רבה מצד חניכיהם, הערכה שנמשכה גם זמן רב לאחר תום עבודתם במקום, כשבצמתיים שונים במהלך חייהם, פגשו בחניכיהם מאותה תקופה.

כשדומה היה שהגיעו אל המנוחה והנחלה, פקד אסון את משה ואורה, כשבנם הבכור - אליעזר ז"ל - נפטר בגיל שנתיים. אולם בתעצמות נפש, המשיך משה וישם את תכונותיו וכישוריו הנאצלים, בהתמסרות מלאה לעמו ולמשפחתו.

בשנת תשי"ד - 1954, הגיעה משפחת גולדשטיין לרמת חן. היא קבעה בשכונה החדשה שהוקמה בירכתי רמת גן, את ביתה. משה נמנה עם המתפללים הראשונים של בית הכנסת בצריף גן הילדים ברח' מצדה, בית כנסת שהוקם אחר כך לתפארה על הגבעה ברח' רמת חן. עם בואו לשכונת רמת חן, העביר משה בשבתות, שיעורים על פרשת השבוע לילדי בית הכנסת.

מעת הגיעו לרמת חן ועד ימיו האחרונים, היה בית הכנסת שזור בצורה עמוקה ביותר בחייו של משה. בימות החול, בשבת ובחג, בזמן שמחה ולא עלינו - בעת צער. מידי בוקר היה משכים לתפילת שחרית ואחר הצהריים ובערב - לתפילות מנחה וערבית. הוא היה חבר מועצת בית הכנסת וגם בלילות היה משתתף קבוע בישיבות הנהלת בית הכנסת שעסקה בתחומים שונים. כשהתבקש משה לעבור לפני התיבה כשליח ציבור - והדבר הודגש במיוחד בימים נוראים - היו תפילותיו הטהורות מלאות רגש ודבקות בקב"ה.

משה ברח מתארים וגינוני כבוד, אך ניאות לקחת חלק פעיל בקרן הצדקה שהוקמה בחסות בית הכנסת. היה לו ברור כי עליו לסייע ולהקדיש מזמנו וממחשבותיו ולהשתתף ולתרום, לקהילה היפה שנוצרה ברמת חן. בדרכו הנעימה והשקטה, זכה משה גם לקרב לבית הכנסת, הרבה מאנשי רמת חן שלא הגדירו עצמם כ"שומרי מצוות".

כשנה לאחר בואה לרמת חן, יצאה משפחת גולדשטיין לשליחות מטעם המחלקה לתרבות תורנית של הסוכנות היהודית. המשפחה ניהלה את ההכשרה בהולנד ופעלה לעידוד העליה לארץ ישראל. כמו כן, ניהל משה את פעילות תנועת בני עקיבא בכל רחבי הולנד. כמעט כל חברי ההכשרה, עלו לבסוף ארצה.

לאחר שנתיים, בתום שליחותם, שבה משפחת גולדשטיין לביתה ברמת חן.

משה זכה לממש את נטייתו לעיסוק בצדקה וחסד, גם בפעילותו היומיומית במשרד הרווחה. הוא פעל רבות לשיקום נוער עברייני, תחילה כקצין מבחן ואחר כך כקצין מעקב ראשי בכל הארץ. [מעקב: ליווי הנוער המשתחרר מהמעונות הסגורים ומבתי הכלא, לאחר ריצוי עונשו, בכדי שלא ישוב לדרכיו הקודמות, אלא יבור לו דרך ראויה יותר].

משה המשיך להתמסר לשיקום נוער עברייני, תוך פעילות אחראית ואכפתית של 24 שעות ביממה, ניהול כריזמטי של האגף האמון על כך, סיורים במוסדות נוער שונים בארץ, השתלמויות רבות עם שופטים ואנשי חוק העוסקים בנושא והתייחסויות להצעות חקיקה שונות. שמו הלך לפניו כבר סמכא בנושאים אלו.

כל אותה עת היה משה איש משפחה בכל רמ"ח אבריו. בן מסור להוריו שעלו מהולנד ארצה וחילקו את עתותיהם בין הולנד לישראל. בעל אוהב ורוחש הערכה עמוקה לאורה רעייתו. אב דואג, תומך ומסור לילדיו יוסי ומלכית ובשנים מאוחרות יותר – סב נפלא, מחנך ומפנק לנכדיו ולניניו.

כשפרש משה ממשרד הרווחה, החל לנהל את עמותת "רעות" – עמותה ותיקה שהוקמה כעשור לפני קום המדינה בכדי לתת מענה ולסייע לאוכלוסייה הנזקקת של אותם ימים, עולים חדשים מאירופה שהתקשו למצוא פרנסה הולמת בארץ. לאחר השואה, התמקדה "רעות" בקליטת שארית הפליטה שהרבה מהם היו בודדים וחסרי משפחות ועבורם הוקמו יחידות דיור מתאימות. העמותה בניהולו של משה, עסקה – כפי שהיא עוסקת גם היום - בתחומי הבריאות, הרווחה והזקנה בישראל.

מדובר היה בניהול גוף גדול מורכב וחשוב, אך משה לא איבד לרגע את הזיקה האנושית והחומלת, לאנשים עבורם נועדה העמותה. הוא שקע במסירות בעבודת הקודש, תוך הענקת יחס חם ואישי לכל אחד. בכל אחד מהתחומים עליהם היה מופקד, פעל ללא ליאות. דלתו היתה פתוחה תמיד לכל דכפין וכפי שידעו כולם, הטלפון שלו היה זמין יום ולילה לכל בעיה. לא פעם, כשהלך אחד מהדיירים העריריים לעולמו, התפנה משה מכל עיסוקיו והלך ללוותו בדרכו האחרונה, כשלעיתים - למעט אנשי החברה קדישא - הוא היה המשתתף היחיד בלוויה.

בתום התפילות בבית הכנסת, היה משה משתדל לגשת לכל מתפלל ולברכו לשלום. במיוחד תר אחר אנשים מבוגרים משני בתי האבות הקיימים בשכונה, בכדי לברכם ולדרוש בשלומם. גם את ביתם של חולים מבוגרים וגלמודים השתדל לפקוד, להאזין לאשר על ליבם וליטול אחד משישים ממכאובם.

"קדש חייך בתורה וטהרם בעבודה" הינה דרך חיים, שאומצה על קרבה וכרעיה על ידי משה, שהיה חדור אמונה ותודעת שליחות למען עם ישראל. דרך חיו היתה שילוב הרמוני של תורה ועבודה וקביעת עיתים תכופות ללימוד. התעלות לגבהים נשגבים – מתוך צניעות וענווה.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

משה היה – כמאמר הלל הזקן – מתלמידיו של אהרן הכהן: אוהב שלום, רודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה (אבות, א' יב'). לא הסתכסך עם איש ואם פרץ ויכוח בין אנשים, פעל בכל יכולתו בכדי לפייס וליישב את המחלוקת.

ר' משה צבי גולדשטיין, זכה ב"ה לרוות סיפוק ונחת מצאצאיו, מקהילתו וממדינת ישראל – ראשית צמיחת גאולתנו.

שירת חייו, נקטעה בה' בניסן ה'תשס"ח – (10.4.08). ישיבת "שירת משה" – ישיבת הסדר שהוקמה ביפו ומביאה את רוח היהדות למקום - קרויה על שמו והינה ממשיכה טבעית לשירת חייו ולשילוב תורה ודרך ארץ, שילוב שהיה טבוע באישיותו המיוחדת.

תהי נשמתו צרורה בצרור החיים ויהי רצון שנזכה יחד עם כל עם ישראל, לביאת גואל צדק במהרה בימינו – אמן.

כתבו אלמנתו אורה גולדשטיין וילדיו יוסף מרדכי גולדשטיין ומלכית רחל מירון

גולדשמידט אמיל (יעקב מנחם) [פרופ'] ב"ר משה אברהם

נולד: י' טבת תרצ"א (30/12/1930)
נפטר: כ"א אלול תשמ"ב (08/09/1982)

יעקב נולד בשנת תרצ"א באשפנבורג שבגרמניה למשפחה חרדית ציונית עתיקת יומין. בשל עליית הנאצים לשלטון, היגר בילדותו עם הוריו ללונדון שבאנגליה. הוא התחנך לתורה ולמצוות בבית הוריו וקנה דעת והשכלה באוניברסיטת NYU שבארצות הברית.

בשנת 1952, לאחר סיום לימודי התואר הראשון, עלה ארצה. הוא עבד שנה במכון ויצמן ובשנת 1953 החל בלימודים במסלול ישיר לדוקטורט באוניברסיטה העברית בירושלים. את עבודת הדוקטור הגיש בשנת 1957, ובין השנים 1958–1960 שהה בלונדון בפוסט דוקטורט.

בג' בסיוון תש"כ (29/5/1960) נישא לדינה לבית קליין, ניצולת השואה, בעיר אוטרכט שבהולנד. בחודש תשרי תשכ"א (ספטמבר 1960) עלה הזוג לירושלים, ויעקב הצטרף לסגל האקדמי של האוניברסיטה העברית. שנה לאחר מכן קיבל מינוי באוניברסיטת בר אילן והזוג עבר לגור ברמת גן. יעקב היה ממקימי המחלקה לכימיה בבר אילן, שימש מרצה וחוקר במחלקה ומונה לדקן הפקולטה למדעי הטבע. בין השנים 1961–1973 נולדו לזוג שני בנים ושלוש בנות, ובשנת 1964 הצטרפה המשפחה לקהילת רמת חן.

בהיותו מדען ובן תורה, חניך שיטת "תורה עם דרך ארץ", יעקב הקפיד לקבוע בכל יום עיתים לתורה, הוא היה אהוב לא רק על תלמידיו וחבריו לעבודה אלא גם על מתפללי וחברי בית הכנסת רמת חן, בית כנסת שאליו השכים והעריב לתפילת קבע במשך תשע עשרה שנים. הוא היה מעורב בכל פעילויות התורה והחסד של הקהילה: הוא שימש בעל תוקע, גבאי ומתרים של מגבית קמחא דפסחא והעביר שיעורי תורה בשבתות בין מנחה למעריב ובתיקון ליל שבועות.

ביום כ"א באלול תשמ"ב, נלקח בדמי ימיו והוא בן 51 אחד מחשובי וטובי קהילת רמת חן, רבי יעקב מנחם ב"ר משה אברהם גולדשמידט ז"ל.

ביטוי לאישיותו המופתית ניתן בחרוזים שנחרטו על מצבתו:

ישר בדרכיו ובה' אמונתו
עניו איש תם ואוהב ביתו
קרוב לקוראיו ומבקשי עצתו
במורשת אבות דבק בכל לבו

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

זכרו לא ימוש מקרב קהילתנו.

כתבו אלמנתו דינה גולדשמידט וילדיה

גמליאל (סובלסקי) שלמה ב"ר ישראל

נולד: י"ט טבת תרפ"ג (07/01/1923)
נפטר: י"ג ניסן תשס"ב (26/03/2002)

שלמה גמליאל (סובלסקי) נולד בשטטין, אז בצפון גרמניה [היום – שצ'צ'ין בפולין] על נהר אודר, בי"ט בטבת תרפ"ג לסימה וישראל סובלסקי. הקהילה היהודית בשטטין הייתה קטנה, אך החזיקה בית כנסת גדול וגם תלמודי תורה, ובהם למד שלמה בצעירותו. לקראת בר-המצוה למד לקרוא בתורה מפי בעל הקורא והחזן של הקהילה, יהודה ריינוביץ הי"ד, שהיה חזן מוכר בצפון גרמניה. שלמה הקפיד על קריאה מדויקת בנוסח הייקים, ועוד בצעירותו הכין נערים אחרים לקריאה בתורה.

בשנת 1939 יצא מגרמניה במסגרת עליית הנוער והגיע למושב שדה יעקב להכשרה להתיישבות עם קבוצת צעירים דתיים, הובם מגרמניה. בשנים של ההכנה להתיישבות שימש פעמים רבות כקורא בתורה וכאחראי תפילות. בהמשך הקימה הקבוצה את קיבוץ שלוחות בעמק בית שאן, ושם התחתן עם שרה לבית כ"ץ, שהגיעה אף היא במסגרת עליית הנוער לארץ. כאשר התחתן, עיברת את שמו לשם גמליאל. בקבוצה שימש בתפקידים שונים, וגם עסק בחינוך, הוראה ואף היה עורך את ליל הסדר של הקיבוץ כל שנה. בשנת תשט"ו עברה המשפחה לשדה יעקב, ושם ניהל שלמה את בית הספר היסודי. בשנת תשכ"א עברה המשפחה לרמת גן, ושלמה לימד תנ"ך ועברית בבית הספר התיכון צייטלין בתל-אביב. שנים אחדות אחר כך התמנה שם לתפקיד סגן המנהל, תפקיד שמילא עד יציאתו לגמלאות. הוא היה אהוב על תלמידיו, שהעריכו את יושרו ואת יחסו האנושי לכל תלמיד.

מאז המעבר לרמת גן ועד פטירתו התפלל בבית הכנסת רמת חן. אומנם משפחתנו לא גרה ברמת חן, אך התפילה המסודרת והיפה והנוסח המוקפד מצאו חן בעיניו, והוא הקפיד ללכת כל שבת ומועד לבית הכנסת ברמת חן. הוא לימד את כל ילדיו את נוסח הקריאה בתורה כמנהג הייקים, ואף הם היו קוראים מדי פעם בתורה ובמגילות בבית הכנסת, וממשיכים בכך גם הם ובניהם במקומות מגוריהם.

במהלך השנים, כאשר רצה יעקב נורדמן ז"ל, שהיה גבאי ותיק בבית הכנסת, לפרוש, קיבל שלמה עליו את עול הגבאות, ויחד עם חברים אחרים ניהלו את בית הכנסת. בהמשך השנים היה אחראי, עם כמה שותפים, לאיסוף הכספים לשיפוץ הגדול שנעשה בבית הכנסת. במשך כל השנים השתתף בהעברת שיעורי פרשת שבוע בשבת אחרי מנחה.

כאשר יצא לפנסיה קיבל על עצמו גם לאסוף את הכספים לטובת קרן קמחא דפסחא, והיה הולך מבית לבית - כולל לבתים של תושבים שלא היו מבאי בית הכנסת הקבועים – כדי לשכנעם לתרום למצוות צדקה חשובה זו. הכסף היה מחולק מדי שנה לפי הנחיות ועדת הרווחה של העירייה ברמת גן. גם אחרי פרישתו לגמלאות

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

עסק בלימוד תורה ובהעברת שיעורים בבתי כנסת שונים ובמסגרות של לימוד לפנסיונרים, עד לפטירתו בי"ג בניסן תשס"ב.

כתב בניו דן גמליאל וחנוך גמליאל

דוידס נחמיה ב"ר יוסף צבי

נולד: יח' תשרי תרצ"א (10/10/1930)
נפטר: ו' כסלו תשע"ט (14/11/2018)

נחמיה דוידס נולד בהרלם שבהולנד להוריו: אביו יוסף צבי דוידס ואמו אסתר לבית רוס. שלוש שנים אחריו נולד אחיו עזרא.

נחמיה גדל והתחנך בבית יהודי, דתי וציוני. אביו היה מוהל ידוע בקהילה הדתית ומל גם את בניו נחמיה ועזרא.

עם פרוץ מלחמת העולם נשלחו ארבעתם למחנה ריכוז וסטרבורג ומשם הועברו מאוחר יותר לברגן בלזן. עברו עליהם ימים קשים מאוד במחנות, נחמיה "חגג" את בר המצווה שלו במחנה וכמתנת בר המצווה קיבל מאימו פרוסת לחם נוספת שהצליחה להשיג בשבילו.

עם סיום המלחמה זכו ארבעתם להשתחרר ולהתאחד שוב כמשפחה.

בשנת 1950 פגש נחמיה את רחל איזקס, גם היא ניצולת שואה ששרדה את המלחמה עם אחיה עידו איזקס, לאחר ששני ההורים נרצחו במחנות. רחל ואחיה עידו אומצו לאחר המלחמה על ידי משפחת אייזנמן שגידלו אותם כהורים לכל דבר עם אהבה גדולה ודאגה אין סופית.

בשנת 1951 התארסו נחמיה ורחל, ועלו ארצה במסגרת ההכשרה ישר לקיבוץ שלוחות שבעמק בית שאן. בשנת 1952 התחתנו השניים בקיבוץ ובשנת 1953 נולדה ביתם הבכורה אורה.

בשנת 1956 עזבו רחל ונחמיה את הקיבוץ ועברו להתגורר ברמת חן שברמת גן ובאותה שנה נולד בנם יואב.

נחמיה למד אופטומטריה, עבד בתל אביב וכעבור מספר שנים הפך לעצמאי בחנות אופטיקה שבגבעתיים.

נחמיה היה אחד המתפללים הקבועים ואחד מעמודי התווך של בית הכנסת רמת חן. בתחילה הכין את ילדי בית הכנסת לבר מצווה וקריאה בתורה ובהפטרה. הוא שימש שנים רבות כגבאי וברך את המתפללים שעלו לתורה ב"מי שברך".

בכל שנה היה עובר לפני התיבה בתפילת מנחה של יום הכיפורים.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

בשנת 1982 פרצה מלחמת שלום הגליל ובתאריך ג' בתמוז נפל בנו יואב. יואב היה נשוי ליפית ואבא של שי ונעמה. לאחר נפילתו של יואב בנו, נחמיה לא היה מסוגל יותר לעבור לפני התיבה. לעילוי נשמתו של יואב ז"ל תרמו נחמיה ורחל פרוכת לארון הקודש וכיסוי במה שמשמשת עד היום את הקהילה בסמוך לתאריך נפילתו של יואב ז"ל.

בשנת 2002 עבר נחמיה אירוע מוחי קשה וחי אתו 16 שנה בגבורה עילאית.

בשנת 2011 עברו נחמיה ורחל לבית האבות ההולנדי "בית יוליאנה" שם התגורר עד ליום מותו.

נחמיה נקבר בקריית שאול בחלקת ההורים השכולים מאחר ובנו יואב קבור בחלקה הצבאית באותו בית עלמין.

על מצבתו חרוט: " ירא שמים, איש חסד ומאיר פנים, נפטר בשם טוב."

כתבה בתו אורה ברוק

ון-סטרטן יוסף ב"ר יהודה

נולד: כ"ב אלול תר"פ (05/09/1920)
נפטר: ח' אדר א' תשמ"ט (13/02/1989)

נולד בכפר קטן ליד העיר אוטרכט בהולנד.

במקור הגיעה משפחתו להולנד מגרמניה והיא שמרה תמיד בדבקות על יהדותה והתפרנסה מאטליז כשר שהיה בבעלותה.

ר' יוסף סיים 12 שנות למוד והיה בעל דיפלומה בפקידות והנה"ח. עם כיבוש הולנד ע"י הנאצים יימח שמם וזכרם, הוא נתפס והובא לתחנת המשטרה ומשם גורש למחנה ריכוז. למזלו הרב הוא שוחרר ועד תום מלחמת העולם השנייה הוא הצליח להסתתר במקום מסתור אצל משפחה הולנדית פרוטסטנטית, אשר קיבלה לאחר שנים תואר "חסידי אומות עולם".

בבית בו הסתתר, התאהבו יוסף והילדה, אחת מבנות המשפחה, ולאחר גיור שעברה נישאו השניים מיד עם תום המלחמה. שלושת בניהם יהודה, דניאל ושלוש נולדו בהולנד. יוסף ון סטרטן, שהיה ציוני ברמ"ח אבריו, עלה ארצה עם משפחתו בשנת 1951, ובארץ נולדה בת הזקונים ליני.

ר' יוסף הקפיד לשמור על כל מצווה קלה כחמורה ובמיוחד הקפיד על מצוות הכנסת אורחים, בקור חולים ולווית המת.

הוא שימש כחבר הנהלת בית הכנסת וריכז במשך שנים רבות את מפעל "קמחא דפסחא", לו הקדיש מזמנו וממרצו ללא לאות.

זיידמן יעקב משולם [ד"ר] ב"ר לוי

נולד: כ' כסלו תרס"ז (07/12/1906)
נפטר: י"ט תשרי תשמ"ח (12/10/1987)

אחד ממייסדי ותיקי וטובי קהילת רמת חן – אדם משכיל, מורה ומחנך חכם שהקנה חוכמה ודעת לכל הסובבים אותו.

ד"ר זיידמן נולד בשנת תרס"ז בהוצמירז' והגיע בילדותו לברלין. עם סיום לימודיו בגימנסיה עבד כפועל ועזר לפרנסת משפחתו.

למד בו זמנית באוניברסיטת ברלין שפות שמיות עתיקות, ובה הוכתר בתואר דוקטור לפילוסופיה, ובבית המדרש לרבנים מיסודו של הרב הילדסהיימר. בעתותיו הפנויות שקד על למודי הקודש. הוא עזב לפני סיום לימודיו לרבנות כמוסמך להוראת מקצועות הדת היהודית על מנת לצאת להכשרה באיטליה ערב עלייתו ארצה בשנת 1935.

בשנים תרצ"ה-תרצ"ו הכשיר עצמו כמורה בבית מדרש למורים "מזרחי" בירושלים, ועבד כמורה במושבות מגדיאל וראש פינה.

עם הגיעו לעיר תל אביב בשנת 1943 לימד בביה"ס תחכמוני ובי"ס ביל"ו. הקים וניהל את ביה"ס התיכון עירוני ח'. במשך עשרות שנים, עד לפרישתו לגמלאות, לימד בביה"ס תיכון ע"ש צייטלין, בבית צעירות מזרחי, ובתיכון חרדי לבנות ע"ש לוסטיג.

הוא היה מורה ואיש חינוך למופת אהוב ונערץ על אלפי תלמידיו, עליהם הוא התחבב במיוחד בזכות העובדה שידע להקנות להם ערכי חינוך הומאניים, השכלה כללית, וידיעה מעמיקה בתורה ובנ"ך.

לרמת חן הגיע ד"ר זיידמן בשנת 1953 עם אשתו גרדה וארבעת ילדיו והיה אחד המשתכנים הראשונים בשכונה. הוא נמנה על מייסדי המניין בצריף של גן-הילדים. עד מינויו של הרב ורנר כרב השכונה, ראו בו חברי הקהילה את מנהיגם הרוחני.

מאז הגיעו לרמת חן ועד שנתו האחרונה הוא השכים והעריב לתפילה בבית הכנסת, נתן שעורים ודרש לפני הקהל בשבתות בין מנחה למעריב. במשך 18 שנה הוא לימד חוג לתנ"ך לבני הקהילה ותשומת לב מיוחדת הוא העניק להקניית ידע בתורה ובנ"ך באמצעות שיעור קבוע שנתן לתושבי רמת חן החילונים.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

ד"ר זיידמן היה חבר הנהלת קופת הצדקה של בית הכנסת והיה מעורה ומקובל על כל חברי הקהילה במשך עשרות בשנים. יושרו האישי, אהבת האמת והזולת וכן ענוותנותו הטבעית לא ישכחו מקרבנו.

נפטר בי"ט תשרי תשמ"ח, והובא בו ביום למנוחת עולמים בבית העלמין בחולון.

זנבר (זונוובר) יצחק ב"ר ישראל

נולד: ג' אדר ב' תרע"ט (05/03/1919)
נפטר: ו' סיון תשע"א (08/06/2011)

אבא, יצחק זונוובר, נולד בדרום אמסטרדם ב- ג' אדר ב' תרע"ט, בן יחיד להוריו, ישראל שהיה בן 40 כשאבי נולד ושרה שהייתה בת עשרים ושש. הוריו הי"ד נספו בסוביבור ב- 1942.

סבתא שרה הייתה ממשפחה פורטוגזית - משפחת ויז'וואנו. סבא ישראל היה סוציאליסט מובהק. במקצועו היה טיפוגרף ומזה למד על היהדות. אחרי שנישא לסבתא שרה התקרב יותר לדת בעיקר תודות למשפחה הפורטוגזית. הם גרו בבית שכור ששולם על ידי דודם ממשפחת פאן אמרון שהפכה למשפחת ארנון. אבא בא ממשפחה ממעמד די נמוך. למשפחה הייתה מכלת מתחת לבית, שפרנסה אותם בקושי. המכלת לא הייתה כשרה, עד כדי כך שלפסח קנו מצרכים במכולת אחרת.

מתוך כבוד להורי אימו לא הלך אבא לבית ספר בשבת. אחר כך התקרב יותר לדת. אבא קרא ליהדות בביתו "יהדות רגשית".

אבי סיים את גימנסיה ווסיוס הטובה ביותר באמסטרדם, בה למדו גם שפות קלסיות ורקע תרבותי רחב מאד. בסיום לימודיו בתיכון, מחוסר יכולת כלכלית, פנה אבא לעבוד כפקיד בפירמה של יבוא ויצוא מתכות שהייתה שייכת ליהודי מפליטי גרמניה שהגיעו להולנד. תוך כדי עבודתו, השתלם בתחום החשבונאי, וחשב גם על לימודים גבוהים בתחום הכלכלה.

יצחק הנער מצא את מקומו בתנועת הנוער "זכרון יעקב", תנועת נוער חלוצית מסורתית. הוא מאד אהב את התנועה ובה החל ללמוד עברית.

אמנו נולדה באי ג'אוה שבאינדונזיה ב- כד' שבט תרפ"א (02/02/1921). היא הגיעה לאמסטרדם לפני המלחמה וגרה במרחק הליכה מביתו של אבא בדרום אמסטרדם, מבלי שאבא ידע על כך. אמא הספיקה ללמוד שנתיים באוניברסיטה שפות לטינית ויונית. ב- 10 במאי 1940 החלה פלישת גרמניה להולנד, ולימודיה של אמא נפסקו כאשר ההולנדים בחסות הנאצים אסרו על היהודים ללמוד. אמא ואבא נרשמו לנישואין בתחילת המלחמה ורק אחרי המלחמה קיבלו חופה וקידושין.

בשלב זה של המלחמה אסרו הנאצים על היהודים ללמוד בבתי ספר כלליים, והיהודים כונסו בבתי ספר שלהם. כאן התחילה דרכו החינוכית יוצאת הדופן של אבינו. אבא, ללא כל השכלה פדגוגית, הפך להיות מורה בעיירה הקטנה פינסחוטן במחוז חרונינגן, לעשרים ושנים ילדים מגילאים שונים, אותם לימד בקבוצות. אחרי

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

זמן כינסו את כל הילדים באולם הספורט והודיעו להם שהם הולכים למחנות. אבא שבא להתעניין במה שקורה סולק משם. רוב הילדים לא שרדו.

אמא ואחיותיה וכן אבי הסתתרו בבתי משפחות נוצריות שסבתי ארגנה להם, כולם בעיר אלקמאר. אבא שהה במסתור, בעלית הגג בבית משפחה נוצרית, שנתיים וחצי עד גמר המלחמה. כשנשאל מה עשה כל היום, אמר שעזר במטבח המשפחה, אך ביקש לא לקלף תפוזים בשבת, וקרא הרבה תנ"ך.

"אם אני יוצא מהתופת אני רוצה לעבוד עם נוער" כך הצהיר אבינו כשהיה במסתור. עדיין בהולנד, אבא קבל את הילדים שהגיעו מברגן בלזן במוסד בו עבד. בהמשך עבד בבית החלוץ בדירן (Dieren), ובסוף בחאודה (Gouda).

אמא ואבא עלו ארצה והתחילו את דרכם בקיבוץ יבנה, שם שהו זמן קצר. בהמשך אבא הדריך בסמינר של עליית הנוער בבית וגן בירושלים, שם נולדה אחותנו הבכורה שרה אלישבע. לאחר מכן אבא הגיע לכרכור, הקים מחנה עולים והדריך שם במשך שנתיים.

הרב דה פריס הציע לאבא לנהל בית ספר בראש פינה - הגדרת אבא על ניהול בראש פינה: "האיש הכי חזק אחרי ראש העיר". אבא נקט בשיטה פדגוגית מיוחדת, שיתוף מיוחד עם התלמידים - "אני עולה חדש, נעשה הסכם. אני אלמד אתכם תנ"ך, היסטוריה וכו' ואתם תתקנו את העברית שלי". שיטה שעבדה מצוין.

המשפחה עברה לבאר שבע ואבא הקים בשיכון ג' בית ספר וקרא לו "חזון עובדיה". המשפחה גרה בבאר שבע שבע שנים.

ב 1960 המשפחה עברה לרמת גן. כאן שינינו את שם משפחתנו ל-זנבר. אבא בחר את בית הכנסת רמת חן כמקום תפלתנו. הגענו לבית הכנסת שהיה מוכן אבל עדיין לא מרוהט וישבנו על כסאות מתקפלים. בהמשך הגיעו ספסלים ואנו קבלנו 3 מקומות במזרח, ליד מקומו של הרב.

קהילת רמת חן הייתה בשביל אבא בית שני. אבא פגש שם הרבה יהודים יוצאי הולנד שהפכו ממש לחברים. אבינו העביר שיעורי תנ"ך לנשות הקהילה במשך שנים רבות. הוא המשיך את דרכו החינוכית והפך להיות מפקח בחינוך המיוחד, הראשון בארץ על החינוך הדתי.

אחרי שיצא לפנסיה, ליווה אבא, דרך בית הלוחם, חיל שהיה בפוסט טראומה אחרי מלחמת תש"ח.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

בבית כנסת רמת חן, חגגנו כולנו את בר המצווה שלנו. ישראל ואריה התאומים בתשכ"א, אנכי גברי בתשכ"ה ואחינו מנחם נתן בתשכ"ח. כולנו למדנו קריאת התורה ממלמדים מבית הכנסת: נחמיה דוידס, ז"ל, יעקב לזובסקי ז"ל ומרים ביר ז"ל.

אנו הילדים זוכרים לטובה את בית הכנסת עם המנהגים המיוחדים שבו: הקידוש בליל שבת עם חלוקת הביסקוויטים, שלא ראיתי בשום ביכ"נ; טקס אנעים זמירות; הוצאה והכנסת ספר תורה במנגינות של הייקים; חלוקת שקיות עם ממתקים בטקס הבר מצוה, במקום זריקת סוכריות הנהוג ברוב בתי הכנסת; ומעל לכל ההתנהלות של בית הכנסת, ההנהלה והגבאים. ועל כך תודתנו הגדולה גם בשם הורינו ז"ל.

מאוחר יותר עברו הורינו לבית יוליאנה, דיור מוגן לאוכלוסייה ההולנדית, בו שהו יותר מ 10 שנים. אבא המשיך להעביר שם שעורים בתנ"ך לחברים ההולנדים. הורינו היו אנשי חינוך מהמעלה הראשונה הן במקצועם והן בתוך ביתנו - קיבלנו חינוך דתי עם דרך ארץ, צניעות, והתחשבות בזולת.

אמא נפטרה בשבת זכור י"א אדר תשס"ט (07/03/2009) ואבא נפטר ב- ו' סיון במהלך חג השבועות תשע"א (08/06/2011). יהי זכרם ברוך.

כתב בנו גבריאל זנבר

טיברגר אליעזר [הרב ד"ר] ב"ר יוסף

נולד: י"א כסלו תש"ג (20/11/1942)
נפטר: י"ב שבט תשנ"ה (13/01/1995)

הוריו של אליעזר היו אוהבי התורה, העם והארץ וזכו לעלות ארצה מפולין עוד לפני השואה. אביו יוסף בן אליהו טיברגר ז"ל עלה ארצה עם משפחתו בגיל תשע מהעיירה אושווינצים שבדרום פולין. אמו שרה בת ישראל מאיר (לבית פיירניקז') ז"ל עלתה לבדה בימי נעוריה מלודז' והותירה מאחור עושר ונוחות.

אליעזר נולד בתל אביב, בשיכון הפועל המזרחי 'קרית שלום'. הוא החל את לימודיו בבית הספר היסודי ביל"ו בתל אביב. לאחר מכן למד בישיבת הרב עמיאל ("היישוב החדש") שבתל אביב, בישיבה התיכונית "מדרשיית נעם" שבפרדס חנה, ובישיבת ההסדר "כרם ביבנה".

שירת כצנחן בנח"ל המוצנח, במסגרת ההסדר, וזכה להימנות כלוחם מילואים על משחרי ירושלים במלחמת ששת הימים.

הוסמך לרבנות על ידי הרב אונטרמן.

לאחר השירות הצבאי נישא לטאובה לבית פינקלשטיין, שעלתה לארץ עם נישואיה. יחד קבעו את ביתם ברחוב יאיר שברמת חן ולימים עברו לרחוב רזיאל בשכונה. אליעזר קבע מקום תפילה בבית הכנסת רמת חן. הם זכו לארבעה ילדים: איתן חיים, עפרה, עידו ישראל, ואהד ישעיהו.

את אהבת הארץ שבערה בליבו של אליעזר, הוא הנחיל גם לילדיו המתגוררים בהתיישבות ובערי הפיתוח.

לימד במוסדות חינוך דתיים. למד וקיבל תואר בפסיכולוגיה מאוניברסיטת בר אילן, ובהמשך השלים דוקטורט בפסיכולוגיה באוניברסיטת מינכן.

ניהל את המוסד התיכוני טכנולוגי בנחלים.

עבד במשרד הרווחה. בין היתר ניהל את המדרשה לעובדים חינוכיים וסוציאליים ולאחר מכן שירת כמפקח ארצי על מעונות לאנשים בעלי מוגבלות שכלית התפתחותית. סייע רבות בהקמת מוסדות לסיוע לאנשים בעלי צרכים מיוחדים קשים, ביניהם המוסד על"ה לפגועי מוח, והקים בארץ תוכנית לשילוב בעלי מוגבלויות בקהילה.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

הרבה בגמילות חסד. ביתו היה פתוח לרוחה לכל מבקש. מתוקף השכלתו, אך לא רק, רבים באו להיוועץ בו. היה עובר בראש השנה ותוקע לכל נזקק בבתי אבות ובתי חולים.

פיזר מהונו להחזקת שלושת עמודי העולם - תורה עבודה וגמילות חסדים.

קבע עיתים לתורה בעיון, וספר התהילים היה שגור על לשונו על פה.

"מת בנ"ב שנה זהו מיתתו של שמואל הרמתי" (תענית ה ע"ב).

כתבו ילדיו איתן חיים טיברגר, עפרה שנדורפי ואהד ישעיהו טיברגר

יאראק פדריקו משה ב"ר נתן (רנאטו)

נולד: כ"ה תשרי תרצ"ד (15/10/1933)
נפטר: כ"א סיוון תשע"ח (04/06/2018)

משה (רבים הכירוהו בשם החיבה פדה), נולד במילאנו למשפחה יהודית אשר הייתה מעורה מאד בתחומי הבנקאות והכלכלה באיטליה, אם כי באותה תקופה, פחות ביהדות. (כיום בני המשפחה שנשארו באיטליה הינם ציונים, מראשי הקהילה היהודית ואחד מבני הדודים הקים בשנים האחרונות את המוזיאון להנצחת השואה במילאנו).

בשנת 1938, משנחקקו באיטליה חוקי הגזע הראשונים, החליטו הוריו, לוצ'אנה ורנאטו, לעלות לישראל. משפחת יאראק התיישבה לראשונה בתל אביב ומאוחר יותר עברו לירושלים. רנאטו יאראק היה ממקימי ענף החשמל והאלקטרוניקה בארץ ואף שותף בהקמת בנק דיסקונט.

יחד עם אביו, למד משה את עקרונות ההלכה, נשלח ללמוד בבית ספר דתי ומאז ועד ליום פטירתו היה שומר מצוות ומבאיו הקבועים של בית הכנסת האיטליאני. קולו הערב הנעים את התפילות. במיוחד נחקקה בלב תפילת "קול נדרים" בערב יום הכיפורים. לימי הכיפורים בירושלים, מאז פטירתו, חסרים הטעם, הרגש והנעימות המיוחדות שבקעו מגרונו.

משה התייתם מאביו כשהיה רק בן 11. אביו נהרג בתאונת דרכים בין המונית בה נסע מירושלים לתל אביב לרגל עסקיו לבין רכב נוסף, מהבודדים שנעו אז בכבישי הארץ. אמו נותרה אלמנה ואם לחמישה ילדים.

באחד הבקרים, בשנת האבל, עת השכים לבית הכנסת לומר קדיש, היה קורבן לניסיון חטיפה על ידי לוחמי הלח"י. מטרת ניסיון החטיפה, שנכשל, היה לדרוש כופר כסף ממשפחתו. לימים, אחד החוטפים היה לגיסו. בעלה השני של נחמה אלמנתו של אברהם ארנון שהיה ממקימי בית הכנסת ברמת חן (איש לח"י בעצמו).

משה סיים את לימודיו בבית הספר המפורסם "מעלה" בירושלים. שירת כלוחם בנח"ל ולאחר מכן בסיירת השריון בחטיבה 10, איתה היה בין כובשי ירושלים ורמת הגולן.

במסגרת הנח"ל, בקיבוץ סעד, הכיר את אתיק אשתו לעתיד. קשה לדמיין שתי משפחות שונות כל כך, משפחת חסידים גלילית ומשפחה אריסטוקרטית ירושלמית, אשר חברו והפכו למשפחה כה הומוגנית.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

אתיק ומשה הולידו בת ושני בנים והיו זוג לתפארת עד לפטירתו. טרם פטירתו זכה לראות נכדים ונכדות ואף נינות ונינים.

איש ספר היה. ידיעותיו, בעולם היהודי ובהיסטוריה והתרבות העולמית, היו כה נרחבות, רבות ומעמיקות שנהוג היה לומר שעולם האקדמיה הפסיד פרופסור להיסטוריה. בהומור, סיפרו עליו ש"כאשר GOOGLE לא ידע תשובה מסוימת הוא היה מתקשר לפדריקו".

משה, בוגר שני תארים, עבד ככלכלן בכיר במספר גופים. היה תמיד עובד מצטיין ואהוב על מעסיקיו ובמיוחד על הכפופים לו. בין השאר, עבד בתפקידים בכירים בתעשייה האווירית ולאחר מכן בחברת אסם, ממנה פרש לפנסיה כאשר תפקידו האחרון היה מנהל המכירות הארצי.

לרמת חן הגיעה משפחת יאראק בשנת 1962. משה הצטרף מיד לבית הכנסת החדש. דאג להתקנת תאורה ששימשה שנים רבות. משה היה פעיל שנים לא מעטות כחבר וועד, כגזבר. שנים עבר לפני התיבה, העלה לתורה ולא פעם העביר "דבר תורה".

לאחר יום העצמאות 2018, הסתבר לפתע כי הסרטן הממאיר התפשט בכל גופו. (האם ידע זאת והסתיר מכולם? – את סודו לקח עמו). תוך חמישה שבועות, בגבורה עילאית סיים את חייו. ירידתו מבמת ההיסטוריה הייתה הרואית. תוך כדי קביעה על ידו של סדרי ההלוויה, הכיתוב על המצבה, המספידים ונושאי ההספד. צידוק הדין שלו, כאשר בא בשעותיו האחרונות ידידו פרופ' קאסוטו לבקרו היה מרטיט: "כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבתי ממחשבותיכם" ציטט באזניו את דברי ישעיהו. לרופא, אותו הזעיק כדי לתת לו את מנת ההרגעה האחרונה הסביר את כוונתו במשפט הלקוח מהמערכה השלישית ב"המלט" של שקספיר: "TO DIE TO SLEEP, NO MORE"

משה עצם את עיניו רק לאחר אמירה מרגשת של "שמע ישראל".

תהיה נפשו צרורה בצרור החיים הנצחיים תחת כסא הכבוד. ולעת תחיית המתים יקיץ וירנן עם יתר שוכני עפר. כדכתיב "יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר".

כתב בנו ערן יאראק

כהן אלכסנדר ב"ר זאב

נולד: כ"א תשרי תרע"ג (02/10/1912)
נפטר: כ"ד תמוז תשס"ד (13/07/2004)

אבינו מורנו ר' אלכסנדר כהן נולד בליבק שבגרמניה בהושענא רבה תרע"ג לאביו החבר ר' זאב כהן [בן הרב יוסף כהן שהוציא לאור את פירוש המאירי על תהלים שהיה גנוז בספריית הותיקן] ולאמו מרים לבית קרליבך [בתו של הרב שלמה קרליבך מנהיג קהילת ליבק ומראשי יהדות אשכנז]. אחרי פטירת הסבא הגדול עברה המשפחה להמבורג, שם למד אבא בבית הספר היהודי שניהל דודו הרב יוסף קרליבך עד סיום לימודיו התיכוניים. בשנת תרצ"א (1931) בא לארץ ישראל עם אחיו חיים כהן [לימים היועץ המשפטי לממשלה ושופט בבית המשפט העליון של מדינת ישראל] ללמוד תורה בישיבת הרב קוק זצ"ל. אחרי שנה חזרו האחים להמשך לימודיהם האקדמיים-מקצועיים בגרמניה, אבל עם עליית היטלר ימ"ש לשלטון, החליט האב לעזוב מיד את הארץ הארוכה ולעקור לצרפת. אבא ואחיו חיים בחרו לעלות מיד לארץ ולהמשיך כאן את לימודיהם. אבא נתקבל ללימודי הנדסת בנין בטכניון וסיים בהצלחה את לימודיו במחזור החמישי של המוסד הצעיר.

בראשית דרכו כעולה חדש בארץ, בשנות לימודיו בטכניון הדריך ולימד בחיפה את "קבוצת רמב"ם", נערים בגילי 14-18 במסגרת עליית הנוער. לאחר מכן הדריך ולימד בכפר הנוער הדתי שע"י כפר חסידים. אבא נשא לאשה בחיפה את קלרה-ברוריה לבית יהושע שילדה לו שלשה בנים. מכפר הנוער הדתי עברה המשפחה לקבוצת רודגס בכפר אברהם [ע"י פתח תקוה]. סמוך לפרוץ מלחמת העולם, עם עלייתם לארץ של הוריה המבוגרים של ברוריה, עברו לרמת גן כדי לגור במחיצתם. בשנים אלה היה קשה למצוא עבודה כמהנדס, וכך נאלצו לעבור לירושלים. אחרי כשנה בעיה"ק מצא עבודה בחברת 'פלרוד' שעבדה בשירות הצבא הבריטי בהקמת שדות תעופה, כבישים, וכד', במטרה לעצור את הצבא הגרמני בפיקוד הגנרל רומל שאיים לכבוש את מצרים ולעלות משם לארץ. אבא השתתף גם בבנייה כנ"ל בגליל ובלבנון, ובין השאר נבנו אז בנייני 'טיגרט', הם מבצרי המשטרה הפזורים בכל רחבי הארץ, ומוכרים לנו מקרוב בדרך ז'בוטינסקי ברמת גן. עם קבלת העבודה הקבועה בפלרוד עברה המשפחה לגור בתל-אביב. המרחקים הגדולים ממקום העבודה הביתה וקשיי התחבורה בימים ההם, הביאו אותנו למצב מיוחד בו אבא הגיע הביתה רק כל שבת שניה.

עם סיום המלחמה התקבל אבא למהנדס במועצה המקומית בני ברק כסגן מהנדס העיר. אחרי הקמת המדינה עבר מהנדס העיר לעבוד במשרד הפנים ואבא קבל את משרת מהנדס העיר בה החזיק עד צאתו לגמלאות. המעבר לעבודה בבני ברק הביא את המשפחה לגור ברמת גן ב'שכון האמריקאי' ברח' החבצלת, שם הקים יחד עם משפחת עמנואל [שיעקב עמנואל בנם הבכור] מנין צעיר בהברה הספרדית המדוברת.

בשנת תש"ח חלתה קלרה-ברוריה בגידול ממאיר בראש ונזקקה לניתוח בארה"ב. בזכות הגיס-הדוד שהיגר לפני המלחמה למיניאפוליס והתבסס שם, נמצא המימון לניתוח ושאר ההוצאות העצומות. הניתוח הצליח ב"ה, והאריך את חייה בשנתיים. אחרי שנתיים נזקקה שוב לניתוח אבל הנגע התפשט, ואחרי כמה חודשים החזירה את נשמתה לבוראה.

אחרי שנת האבל נשא אבא לאשה את רחל [שלי] לבית נורדהיים. שלי נישאה בהולנד לד"ר דוד נורדהיים, רופא מצליח ואהוב על כל מכיריו. שלי ילדה לדוד שתי בנות ושני בנים, ובשנות הרעה נלקחה עם בעלה ועם משה בנה הבכור [שהנעים בקולו ובנעימותיו את התפילה כאן בבית הכנסת] ועם בתה הגדולה בת שבע [חברת הקהילה יחד עם בעלה אריה מולודיק] למחנה הנורא ברגן ברזן. הבת והבן הצעירים הוחבאו בבתי חסידי אומות העולם בהולנד. בשנים הקשות האלה שימש ד"ר דוד כרופא במחנה, וגם כשנחלש מאד מהרעב ושאר הצרות, לא עזב את משמרתו. בערב השחרור הועברו 3000 אסירים לכפר במזרח גרמניה, שם הגיעה בשורת השחרור. בטיפולו בחולי טיפוס הבהרות, נדבק דוד במחלה הקטלנית, ונפטר שם. עם חזרת המשפחה להולנד דאגה שלי להעבירו לקבורה בבית הקברות היהודי באמסטרדם.

לא תמו תלאותיה של אמא. תחילה אספה את שני ילדיה הקטנים ממציליהם הגויים. האיחוד כלל לא היה פשוט. אלמנה, שורדת מחנות, חסרת כל וילדים שלא הכירה. למגינת לבה, הבריטים לא אישרו את כניסתה לארץ והיא נאלצה להיפרד מכל ארבעת ילדיה, שנה בלבד לאחר איחוד המשפחה. הילדים נקלטו בארץ ע"י הוריה ומשפחת אחותה שגרו בכפר חסידים. משה חגג את חגיגת בר המצווה שלו בכפר חסידים הרחק מאמו שרק כעבור שנה אישרו הבריטים את עלייתה ארצה.

אמא לקחה את נחמיה, בנה הקטן וניסתה את מזלה בקבוץ עלומים ליד הרצליה [שלימים עבר לנגב ונקרא קבוץ סעד]. בהמשך עברה עם ילדיה והוריה לשיכון חדש שנבנה ברמת גן – שיכון מזרחי. שם, בבית דו משפחתי צנוע גרו שלי וארבעת ילדיה, כשהיא מפרנסת אותם, והוריה שגרו בדירה השניה מסייעים בגידול וחינוך הילדים. נטל הטיפול בילדים נפל גם על כתפיה הצרות של בת שבע [מולודיק]. הסבא והילדים הצטרפו מהרה למנין בבית משפחת עמנואל, וכך נפגשו משפחות כהן ונורדהיים מדי שבת בשבתו. חלק מילדי כהן ונורדהיים למדו בכיתות מקבילות והיו חברים בבני עקיבא.

לאחר תקופה בה גדל שכונ מזרחי, החליט סבא נורדהיים להקים מנין בביתם, בדירת שלי, והמנין המצומצם בשכונה האמריקאית הצטרף מהרה למנין בבית נורדהיים. במנין הזה אבא ואמא הכירו. כשנה אחרי פטירת ברוריה וכ-6 שנים אחרי פטירת ד"ר דוד זכרונם לברכה – אבא ואמא נשאו במז"ט.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

בשיכון נבנה בית כנסת כשסבא נורדהיים ואבא מנצחים על המלאכה. אבא ואמא נסעו להולנד להציל ויטראז' מעשה ידי האמן פינקהוף ומעקה יפה שהפריד בין עזרת גברים לנשים מבית כנסת שנידון להריסה באמסטרדם. הויטראז' והמעקה מפארים עד היום את בית הכנסת בשכון מזרחי.

משפחת כהן-נורדהיים עם שבעת ילדיהם הרחיבו את הבית בשכון מזרחי, ושם נולדו שלש הבנות המשותפות. אבא ואמא הקימו שבט לתפארת אך הקרדיט מגיע בעיקר לאמא. לא פשוט למזג שתי משפחות ובוודאי לא פשוט ללדת לאחר הפסקה ארוכה ולטפל בתינוקות מעל גיל ארבעים. מלבד זאת הייתה צריכה לגייס כוחות נפש עצומים כדי שעברה לא יעיב על האווירה בבית.

למרות היותה של אמא שורדת שואה, שלוש הבנות גדלו בתחושה של משפחה שלמה ובריאה. אמא עודדה את ילדיה לצאת למסעות בני עקיבא, חינכה למצוות ולרוחב אופקים עם דגש על אסתטיקה. הבית היה מכניס אורחים וזר לא היה מבחין במורכבות של עברו. ההורים גרו בשכון מזרחי עד שכל הילדים נישאו והשאירו קן גדול וריק. יחד עם משפחת מולודיק החליטו לעבור לרמת חן, בנו בית דו משפחתי במתכונת של דירה להורים ודירה למולודיקים עם חיבור ביניהם, דבר שהיה לעזר רב בשנות הזקנה.

אבא זכה בשנות עבודתו הרבות ללוות את העיר בני ברק במעבר מעיירה קטנה לעיר ואם בישראל. אבא תכנן וביצע עבודות בניה פרטיות ובעיקר ציבוריות במקומות רבים בכל רחבי הארץ. בטיולים ארוכים אהב לציין: את זה בניתי... את זה בניתי... כאן סללתי וכד'. ראוי לציין במיוחד את עיסוקו בבניית בתי כנסת, ובראשם בית הכנסת שלנו ובית הכנסת בשיכון מזרחי. נצטט כאן כמה משפטים בהם סקר את הבניה בשכונת רמת חן:

"בשנות החמישים הציע לי האדריכל המנוח בן-אורי, שהיה בזמנו האדריכל של משרד הדתות לבנית בתי כנסת בארץ, לנהל את בניית בית הכנסת ברמת חן כולל תוכניות הקונסטרוקציה של הבנין.

חברי ועד הבנין מטעם המתפללים שהכירו אותי בחלקם עוד מחו"ל (יוצאי המבורג) הסכימו להצעת האדריכל בן-אורי, וכך נחתם הסכם עבודה ביני לבין הועד. אני הכינתי את כל תוכניות העבודה על פי תוכנית האדריכלות של בן אורי לרבות קונסטרוקציה הגג שנבנה בקורות עץ ופלטות אסבסט גלי. במשך תקופת העבודה באתי יום יום השכם בבוקר ו/או אחר הצהרים לאתר הבניה לשם מתן הוראות והשגחה על העבודה.

עם התחלת העבודה היה צורך לקבוע בדיוק את העמדת הבנין בצורה שקיר "מזרח" יעמוד בדיוק לכיוון ירושלים. כיוון זה איננו סתם מזרח אלא בזווית מסוימת מן המזרח דרומה. כיוון מדויק זה קבעתי לפי הנתונים שקבלתי מאדריכל בן-אורי. היות והמגרש

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

ברחוב רמת-חן היה בעצם לפי תוכנית השכונה מלבן עם צלעות צפון ומזרח, עומד הבנין בזווית לצלעות המגרש.

לפי התוכנית המקורית של בן-אורי היה הבנין צריך להיות מרכז למבנה בצורת אוהל המקיף את הבנין. הרעיון היה שהבנין עצמו ישמש לתפילות בשבתות ואילו בחגים ובמיוחד בימים הנוראים הקהל ימצא מקום בשטח "האוהל" שמסביב הבנין. שני האגפים משני צדי הבנין המרכזי עם גגות נמוכים בהרבה מן הגג של האגף המרכזי מהווים מעבר מהמרכז לשטחי "האוהל" מסביב. שני האגפים האלה היו מיועדים להיות עזרת נשים כאשר קיר-מעקה מפריד בין שני האגפים האלה לבנין המרכזי שבו ארון הקודש, הבמה ועזרת הגברים. במרוצת הזמן לא בוצע רעיון האוהל אלא נבנה אגף אחורי למבנה המרכזי עם עזרת נשים למעלה. "עד כאן הציטוט.

בתפקידו כמהנדס העיר בני ברק עבר אבא מתכנן מבנים לתכנון ערים. עוד לפני חוק התכנון והבנייה בשנת 1965 הנהיג אבא עקרונות מסודרים למיפוי יעודי קרקע. בהרצאה בבית הכנסת רמת חן הציג את הנושא ואת הצבעים שבחר למפות.

אבא היה מעמודי התווך בבית הכנסת בשכון מזרחי, וכשעבר לרמת חן המשיך בפעולותיו שם. במשך השנים התרופף הקשר עם אנשי שכון מזרחי והתהדק עם אנשי רמת חן.

אבא היה מבאיו הקבועים והמתמידים של בית הכנסת רמת חן, שחרית מנחה וערבית. ירד לפני התיבה בשכיחות גדולה, יזם והוביל שנים רבות את לימוד המשניות לפני ברכות השחר ובין מנחה לערבית עם דגש על היבטים מתמטיים והנדסיים. היה בקבוצת מגידי שיעור פרשת השבוע בשבת אחרי מנחה. בנטילת ידיים לפני ברכת כהנים נפל למחלה שממנה לא קם.

נציין גם שאבא היה אלוף ה'מי שברך'. כמעט לא עבר שבוע בלי שמחה במשפחתנו הענפה, ואבא נתן ביטוי לשמחתו בברכת 'מי שברך' ליולדת/ לחתן/ לכלה וכד'.

ימים רבים נהג אבא להוליך את פרופ' רדקובסקי, כשכבר לא היה יכול לבא בכוחות עצמו לבית הכנסת. בערוב ימיו שילם לו חתנו אריה כגמולו והוליך אותו למקומו בבית הכנסת.

הקב"ה זימן אותנו לחיות את ימי זקנתנו בבית הכנסת שהקים שנים רבות לפני שהצטרף לחובשי ספסליו. היה נעים הליכות עם כל אדם, בירך בכל יום ברכת כהנים באהבה, יחד עם אמנו שלי רעייתו הקים וגידל משפחה גדולה לתפארת.

יהי זכרו ברוך.

כתב בנו הרב אורי כהן

כהן משה נחום ב"ר צבי אריה

נולד: ו' כסלו תרע"ח (21/11/1917)
נפטר: א' כסלו תשס"ג (06/11/2002)

נולד בשנת תרע"ח (1917) בעיר הקודש ירושלים. התחנך בתלמוד תורה מאה שערים ובביה"ס "תחכמוני" בתל-אביב. הוכשר להוראה בסמינר מזרחי (ליפשיץ) בירושלים והשתלם באוניברסיטאות תל אביב ובר אילן.

בצניעות מופלאה – מסר את נפשו למען הגשמת תורת הרב קוק ז"ל ועבד תמיד בשני מסלולים:

המסלול הגלוי – בתפקידיו הציבוריים.

המסלול – הנסתר מאחורי הקלעים – מסר את נפשו להקמת ממלכה של תורה ועבודה בכל תחומי החיים ודאג תמיד לטשטש את חלקו בהקמת מפעלים היסטוריים בהם ראה את מפעל חייו.

החל בהקמת הפלוגות הדתיות והקמת ישיבות תיכוניות בני עקיבא עם הרב נריה זצ"ל וכלה בהקמת ישיבות ההסדר וכן בארגון חידוני תנ"ך בגדנ"ע בפרט ולנוער היהודי בכלל - תוך מהפכה חינוכית בארץ ובעולם ששנתה את תפיסת העולם של ראשי המדינה ושל ראשי התנועה הציונית ביחסם למורשת היהודית.

בשנת תרצ"ח החל את עבודתו כמורה צעיר בביה"ס המשותף של כפר אברהם וקיבוץ רודגס, המשיך ביסוד וניהול מוסד עליית הנוער בשדה יעקב. בשנות ה-50 ניהל את בי"ס מזרחי ביפו ולאחריו את "נצח ישראל" לבנות בפתח תקווה. בשנת תשכ"ז התמנה לשמש מפקח במחוזות ת"א והמרכז ובהמשך נתמנה למחמ"ד מחוז המרכז, תפקיד בו שרת את מערכת החמ"ד במסירות עד לפרישתו בשנת תשמ"ד.

בכל מהלך פועלו החינוכי שזר ושילב, באופן מפליא, ספרא וסייפא ולמעשה, מסכת חייו היא הביטוי האמיתי למימוש משנת החמ"ד.

בשנות הארבעים ריכז את "משמרות אליצור", בהם היתה הדרכה קדם צבאית. "המשמרות" הוכנסו ביחידות שלמות להגנה במסגרת גדנ"ע וחי"ש. עבר קורס מ"כ וקורס מ"מ. כבר אז התבלט כאיש חינוך למופת, "היה מורה חושב, יסודי ומעמיק בהגותו החינוכית".

עם פרוץ מלחמת השחרור התגייס לצה"ל, השתתף בקרבות בגליל, היה מפקד פלוגה דתית של בני ת"א ופיקודו דאז עדיין זוכרים אותו כ"מפקד אמיץ ושקול".

במהלך פעילותו הברוכה כמנהל בפתח תקווה, ובעצת מנהל אגף החינוך הדתי, נטל חופשה והצטרף לפיקוד הגדנ"ע כקצין חינוך דתי. במסגרת זאת ארגן את הפעילות

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

החינוכית-חברתית במועדוני הגדנ"ע. תרומתו לשילוב הנוער הדתי במסגרת הגדנ"ע היתה רבה. במסגרת פעילותו החינוכית לנוער הדתי שבגדנ"ע ארגן את חידון התנ"ך. עקב הצלחת החידון, נתבקש להפעיל את הנושא בכל הגדנ"ע. בהסתמך על הצלחת החידון הארצי לנוער של הגדנ"ע נתבקש על ידי פיקוד הגדנ"ע והחברה לחקר המקרא לקיים חידון עולמי לתנ"ך לנוער יהודי. מאז מתקיים חידון התנ"ך העולמי לנוער יהודי מדי שנה בחג העצמאות.

עם שובו משרותו הצבאי בגדנ"ע למערכת החמ"ד, נתמנה למפקח על בתי"ס, ואח"כ למחמ"ד.

קצרה היריעה מלפרוס את כל עשייתו הפדגוגית למען החמ"ד ונזכיר רק כי כמנהל תרם לפיתוח דרכי ההוראה בכיתות הטרוגניות רב גילאיות, הנהיג שיטות ייחודיות בדיוני המועצה הפדגוגית ריכז מועצות פדגוגיות אזוריות, ועזר בהקמת בי"ס תורני בנתניה. כמחמ"ד עזר בפיתוח יוזמות חינוכיות, טיפח דרכי עבודה חדשניות, גיבש צוות מפקחים ומנהלים לעבודה חינוכית חושבת, בעלת מוסר עבודה גבוה, הוכיח מנהיגות חינוכית ראויה לציון, שתרמה ללא ספק, להעלאת קרן החינוך הדתי וזכה להערכה ולכבוד מכל עמיתיו.

על דרכו הייחודית ועל מפעל חייו זכה בשנת תשנ"ד לתואר "יקיר החינוך הדתי".

אבא ז"ל היה מראשוני מתפללי בית הכנסת ברמת חן והתפלל עוד בצריף שהיה בגן הילדים של העיריה.

נהג להעביר שיעורים בשבת אחרי מנחה. בשיעורים אלו השתדל לבטא את תפיסת העולם הייחודית שלו תוך הדגשת ערך האדם בפרט, וארץ ישראל, עם ישראל והתורה בכלל.

כתב בנו צמח אילן כהן

נץ מרדכי ב"ר משה הכהן

נולד: כ"ח תשרי תרע"ח (14/10/1917)
נפטר: י"ח שבט תש"נ (13/02/1990)

מרדכי נולד בפתח תקווה כבן לדור ששי בארץ ישראל. הוא גדל בראשון לציון, למד בבית"ס העממי והתיכון של "המזרחי" – "תחכמוני".

את הכשרתו להוראה קיבל בסמינר "המזרחי" ע"ש ליפשיץ בירושלים. תחילה לימד ביסוד המעלה ובנתניה, ולאחר מכן בבתי ספר "תחכמוני" ו"ביל"ו" בת"א.

בשנת 1958 פתח את בית"ס הממ"ד "הראל" ברמת גן ועמד בראשו עד פרישתו לגמלאות.

במשך שנים רבות עסק בהדרכת נוער כמדריך וכראש עדת הצופים הדתיים בת"א והיה חבר ההנהגה הארצית של הצופים בישראל. כמו כן שימש כמתנדב ומדריך ב"מגן דוד אדום".

מרדכי היה בין ראשוני תושבי רמת-חן ושימש כמזכיר האגודה. עם הקמת בית הכנסת הוא הצטרף לאגודת חברי בית הכנסת והיה חבר בו עד יום פטירתו.

כשר שמעון יעקב ב"ר מנחם מנדל

נולד: ל"ג בעומר תרע"ד (14/05/1914)
נפטר: ו' תמוז תשכ"ח (02/07/1968)

שמעון הוא בנו של הרב מנחם מנדל (מ"מ) כשר (שבנעוריו נקרא קאשער) מהעיר וורשה ושל הרבנית אסתר דבורה כשר לבית פיירמן מהעיירה דווארט שבפולין. כבר בנעוריו מ"מ היה ידוע כעילוי ונשא לאישה את ביתו של הגביר היהודי של העיירה, שהיה בעל חווה לגידול סוסים. שמעון נולד בעיירה דווארט, כשאביו היה בן 19 שנים, ולאחר כמה שנים עבר עם המשפחה לוורשה.

בשנת 1923 עברה המשפחה לירושלים, בהוראת האדמו"ר מגור, בעל ה"אמרי אמת", כדי להקים ישיבה לחסידי גור, בשם "שפת אמת". הרב מ"מ עשה זאת, אבל לאחר כמה שנים מיקד את זמנו ומרצו במפעל התורני שלו, "תורה שלמה". במשך השנים התגורר בתל-אביב, בירושלים ובניו-יורק.

שמעון למד בישיבת "עץ חיים" ומעט לאחר מכן בסמינר מזרחי למורים ואף באוניברסיטה העברית, שהוא מבוגרית, שהוא מבוגרית. באותן השנים הוא לא היה חסיד גור, אבל היה מראשוני העורכים של "זרעים", ביטאון "בני עקיבא", ומראשי הכותבים בו, דברי שירה והגות בולטים. שנים אחדות היה בין הפעילים בלהקת תיאטרון של סטודנטים.

הוא נשא לאישה את צפורה לבית רבינוביץ'-תאומים, בת הרב יעקב, מרבני ליטא שעלה לארץ. הוא היה בנו של הרב צבי יהודה רבינוביץ'-תאומים, אחיו התאום של האדר"ת, ובן משפחה קרוב מנישואים של הראי"ה קוק. אשתו הייתה אתל בת הרב זאב לרמן, אף הוא מרבני ליטא. צפורה למדה בירושלים בבית הספר שפיצר ובסמינר מזרחי למורות ולימדה שנים אחדות בבתי ספר בירושלים, פתח תקווה וראש-פינה, ושנים רבות בבית הספר ברמת-חן.

שמעון וצפורה עברו מירושלים למושבה בנימינה, שם לימדו בבית הספר העממי. במהלך מלחמת השחרור הם כבר התגוררו בעיר ראשון לציון. צפורה לימדה בבית הספר (העברי הראשון) "חביב" ושמעון התגייס לצה"ל, גם בתקופה שבה היה פטור מן הגיוס, בהיותו אב לשני ילדים.

במלחמת השחרור הוא שירת כלוחם וקצין-תרבות בחטיבת "עודד" (9) שלחמה בצפון הארץ. במסגרתה הוא השתתף, בין השאר, בכיבוש העיר צפת. בתור קצין תרבות היה שדר ב"קול הגליל", תחנת רדיו צבאית של אותם ימים. במהלך המלחמה נפצע ואף אושפז. לאחר המלחמה שירת זמן מה בחיל האספקה ועד מהרה עבר לשרת כקצין בחיל המודיעין, ביחידת הצנזורה הצבאית, שלימים היה סגן מפקד בסיס תל-אביב שלה. לאחר כמעט שני עשורים של שירות הוא השתחרר מצה"ל אך

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

המשיך לשרת ביחידה כאזרח עובד צה"ל. הוא היה מוכר בין עמיתיו והעיתונאים שנזקקו לשירותי הצנזורה הצבאית כאדם אחראי, ענייני, משכיל וחביב.

בשנת 1952 עברה המשפחה לגור בשיכון צבא הקבע ברמת-חן, ברחוב אלכסנדרוני 36, ושם גרה כול ימיו. שמעון השתתף בפעילות בית הכנסת בכל שבת ומועד; הרצה פעמים רבות, על נושאים רבים, בשבתות, בין מנחה לערבית; והיה חבר הוועדה שפעלה לבחירת רב לבית הכנסת.

בשנת 1968 הוא לקה לפתע בליבו ונפטר. הובא למנוחות בבית העלמין בחולון. לימים (למחרת הפסח, תשע"ו [2016]) הובאה צפורה למנוחות לצידו.

במהלך השנים, גם בהיותו קצין בצה"ל, הוא פרסם ספרי שירה, שזכו לתשומת-לב חיובית:

סולמות לרום, הוצאת קרית ספר, ירושלים, תרצ"ח [1938];
לבוקר רינה, הוצאת הספרים הארץ-ישראלית, ירושלים, תש"א [1941];
כרמלית, הוצאת גליונות, תל-אביב, תש"ט [1949];
הכול צפוי, הוצאת קרית ספר, ירושלים, תשכ"ד [1964].

במהלך השנים, במיוחד בעת שירותו הצבאי, לא הצטרף לשום חבורה ספרותית, כמנהג אותם הימים. לפני פרסום הספרים הוא השתתף בביטאון הספרותי "גליונות" שערך יצחק למדן, שגילה בו עניין רב. משוררים שהכירו את שיריו, כדוגמת ש' שלום וירוחם לוריא, שיבחו אותו מאוד.

בשנים 1949 – 1950 היה מזכיר "דורות", שבועון לספרות ולענייני חברה, שיצא לאור מטעם אגודת הסופרים העברית בישראל, בעריכת יצחק למדן ויוחנן טברסקי, בהוצאת נ. טברסקי.

בעידוד אביו, הרב מנחם מנדל כשר, החל לערוך ולהוציא לאור סדרת ספרים בשם "פשוטו של מקרא", במסגרת מפעלי מכון "תורה שלמה". הכוונה הייתה לכנס לכרכים אחדים את כל הפירושים שניתנו לפסוקי התורה בדרך הפשט. הוא הספיק לערוך ולהוציא לאור שני כרכים: (א) בראשית (תשכ"ג [1963]); (ב) נוח לך-לך (תשכ"ח [1968]). הכרכים, הסדורים, מוערים, מודפסים ומוגהים בקפדנות לא מצויה, זכו להדים חיוביים.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

על מצבתו, בבית העלמין בחולון, נאמר:

שמעון כשר / האהוב והצנוע
מחבר ומשורר
נלקח למנוחת עדן / בששה בתמוז התשכ"ח ליצירה
בן / דמ"י שנים
זכרונו לברכה.
הניעו ראש כתמר / על צדיק כתמר.

השאיר אחריו שני בנים:
פרופ' אסא כשר, הנשוי לד"ר נעמי כשר (לבית ולדמן), אבי יהורז ז"ל, שירית
ואבשלום שמעון;
פרופ' רימון כשר, שהיה נשוי לפרופ' חנה כשר (לבית אדלר), אבי ד"ר כרמל וד"ר
אלמוג.

כתבו בניו אסא ורימון כשר

לוי אליעזר צבי (אריך) ב"ר אהרן

נולד: ח' מנחם אב תרס"ב (11/08/1902)
נפטר: ט' מרחשון, תשמ"ז (11/11/1986)

לזיכרון עולם ינון בקרב קהילתנו האי גברא יקירא
גומל חסדים טובים ברבים ולרבים חברנו היקר
החבר ר' אליעזר צבי ב"ר אהרן
המכונה אריך לוי ז"ל
אשר נלקח לבית עולמו, בשנתו ה-85 ביום ט' מרחשון, תשמ"ז

ר' אליעזר צבי לוי היה איש נח לבריות, אוהב אדם ואהוב על הבריות. כל חייו עסק בצרכי צבור שלא על מנת לקבל פרס. בצעירותו שימש חזן, מורה דת ודרשן בקהילת רוזנברג (שלזיה עילית גרמניה) לאחר מעצר במחנה ריכוז הצליח לעלות ארצה אך אשתו ובתו הקטנה הי"ד נספו בשואה.

מאז שנת 1939 היה מעורב בקרב קהילת "איחוד שיבת ציון" ויוצאי גרמניה בתל אביב. קרוב לחמישים שנה היה חבר "החברה קדישא" של קהילה זו ועסק בגמילות חסד של אמת באמונה.

כאיש ציבור מובהק שירת כסגן יושב-ראש של "צנטרה", איגוד הלנדסמנשפטים של יוצאי גרמניה, וכעורך העיתון "ידיעות יוצאי שלזיה וברסלאו".

ב-13 שנות שבתו ברמת-חן, עם אשתו המנוחה מרת מרים לוי ע"ה, שהייתה אחת המייסדות והפעילות המרכזיות של רשת גני ילדים דתיים, הוא התחבב על חברי קהילתנו.

הוא ארגן וניהל את תפילות הימים הנוראים בבית ההורים ברח' אלוף דוד, ערך קידוש והבדלה בערבי שבתות וחגים, ודאג לצרכיהם הדתיים של קשישים רבים בבתי האבות. הוא הצטיין במתן צדקה בסתר ובעזרה לנצרכים ולנזקקים מכל שדרות האוכלוסייה.

"צדקתו עומדת לעד"

לזובסקי חיים ב"ר שמואל

נולד: כ"ב סיון תרס"ב (27/06/1902)
נפטר: י"ג תשרי תשכ"ב (23/09/1961)

נולד בשנת 1902 במחוז פוזנן בגרמניה. בצעירותו הגיע עם משפחתו להמבורג. הצטרף לתנועת "צעירי מזרחי" ושימש כמנצח במקהלת הנוער הציוני. היה חבר ההנהלה הארצית של תנועת בח"ד (ברית חלוצים דתיים) בגרמניה.

לאחר עלייתו לארץ ישראל, היה המורה הדתי הראשון לזמרה ולמוסיקה בעיר תל-אביב. לימד בבתי ספר "תחכמוני" ו"תלפיות" וכן בבית המדרש "תלפיות" למורות. הוא הקים מקהלות במוסדות חינוך אלו וניצח עליהן. במהלך שנות עיסוקו בהוראה היטיב לבנות במו ידיו חליליות אמנותיות.

דירתו בתל-אביב שימשה מעין "בית עולים" לעולי גרמניה הדתיים בצעדיהם הראשונים בארץ ובה הוא הגיש להם את מלוא העזרה האפשרית.

בשנות ה-40 קבלה חברת רסקו מהקק"ל רישיון לבנות בשטח המשתרע בין גבעת רמב"ם ובין הכפר הערבי "סלמה", שיכון עבור קבוצות שונות של מתנחלים מחוגי האינטליגנציה העובדת. הוא נרשם כאחד הראשונים וכדי לוודא שבמקום מושבו העתידי יהיה גם מניין לתפלה יסד קבוצה של 20 מורים דתיים ובמהלך השנים הראשונות עמד בראש קבוצה זו ותרם רבות מזמנו וממרצו לעיצוב דמותה.

משנבנו הבתים הראשונים של שכונת "רסקו" (כיום רמת-חן) עבר לגור בביתו החדש והיה פעיל בארגון מניין התפילה במקום (תחילה בבית פרטי ולאחר מכן בצריף). בנו אורי היה בן "בר-המצווה" הראשון של השכונה (בשלהי שנת 1952).

משהוחלט להקים בשכונה בית כנסת קבוע הוא פנה לאדריכל בן-אורי מחיפה והזמין ממנו את התוכניות האדריכליות להקמת בית הכנסת. על פי תוכנית זו היה בית הכנסת אמור להיבנות לפי דוגמאות של בתי כנסת עתיקים שנמצאו בחפירות שונות בארץ ישראל. מסיבות שונות לא מומש רעיון זה במלואו. עד יום מותו היה חיים שותף בכל ענייני הקהילה.

נפטר ביום י"ג תשרי תשכ"ב, 1961, והוא בן 58 שנים.

לזובסקי יעקב יוסף ב"ר שמואל

נולד: ח' כסלו תרס"ט (02/12/1908)
נפטר: כ' מר חשון תשמ"ח (12/11/1987)

ר' יעקב יוסף ב"ר שמואל לזובסקי ז"ל נולד בשנת 1908 במחוז פוזנן שבגרמניה.

משפחתו עברה להמבורג, שם למד בבית הספר התיכון "תלמוד תורה" והשתתף כנער במקהלת בית הכנסת הגדול. היה דור חמישי לחזנים ולבעלי תפלה, הן מצד אביו שהגיע לגרמניה מסובלק (ליטא) והן מצד משפחת אמו.

בגיל מבוגר השתלם בפיתוח קול אצל מורה לזמרה ואצל חזנים ותיקים. למד עבודות אמנות ומקשה וסיים דיפלומה בהוראה בסמינר למורים יהודים בקלן כתלמידו של הרב יששכר יעקובסון ז"ל.

שימש כמורה ליהדות וכחזן במספר קהילות בגרמניה. עם עליית הנאצים (יימח שמם וזכרם) לשלטון הוטרו רבות ע"י הגסטאפו. הוא נעצר בליל הבדולח עם שאר מתפללי בית הכנסת בדויטש-קרונה. נשלח למחנה ריכוז זקסנהאוזן-אורניינבורג, עד ששוחרר בינואר 1939.

עובדת היותו בעל תפילה וחזן סייעה בידו לומר תפלה בע"פ ובקול רם, כשליח ציבור של ממש, בעת המסדרים במחנה הריכוז - כך יכלו היהודים שצעדו בקרבתו להתפלל יום יום בציבור יחד עמו.

ר' יעקב יוסף עלה ארצה בשנת 1939, גר בתל אביב, עבד כמורה לעבודות יד, ושימש כחזן בבתי כנסת שונים.

בשנת 1952, עם הקמת שכונת רמת-חן, עבר עם משפחתו לגור ברח' עמוס, אזור שאוכלס אז ע"י מורים דתיים. היה מוותיקי המניין בצריף גן הילדים, ואחר כך ממייסדי ומקימי בנין בית הכנסת המרכזי.

היה ממעצבי צורת התפילה בבית הכנסת על כל המשתמע מכך. תפלה בנוסח אשכנז ובהברה ספרדית. נאבק בקנאות תקופה ארוכה על עריכת התפלות בצורה מכובדת ויפה. שאף לכך שבעלי התפלה וגם בני נוער יעברו לפני התיבה אך ורק לאחר שילמדו ויכינו עצמם כראוי.

שנים רבות עסק בהכנתם של בני רמת חן, דתיים ושאינם דתיים, לטקס בר המצווה בבית הכנסת. את תלמידיו לימד בסבלנות רבה טעמי המקרא, וכן פרקים ביהדות, תנ"ך, היסטוריה יהודית, תפלות ומנהגים.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

השתתף בטקסי נישואין בשכונה ובטקסי הדלקת נר חנוכה בסניף "מכבי הצעיר" ברמת חן. פעל רבות לקירוב תושבי השכונה אל בית הכנסת מתוך אמונה כי הוא שייך לכולם.

בשנים תשי"ט-תש"כ, שימש כחזן בימים הנוראים, הכין בעמל רב ובהתנדבות את ילדי בית הכנסת להופיע כמקהלה בימים נוראים.

שנים רבות שימש כגבאי והשתתף בעיצוב בית הכנסת ובקישוטו.

בשנת תשל"ג עזב את רמת-חן ועלה לירושלים, בה נפטר ביום ב' מרחשון תשמ"ח (1987).

ליכטנשטט יעקב אברהם ב"ר יחיאל

נולד: א' כסלו תרע"ד (1914)
נפטר: כ' כסלו תשס"ה (03/12/2004)

יעקב נולד בקרקוב בשנת תרע"ד, עלה לארץ בשנת 1936, במסגרת חלוצי פאג"י, וכעבור מספר שנים החל לעסוק ביהלומים - תעשייה שהחלה להתפתח בארץ.

בשנת 1953 עבר לרמת חן עם רעייתו רחל (נכדת בעל תפארת שלמה זצ"ל) וארבעת ילדיהם ועם חמיו וחמותו: ר' יוסף רבינוביץ הכהן ואשתו טובה.

הוריו, ר' יחיאל וציפורה הי"ד נשארו בקרקוב שהייתה מרכז דתי חשוב. הוא הספיק לבקרום בטרם פרצה מלחמת העולם, אולם הם נשארו בפולין, ונספו בשואה.

הוא היה ממקימי בית הכנסת, החל מתקופת "הצריף של גן הילדים". השכים לתפילות בימות החול, בשבתות ובחגים, השתתף בשיעורי התלמוד ועסק בצרכי ציבור (כמו ניהול קרן ההלוואות של הקהילה) באמונה.

את תרומותיו הקפיד להצניע, אבל דאג שקרוביו יונצחו בבית הכנסת. בפרט כתב (ע"י סופר) שבעה ספרי תורה לעילוי נשמות הוריו ורעייתו, שהראשון בהם הוכנס לבית הכנסת.

בשנת 1994 [לאחר פטירת רעייתו רחל ב"ד אייר תשמ"ג (27/04/1983)] עזב את רמת חן ועבר לגור ליד בנו משה בפתח תקוה.

כתב בנו איתמר ליכטנשטט

לרנר משה אברהם (מוריס) [פרופ'] ב"ר אריה לייב

נולד: א' סיון תרפ"ז (01/06/1927)
נפטר: כ"ד סיון תשס"ט (16/06/2009)

משה לרנר נולד בשנת 1927 במנצ'סטר שבאנגליה להורים שהיגרו ממזרח אירופה.

הוא התחנך בבית דתי צנוע ובגיל 17 החל בלימודי רפואה באוניברסיטה בעירו תוך שהוא מקפיד על שמירת שבת וכשרות באווירה בה חי.

בתום לימודיו התנדב לצבא הבריטי ושירת שנתיים בנפאל כרופא גדודי נערץ וגם שם הקפיד לבלות את החגים במחיצת המשפחה היהודית היחידה שחיה באזור.

בשובו מהשירות הצבאי בדרגת סרן, בשנת 1953, בחר לעזוב את משפחתו באנגליה ולעלות לארץ ישראל על מנת להשתקע בארץ הקודש ולתרום לפיתוח המדינה בתחום הרפואה שהייתה אז בחיתוליה.

את דרכו המקצועית החל בבית החולים תל השומר, בהנחייתו של פרופ' שיבא ז"ל ולאחר מכן שימש כמנהל מחלקת הרנטגן בבית החולים השרון ומאוחר יותר בבית החולים בילינסון. הוא עסק בפיתוח תחום הרנטגנולוגיה ואף כיהן כפרופסור בפקולטה לרפואה באוניברסיטת ת"א.

הוא היה מחלוצי שיטות הפיענוח החדישות, ונסע לחו"ל על מנת ללמוד ולהביא לארץ את מכשירי הדימות החדשים (כמו CT ו-MRI) שפותחו בשנות השבעים והשמונים של המאה העשרים.

הרפואה הייתה עבורו דרך חיים והוא השקיע רבות לסייע לכל אדם הזקוק לחוות דעת רפואית מקצועית ובכלל זה מתפללי בית הכנסת. היה אוהב הבריות, אהוב על הבריות ושמך יצא למרחוק.

בשנת 1957 נשא לאשה את כלילי לרנר, אחות מיילדת במקצועה, עולה חדשה גם היא מאנגליה, ולהם נולדו שלושה ילדים רותי, גילה ודניאל.

את ביתם בחרו לבנות בשנת 1964 ברחוב מצדה ברמת חן, שם גרה אמא עד היום.

אבא נמנה עם מתפללי בית הכנסת רמת-חן הפעילים והיה גאה בבית הכנסת, אותו ייסדו וותיקי השכונה, ואשר התפתח ברבות השנים.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

הוא הקפיד להשתתף בשיעורים ולעסוק בצרכי ציבור. הוא ניחן בקול ערב והיה שליח ציבור קבוע בבית הכנסת. תפילותיו בימים הנוראים הרטיטו את הקהל וכן קרא מדי שנה בשנה את פרשת העקדה ביום ב' דראש השנה.

גם ביום כיפור תשל"ד (1973) היה חזן בתפילת מנחה עת נקרא בעיצומו של הצום לבית החולים עקב פרוץ מלחמת יום הכיפורים, אירוע שנצרב בתודעת המתפללים שנים רבות.

פרופ' לרנר נמנה עם ועד מתפללי בית הכנסת, שימש גבאי שנים רבות וייעץ בתבונה ובשיקול דעת בכל עניין שהיה בו צורך.

אבא היה ידוע בצניעותו הרבה ובנועם הליכותיו והקפיד שבבית הכנסת יפנו אליו בשמו הפרטי משה ולא בתואר פרופ' לרנר. צעירים ומבוגרים כאחד כיבדו והעריצו אותו.

אותנו ילדיו ונכדיו, חניך לאהבת התורה, אהבת הארץ ואהבת האדם. מילדות ועד היום מהווה עבורנו בית הכנסת מקדש מעט המסמל את הרוח הדתית שאבא הנחיל לנו כל השנים בענווה ובתום.

אבא חלה במחלת הסרטן בשנת 2006, אך המשיך לטפס במעלה השדרה לבית הכנסת אותו אהב והקפיד להגיע לתפילות ככל שיכול היה תוך שהוא מסתיר את מחלתו מהציבור.

בחג הפסח תשס"ט, נכנע למחלה שהתפשטה בגופו ובכ"ד בסיוון תשס"ט (16.6.2009) השיב נשמתו הטהורה לבורא עולם כשמתפללי בית הכנסת היקרים מלווים אותו בדרכו האחרונה.

אנו מודים על הזכות שהייתה לאבא ז"ל להיות בין עמודי התווך של בית הכנסת ובעיצוב דרכו כבית תפילה מרכזי.

אנו, צאצאיו, משתדלים להמשיך בדרכו לתפארת אבינו היקר.

כתבו ילדיו רותי אבנר, גילה הישראלי ודניאל לרנר

מגן מנחם ב"ר יצחק

נולד: כ"ד תמוז תר"צ (20/07/1930)

נפטר: ז' ניסן תשנ"ז (14/04/1997)

נולד בסג'רה בכ"ד תמוז תר"צ להוריו יצחק מגן (צ'צ'רסקי) ולאה לבית שמושקין.

ילדותו עברה עליו ברחובות ובהגיעו למצוות עלה לתורה בשבת, ראש-חודש מנחם-
אב בפרשת "מטות-מסעי".

בטרם מלאו לו ח"י שנים, התנדב לצבא ולחם במלחמת הקוממיות במסגרת חטיבת
גבעתי. בקרבות "עשרת הימים" במערכה לבלימת הפולש המצרי, במשלט עיבדיס
ליד קיבוץ נגבה נפצע מנחם קשות. הוא השלים עם נכותו ולא נתן לה להפריע למהלך
חיויו.

לאחר תקופת שיקום ארוכה, החל מנחם לפרנס את עצמו, ובמקביל השלים בהדרגה
את לימודיו התיכוניים והאקדמאיים. מנחם נשא לאישה את אהובה לבית נאמן (נוימן)
ובשנת תשכ"א עברה המשפחה להתגורר ברמת-חן, בה נולדו וגדלו הילדים עמיקם
מרדכי, אורית, גדעון דב ויעל.

מנחם החל ללמד היסטוריה כללית ויהודית בבית הספר התיכון "בליך" ובמקביל
מילא שורה ארוכה של תפקידים, האחרון שבהם משנה למנהל.

מנחם שדגל בשיטת "חנוך לנער על-פי דרכו" ואשר ראה אתגר בקירוב הנוער אל
ארץ-ישראל ואל מסורת ישראל, זכה להעמיד דורות רבים של תלמידים. הוא הוסיף
לבית-הספר לב ונשמה ותמך בתלמידיו בשעת צרה ומצוקה מכל סוג - לימודית,
חברתית, משפחתית וכלכלית.

מנחם היה מצאצאי רבי לוי יצחק מברדיצ'ב שנקרא "סנגורם של ישראל", מכיוון
שתמיד חיפש ומצא בבני ישראל את מוקדי האור והזכות. גם מנחם לימד תמיד זכות
על בני משפחתו, על תלמידיו, על חבריו בעבודה ובקהילה ועל כל אדם.

הוא הצטיין במאור פנים, בחוכמת חיים ובנכונות לשמוע, להקשיב, להבין, לשקול
ולייעץ. דבריו היו תמיד שקולים ומחושבים ונאמרו אחרי ניתוח מעמיק של הנתונים,
בצורה ברורה ועניינית.

כל חיוו עסק מנחם בצרכי ציבור באמונה ובמשך שנים הוא דאג להקמת הסוכה בבית
הכנסת ולקישוטה. מנחם פעל ללא ללא ליאות לביסוסו, להעמקתו ולהרחבתו של מפעל
"קמחא דפסחא" שלידי בית הכנסת.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

מנחם היה חבר מסור בקהילה, שרת כגבאי, השתתף בהנהלה ובמועצה של בית הכנסת וזכה לכך שמאמציו לשמירת שלמות הקהילה, בשעת משבר, נשאו פרי.

מנחם הלך לעולמו ב- ז' בניסן תשנ"ז, בחודש האביב והגאולה.

כתבו אלמנתו אהובה מגן ז"ל ובנו עמיקם מרדכי מגן

מוניקנדם רפאל (גוסטב) [ד"ר] ב"ר שלמה

נולד: י"א תשרי תרע"ד (30/09/1914)
נפטר: כ"ח אייר תשע"א (01/06/2011)

רפאל בן שלמה והיצלה מוניקנדם נולד בעיירה פחל Veghel במחוז בראבנט Brabant שבדרום הולנד. זו הייתה עיירה קטנה (כ-3000 נפש) עם קהילה יהודית זעירה. משפחת מוניקנדם על ענפיה השונים עסקה במסחר בסדקית ובדים. הבית היה בית יהודי מסורתי. אביו, סלומון (שלמה) נמנה על ועד בית הכנסת ולעתים כיהן כראש הקהילה. מקטנותו "חוס" (Gustaaf) כפי שנקרא בהולנדית, אהב את היהדות. מיד לאחר בר המצווה התחיל קורא בתורה בבית הכנסת בשבת בשחרית. בבית ממול גרו הסבים מצד אביו ובו חדר מיוחד שהוקדש כבית כנסת (Sjoel kamer) וכלל ארון קודש קטן ובימה. עד שנת 1932, עת עברו לעיר אחרת, קרא אבא כל שבת במנחה את פרשת השבוע מספר התורה המשפחתי (שנמצא היום בארץ). נכחו במקום רק הוא והמורה ליהדות כי מנין לא היה.

רפאל "חוס" היה ציוני מילדותו ולאורך השנים כיהן בתפקידים רבים במסגרות ציוניות שונות. אחד מתפקידיו הראשונים, בשנות ה-30' כאשר היה סטודנט לרפואה באוניברסיטה בעיר אוטרכט, היה יו"ר ארגון הסטודנטים הציוניים של הולנד. את אשתו לעתיד, שרה (Sophie) לבית דינר הוא פגש ב-1939. היא עבדה אז כאחות בבית החולים היהודי באמסטרדם, שם הוא התמחה בגינקולוגיה וגם למד לקראת הסמכה כמוהל.

סופי נולדה ב- ט"ו תמוז תרע"ו לאימה זלמה ולאביה, הרב ד"ר אליעזר הלוי דינר (Dunner). האבא שהיה נצר למשפחת רבנים היה רב קהילת ה"אוסטריט" בקולוניה בגרמניה. בעקבות ליל הבדולח ברח להולנד. התמיכה המשפחתית ההדדית סייעה בידם לשרוד, אם במחנות או במסתור בהולנד. בסופו של דבר כל משפחת דינר ניצלה לבד מבת אחת. הורי האב נרצחו באושוויץ.

חוס וסופי התחתנו בשנת 1944 כדת וכדין בהיותם במסתור בהולנד, עניין מאד לא פשוט בשנים ההן. עם השחרור הם הקימו בית דתי-ציוני בעיר רוטרדם ואבא השלים את הבחינה החסרה לקבלת הסמכה כמוהל. לאורך השנים מל מאות ילדים שנולדו לאחר השואה, ילדים שורדי שואה ומבוגרים שברחו מארצות קומוניסטיות. תמיד לשם מצווה ולעולם לא לשם פרנסה. ב-1961 עלתה המשפחה ארצה. הם היו מודעים לכך שבארץ החיים קשים הרבה יותר מאשר בהולנד, שם היתה לאבא פרקטיקה גדולה מאד והיה רופא משפחה מוערך ומבוקש בין יהודים ולא יהודים. לעומת זאת בארץ בתקופה הראשונה הוא עשה תורנויות שבת במרפאה ואמא עבדה כאחות לילה בבית חולים איכילוב. לאחר כמה תחנות ביניים בארץ, קבעו ב-1964 את ביתם ברמת חן והצטרפו לבית הכנסת.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

בית הכנסת היה מוקד חשוב בחייהם והאנשים שבו היו משמעותיים עבור המשפחה, עד כדי כך שאבא השאיל ספר תורה משפחתי (ספר שהיה שייך לסבים מצד אימו) בהשאלת קבע לבית הכנסת כי "בספר תורה צריך להשתמש". מה גדול היה צערו כשבית הכנסת נפרץ וספר התורה נגנב. בבית הכנסת ישבנו במזרח, לפני החזן, בצד ימין בשורה הקדמית ליד המדרגות שעולות לארון הקודש. בשורה השניה ישבה משפחת אנגלסמן וממול משפחת זנבר. אבא השתתף דרך קבע בשיעור הגמרא של פרופ' שפרכר בשבת. בית כנסת הוא בבואה של קהל המתפללים ובית הכנסת של רמת חן התנהל לפי מיטב המסורת הייקית, כולל קידוש בליל שבת בסוף התפילה וחלוקת כוסיות יין לילדים כמקובל בחו"ל. אבל לא בכל ענין נהג בית הכנסת מנהג חו"ל. אבא אמר פעמים רבות שחבל שלא אומרים "יוצרות" כמקובל בהולנד.

לכל פרק בחיים מגיע סוף. עם הזמן החליטו אבא ואמא לעבור לדיר מוגן. בסופו של דבר, בשנת 1999, מיד לאחר פטירתה של אמא ב- י"ג אייר תשנ"ט, עבר לבית יוליאנה. זמן קצר לאחר שעבר אירחו ה"הוותיקים" את אבא למסיבת פרידה, לשמחתו ולהערכתו הרבה.

סוף דבר: עוד בחו"ל נולדו לחוס וסופי מוניקנדם-דינר שלשה ילדים: שלמה, מנחם וחיה וב"ה השבט מונה היום עשרות ולאחרונה גם נולד חימש וכולם בארץ. חוס וסופי, ניצולי השואה, ניצחו את הרוע וזכו ליצור חיים ולממש את הציונות!

כתב בנו פרופ' מנחם מוניקנדם

מטלון יוסף ב"ר יוסף

נולד: כ"א טבת תר"ע (02/01/1910)
נפטר: כ"ד כסלו תשכ"ט (15/12/1968)

יצחק מטלון נולד באלכסנדריה מצרים בשנת 1910 להוריו יוסף ומרים, והתגורר בתל אביב. בשנת 1938 נשא לאשה בתל אביב את אדלה לבית לוי ילידת אלכסנדריה ובני הזוג הקימו את ביתם בתל אביב. נולדו להם ארבע בנות מרים, שרה נינה, אסתר ולאה.

יצחק מטלון היה עיתונאי ומורה לערבית וצרפתית. מאוחר יותר שימש כסוכן באחד ממפעלי הטכסטיל הגדולים בארץ, לודז'יה. הוא שימש כאיש הקשר האהוד עם הערבים, מאוחר יותר שימש כאיש הקשר של המפעל למשרדי הממשלה. הודות לשליטתו בשפות אנגלית, ערבית, צרפתית, גרמנית ועברית וכן, ידיעותיו המקצועיות הנרחבות, עשה יצחק מטלון ז"ל בשליחות המפעל בחוץ לארץ. תרם רבות לקידום היצור הישראלי בכללו. עד למותו הטראגי שימש יצחק ז"ל, כסגן מנהל השיווק של לודז'יה ובתפקידו התבלט כאמרגן ואיש עסקים מוכשר.

היה אהוב על הבריות, ידוע ביחסו החם לזולת, הטה שכם לעזרת ידידים וחברים. הודות לסגולותיו היה חבר ונציג ההנהלה בקרן מטרות סוציאליות.

בשנת 1955 עברו לרמת חן. יצחק היה פעיל מאד בקהילה וצבר חברים רבים. היה בין מקימי ומייסדי בית הכנסת ברמת חן. היה איש חסד ועזר רבות לנזקקים. הוא היה ידוע כמכניס אורחים, עודד את הילדים לבוא לבית הכנסת ושם, היה מחלק להם עוגיות אחרי התפילה. היה אהוב ומקובל על כולם.

בן 58 היה יצחק מטלון, כשניתק חוט חייו, בתאונת דרכים קטלנית, ב- כ"ד כסלו התשכ"ט ערב חנוכה. לאחר מותו תרמה רעייתו הגב אדלה ז"ל ספר תורה לעילוי נשמתו והכניסה אותו לבית הכנסת רמת חן.

דמותו לא תמוש לנצח מזכרם של ידידיו וחבריו הרבים ברחבי הארץ ובעולם.

כתב חתנו דניאל נסים

מילשטיין יעקב (קובי) [הגנן] ב"ר משה

נולד: א' אלול תש"כ (23/08/1960)
נפטר: ו' כסלו תשע"ו (17/11/2015)

קובי נולד בגבעתיים להוריו משה מילשטיין ובלה לבית ארליך. אביו משה היה בנם של יעקב מילשטיין ורייזל לבית הרש. אמו בלה הייתה בתם של דינה לבית רשבסקי ושמעון יוסף ארליך, מצאצאי הצדיק הנודע האדמו"ר אפרים פישל שפירא, הידוע בכינויו ר' פישל מסטריקוב, עליו אמרו כי לא ידע אפילו צורתה של מטבע, וכל עניינו רק בתורה ובמצוות. קובי נקרא על שם סבו, אבי אביו. כשהיה בן 7 עברה המשפחה לשכונת רמת-חן שברמת גן. הוריו ניצולי שואה ילידי פולין, משפחה חילונית ומסורתית. אביו היה ממייסדי מוטורולה ישראל ואימו ניהלה את המעבדה בקופת חולים כללית עממי ג', שרבים מבני השכונה קיבלו את שירותיה.

קובי חזר בתשובה בגיל 14 לערך. ההורים נסעו לטיול בארצות הברית וקובי התארח בבית בני המשפחה במושב בני דרום, מושב דתי על יד אשדוד. קובי הוקסם מהווי הקהילה ואורחות חייה. מנקודה זו קובי העמיק את אמונתו הדתית, והתחזק בקיום המצוות. ההורים קיבלו את חזרתו בתשובה בחיבוק ובאהבה שהרי אימו בילדותה ובנעוריה, טרום מלחמת העולם השנייה, גדלה בבית דתי והתחנכה בחינוך של בית יעקב.

קובי למד בבית ספר תיכון מקצועי והוכשר בו במקצוע הנגרות. אחד מהמורים בבית הספר, מניה סגל, היה מבני השכונה וגר ברחוב חבקוק. סגל ז"ל היה אומן אשר יצר כלי נגינה מופלאים: כינורות וגיטרות. קובי ביצע עבודות יפות במיוחד, ואף השתתף פעם בתערוכה. קובי חילק חלק מיצירותיו לקרובים לו. לאחרונה שמחתי למצוא את אחת מעבודותיו בביתה של רניה פרלמן, שכנה ברחוב מגורינו.

קובי אהב את הטבע, את הפרח והעץ, את האנשים ואת האדם באשר הוא. אך טבעי הוא שמצא את פרנסתו במקצוע הגננות. הוא עבד בגינות רבות בשכונה ובשכונות המשיקות לרמת חן. תמיד רכב על אופניו ובעזרתם היה מגיע מגינה לגינה עם כלי הגינון.

אהבת האדם הייתה בעורקיו, הוא נגע בליבם של רבים ותמיד הושיט עזרה מכל הלב. דין, אחיינו, אמר בהספדו: "קובי לימדת אותנו לאהוב את האדם, עשית אותי אדם טוב יותר...". רבים ציינו לאחר מותו "כשקובי שאל אותנו לשלומינו הוא התכוון לכך", הוא תמיד חיפש כיצד לעזור לכל אחד באשר הוא. לאחר מותו הוקמה בשכונה גינה קסומה להנצחתו - "גן קובי", ברחוב אלוף דוד פינת ישעיהו. רבים מבני הקהילה ברכו על ייזום הגינה וציינו בפני הגורמים השונים שראוי הוא ועל כך שמחים הם.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

פועלו בבית הכנסת ובקהילת רמת חן היה רב ומגוון. קובי היה ממתמידי בית הכנסת והקפיד תמיד להתפלל במניין. באם לא היה מניין באחת מתפילות היום, הוא דאג ללקט מתפללים לאותה תפילה. התפילה, הקריאה וההתכוונות היו חשובים לו במאוד ולכן דאג שהמתפללים בבית הכנסת לא יעסקו בשיחות חולין. קובי השתתף בשיעורים שנערכו בבית הכנסת ואף נסע לשיעורים בבני ברק. הוא היה נכון לסייע בכל פעולות בית הכנסת, החל בהכנת האולם לקידושים וכלה בניקוי האולם אחריהם. הוא עסק גם בגניזת ספרי הקודש, ודאג להביאם למיקום נאות, גם אם החבילות היו כבדות והיה צורך להביאן לבני ברק. פרסום פעילויות בית הכנסת היה מופץ לקבוצת המתפללים. קובי דאג לתזכר את החברים וכן להפיץ ידיעות על פעילויות ותפילות חשובות לחברי הקהילה שאינם פוקדים את בית הכנסת לעתים תכופות.

בסוף היום, קובי נהג לאסוף מהמאפיות ברחוב כורזין את הלחמים שלא נמכרו וחילק אותם לנזקקים. בנותר האכיל את הברווזים בפארק הלאומי.

קובי סימל את השתלבות האדם השונה בקהילה. הוא סימל את הנחישות לעמוד מול כל אתגר ולהילחם מולו. אנאבל אחייניתו אמרה בהספדה: "קובי, למדתי ממך שלא משנה מה החברה תכתיב לך שאתה צריך להיות או באיזה צורה להתנהג. יש לך את הדרך שלך ואיתה ניצחת והיית כמו כולם. אני גאה בך" ודין הוסיף: "קובי, אתה ניצחת את החברה כאדם שונה. לא עשית הנחות ועל כך כולם העריכו אותך". מכאן אנו המשפחה, אני דינה אחותו, בעלי דני, הילדים אנאבל ודין, כלתי קרן ונכדתי אמילי קוראים בקול את האמרה שנכתבה על שלט ההנצחה בגן ע"ש קובי: "כשהם אומרים לך שאתה לא יכול, הם אומרים לך את הגבולות שלהם, לא שלך" (קויין קינו).

על מצבתו נכתב:

נתן ללא תנאי עם חיוך
טוב לב, אמיץ, רגיש וחזק

דמותך, חוויות אתך ולצידך
ילוו אותנו לנצח

אלו ישמשו כמקור השראה
כדוגמא ומופת לאדם

כתבה אחותו דינה וינשטיין מילשטיין

מלר רפאל יעקב ב"ר יהודה

נולד: ה' אדר ב' תרע"ו (16/03/1916)
נפטר: כ"ה סיון תשמ"ז (22/06/1987)

רפי מלר נולד בתרע"ו (1916) למשפחה מיוחסת מראשי קהילת אלטונה בצפון אשכנז, אשר היוותה חלק מהקהילה העתיקה והמפוארת אה"ו (אלטונה-האמבורג-ונדסבק).

אביו, ד"ר יהודה מלר וסבו ר' וולף מלר היו בעלי בתים למדנים, מראשי אגודת ישראל בהמבורג ששילבו תורה עם דרך ארץ. דודיו, יעקב ושמואל מלר היו מראשי המזרחי בגרמניה.

בימי נעוריו הצטרף רפי לשורות הבח"ד (ברית חלוצים דתיים) בעיר הולדתו, והיה פעיל כמדריך וכמארגן של הנוער הדתי חלוצי בפרנקפורט ובברלין. הוא עזר לרבים מחברי "תורה ועבודה" בגרמניה להצטרף ל"הכשרה" חקלאית ומקצועית על מנת להוציאם מגרמניה ולהכניסם לעליה חלוצית לא"י.

לאחר ליל הפרעות (9/11/1938) המשיך בחירוף נפש בפעילותו הציונית על אף הקשיים והרדיפות של הנאצים יימח שמם וזכרם והצליח לעלות ארצה במאי תרצ"ט (1939).

נטל חלק פעיל בבניין הארץ: הצטרף להגנה וגם נלחם במלחמת סיני. למרות שלא הצליח להשלים את לימודי המקצוע בגרמניה, המשיך ללמוד ולהתקדם עד לפתיחת עסק עצמאי למכירה ושירות של מכונות רנטגן.

היה ממתיישבי רמת חן הדתיים הראשונים. שימש כגבאי בבית הכנסת, והיה מעורה כל ימיו בחיי הקהילה. בעל תפילה ובעל צדקה. ישר דרך ואיש משפחה מובהק.

על מצבתו בבית העלמין נחקק:

ראש דברו אמת
פועל ידיו כושר ותושיה
אהבת הארץ כתב על דגלו
לבניין ציון הקדיש מאודו

משאלי אליהו ב"ר שלמה

נולד: ט"ז אלול תרצ"ג (07/09/1933)
נפטר: ו' טבת תש"פ (03/01/2020)

אליהו נולד בעיר תל אביב, בן לשלמה ובלה משעלי ואח לאביגדור משאלי ז"ל.

בילדותו למד בביה"ס ביל"ו, בישיבת בנ"ע בכפר הרא"ה ובתיכון צייטלין בת"א. היה חניך פעיל בתנועת הנוער "בני עקיבא" בסניף ת"א מרכז.

עוד בילדותו התגלה כברוך כשרונות אמנותיים. השתתף במקהלת הילדים של החזן הנודע רביץ, ובמקהלת ביה"ס ביל"ו. כמו כן הצטיין בתחומי הציור והאמנות.

את שירותו הצבאי עשה בגרעין הנח"ל "נתיבות" של בני עקיבא, ובמסגרתו שהה בקיבוץ עין צורים.

עם סיום שירותו הצבאי נישא לדינה (לבית קצנלנבוגן) והתחיל את לימודיו בפקולטה לאדריכלות בטכניון בחיפה.

אליהו (אליק) עבד כאדריכל ותכנן מבנים רבים. עבודתו התמקדה בעיקר במבני ציבור, בתי כנסת ובתי מדרש הפזורים לתפארת ברחבי הארץ. עם חלק ממבנים אלו נמנים: המכינה בגבעת שמואל, ישיבת אוהל שלמה בבאר שבע, בית בלומה בפתח תקוה, בית הכנסת בבני דרום, ועוד רבים אחרים.

לקהילת בית הכנסת ברמת חן הצטרפה משפחת משאלי בשנת 1964. אליק היה פעיל מאד בחיים הציבוריים של הקהילה ובית הכנסת. הוא שימש כשליח ציבור בחגים ובמועדים, שימש כגבאי מספר שנים, היה שותף בפעילויות חברתיות של הקהילה, ובעיקר תרם לתכנון של בית הכנסת לחידוש ושיפור המבנה ולהתאמתו לצרכי הקהילה.

בביתם של דינה ואליק התקיימו לעיתים קרובות שיעורי תנ"ך ומחשבת ישראל ואליק היה שותף לשיעורים בבית הכנסת.

בשנים האחרונות עברו דינה ואליק להתגורר במודיעין ושם גם נפטר בחודש טבת תש"פ.

על מצבתו נכתב: "הבית הזה אשר בנית לשום שמי שם עד עולם" (מלכים א', ח)

כתבה בתו מרב אורון

נוי (נויברגר) מרדכי (מנפרד) ב"ר שמעון

נולד: א' טבת תרס"ו (29/12/1905)
נפטר: ג' אדר תשס"ב (14/02/2002)

שלוש תחנות חיים היו לאבי משפחתנו, מרדכי נוי: יליד פרנקפורט אמיינ, איש ירושלים, וחבר בקהילת רמת חן עד יומו האחרון.

מרדכי (מנפרד) היה תלמיד של שיטת "תורה עם דרך ארץ" מבית מדרשו של הרב שמשון רפאל הירש. הוא ספג אל תוכו את ערכי המסורת של יהדות אשכנז וגם את מיטב התרבות הגרמנית, ספרות ואומנות. כחניך תנועת "עזרא" ופעיל בענייני עליה עלה מרדכי ארצה בשנת תרצ"ג (1933), לאחר סיום התמחותו כעורך דין. עמו עלתה ארצה ארוסתו יהודית (יטה).

לאחר שבע שנות אירוסין ב-ט"ו בשבט 1934 נישא הזוג הצעיר בעיר העתיקה בירושלים. אהבתו של מרדכי ליהודית הייתה סמל של הערכה והערצה לכל מכריהם. גם לאחר פטירתה, לאחר 50 שנות נישואין, השקיע מאמצים מרובים לקבע את זכרה ולספר ממידותיה ומעשיה, לבל תישכח, ואף בצוואתו ביקש לעשות כן. יהודית הייתה בתו של מורנו הרב יעקב רוזנהיים, איש ציבור, ממנהיגי אשכנז, והמייסד של אגודת ישראל העולמית. מרדכי העריץ את חותנו ואת פועלו ותיעד בקפדנות את אבות אבותיה של יהודית ובהם הנדבן שמואל שטראוס, השתדלן רבי יוסלמן מרוסהיים במאה ה-14, הבעל שם ממיכלשטאט במאה ה-19 ועוד.

ב-1938 חזר עוד מרדכי לגרמניה ועזר למלט את משפחתו הרחק מזרועו של הצורר הנאצי.

בירושלים השתלבו בני הזוג היטב בקהילה הייקית ברחביה. מרדכי הצטרף למשרד הסעד וכיהן במשרות שונות ולבסוף היה לסמנכ"ל במשרד. במסגרת המשרד השתתף מרדכי בפעילות ישראל באפריקה ונסע למדינות שונות לעזור בהנחלת מנהל תקין.

נאמנים לערכיהם התבלטו מרדכי ויהודית בפעילות החסד בירושלים. מרדכי היה ממייסדי בית הספר "חורב", ממייסדי חברה קדישא בעיר, חבר הנהלת ההקדש "חצר שטראוס", ומנאמני ההקדש של "בתי מחסה" בירושלים שסיפקה דיור מוזל לתלמידי חכמים. מרדכי ויהודית אימצו גם לבת, חברה של מיכל ביתם, זהבה רוט, שעלתה ארצה לבדה מהשואה. זהבה המשיכה את דרכה החינוכית של יהודית והייתה לגננת ומפקחת מחוזית על גני ילדים.

יהודית, עשתה רבות וגדולות, בהקימה את רשת גני הילדים הארצית "אוהל יעקב אותה ניהלה במשך 50 שנה שלא על מנת לקבל פרס. כמו כן הקימו שניהם קרן

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

למתן מלגות לתלמידות סמינרים לחינוך בגיל הרך. שניהם עסקו בעבודה סוציאלית חברתית ענפה בקרב עולי גרמניה ברחביה והשפעתם הגיעה הרבה מעבר לתחום השכונה.

גם את מצוות כיבוד אב ואם קיימו בהידור כאשר שיכנו בביתם את אביה של יהודית, יעקב רוזנהיים, וטיפלו בו בשנותיו האחרונות, באהבה.

התחנה השלישית של מרדכי לאחר פרנקפורט וירושלים הייתה רמת חן, אליה הגיעו לאחר צאתו של מרדכי לגמלאות ובעקבות מעבר ביתם מיכל, ובעלה פרופסור יואל גולדברג ז"ל לשכונה. גם כאן היכו יהודית ומרדכי שורשים במהירות. מרדכי הרבה לתת שיעורים בבית הכנסת ובבתי אבות בסביבה וערך את עלון בית הכנסת בו כתב לרוב תחת מגוון שמות. מרדכי הרבה בפעילויות של מצווה, גמילות חסדים, ועזרה לזולת. במשך תקופה ארוכה היה מעורב בכל ענייני הקהילה. קירוב המתפללים, והשכנת שלום בין אדם לחברו. חלק לא קטן מספריית בית הכנסת באותה תקופה היה תרומת מרדכי לע"נ אשתו האהובה.

באופיו היה אכפתי ונמרץ וכשגילה ליקוי התגייס תמיד לתיקונו. כך טיפל במפגעי סביבה והביע תכופות את דעתו במכתבים לעיתון. מפורסם היה בחוש ההומור שלו ובשיריו לאירועים שונים שנכתבו בחרוזים באנגלית עברית וגרמנית. מעולם לא דרש מאומה מאחרים ובעיזבונו נמצא מכתב מוכן לביטוח לאומי המודיע על פטירתו ומבקש את הפסקת הקצבה.

באישיותו נמזגו מארג של חכמה יהודית, תבונת לב וידענות מופלגת בכל תחום וביחוד היסטוריה. שנים השתתף בחידוני רדיו ובהיותו בן 75 השתתף ואף זכה בחידון "מחפשים את המטמון".

בהיותו "זקן העדה" בקהילה, זכה לתואר "חבר" כאביו לפניו. כמו כן זכה לתואר "יקיר רמת גן" על פעילות החסד שלו.

כתבו בתו מיכל גולדברג ונכדו ירון גולדברג

נורדמן יעקב ב"ר קלונימוס

נולד: תרס"ז (1907)
נפטר: ו' כסלו תשל"ט (06/12/1978)

ר' יעקב נורדמן ז"ל היה ממייסדי בית הכנסת רמת חן.

הוא עלה לארץ בשנת תש"ט עם אשתו פנינה ז"ל ועם בתו משוויץ השלוה – מדינה ממנה איש לא חלם לעלות לארץ ישראל באותם הימים - ביודעו שחיים קשים צפויים לו כאן ופרנסתו תהיה לא בטוחה.

בהגיעו לארץ ישראל קבל על עצמו עבודה קשה ומפרכת למרות שבשוויץ יכול היה למצוא פרנסה קלה וטובה יותר. בשנת תשל"א הצליח להשפיע גם על בנו שחי בשוויץ לעלות ארצה עם משפחתו.

במשך עשרים שנה היה ר' יעקב נורדמן הגבאי הראשי של בית הכנסת. כל חייו הקדיש לו. ללא ליאות פעל להקים בנין לבית הכנסת ששכן עד אז בצריף קטן ודל. לו ולעוד מספר חברים אחרים, אנו חייבים תודה על קמת הבניין הנאה והמפואר העומד כיום ברמת חן.

ר' יעקב גם תרם מכספו את ארון הקודש היפה אשר מפאר את בית הכנסת ותמיד עשה כל שביכולתו על מנת לדאוג לכל צרכי הקהילה.

הוא היה ממייסדי קופת גמ"ח בקהילתנו וגם דאג למתן בסתר לנצרכים ונזקקים גם שלא מקהילתנו. כל מי שהייתה דאגה בלבו פנה אליו. בוקר וערב היה מצוי בבית הכנסת ולו היו נתונות כל דאגותיו. בכל מאמציו. בפעילותו המבורכת עזרה לו רעייתו, מרת פנינה ז"ל, שנפטרה עשר שנים לפניו בכ"ה בשבט תשכ"ט.

בשנת חייו האחרונה סבל ר' יעקב ממחלה קשה.

עליו ועל אנשים כמותו נאמר: "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד".

זכרו לא ימוש מאתנו כפרנס שהיה לנו דוגמא ומופת במידותיו ביראת שמים וכמצדיק הרבים הנאמן לתפקידו.

סולטר יהודה ב"ר עקיבא

נולד: ה' אב תר"פ (20/07/1920)
נפטר: י"ח אלול תשע"ח (29/08/2018)

יהודה נולד בשנת תר"פ (1920) בדטרויט שבמדינת מישיגן בארצות הברית. בגיל 13 הצטרף לתנועת השומר הצעיר בעירו, בעידודם של מוריו בבית הספר העברי בו למד בימי ראשון.

ב 1940 הצטרפו הוא ואחיו הצעיר ממנו לגרעין השומר הצעיר ד' בכוונה לעלות לארץ. מלחמת העולם השנייה שיבשה את התוכנית. התפנית שנכפתה קבעה את מסלול חייו ותחומי עיסוקו לכל החיים. הוא פנה ללמוד מכונאות מטוסים ולאחר מכן התגייס לחיל האוויר האמריקאי שם שירת בבסיסים שונים כמכונאי מטוסים.

עם שחרורו ב 1946 חזר והצטרף לגרעין. בהעדר סרטיפיקט עלה לארץ כמלח באוניית נוסעים שהפליגה לכיוון פלסטינה. בחיפה עזב את האונייה, השאיר מכתב התפטרות לרב החובל ומצא את דרכו למשמר העמק.

טובה נולדה ב ט"ז אייר תרפ"א (23/05/1921) בניו יורק. המשפחה עלתה לארץ ב 1928 ומצאה בית ברחביה אך בהעדר מקורות פרנסה חזרה המשפחה לארה"ב. האכזבה של טובה מצעד זה הייתה עמוקה. במשך שנים חיפשה דרך לחזור לארץ. בניגוד לרצון הוריה, שהיו שומרי מצוות, היא הצטרפה בגיל 16 לתנועת השומר הצעיר. תנועת הנוער שחרטה על דגלה עלייה והתיישבות בארץ. עם סיום לימודי התיכון היא פנתה ללימודים ב Jewish Theological Seminary (J.T.S) וסיימה עם תעודה להוראת עברית.

ב 1940 הצטרפה טובה לגרעין ד' של השומר הצעיר אמריקה, בתקווה לעלות לארץ. מלחמת העולם השנייה שפרצה ב 1939 קטעה את תוכניות הגרעין. כל הבחורים, חברי הגרעין גויסו לצבא ארה"ב וחברות הגרעין עסקו במלאכות שונות עד שתתאפשר העלייה.

ב 1946 גרעין ד' של השומר הצעיר אמריקה, קיבל אור ירוק לעלות לארץ, אך שערי הארץ היו נעולים בפני כל מי שאין בידו סרטיפיקט. אי לכך העלייה נעשתה באופן פרטני כאשר כל אחד חיפש דרך לעלות בכוחות עצמו. מקום הכינוס של הגרעין בארץ ישראל נקבע קיבוץ משמר העמק.

טובה החליטה לנסוע כתיירת שבכוונתה לברר מה עלה בגורלם של הקרקעות שקנה אביה. היא הגיעה למשמר העמק בנובמבר 1946. שם פגשה את יהודה, חבר הגרעין ובן זוגה עוד מכינוסי הגרעין בארה"ב, אשר הגיע אל הקיבוץ חודשיים לפני כן.

במרץ 1947 נסעו יהודה וטובה לירושלים והתחתנו במשרדי הרבנות. ביוני 1947 עבר הגרעין להכשרה בנחלת יהודה (כיום חלק מראשון לציון) משם היו עתידים לעלות למקום הקבע ולהקים את קיבוץ עין דור. בנחלת יהודה, שמע יהודה על "שירות אוויר"- גוף קטן שהוקם בנובמבר 1947 במסגרת הצעדים להקמת צבא עברי שיגן על הישוב היהודי בארץ מפני התקפות של הערבים ופלישה של צבאות ממדינות ערב השכנות.

הרעיון להיות חלק מחלוצי חיל אוויר ישראלי, קסם ליהודה והוא החליט לתרום את ידיעותיו לחבורה זו. הוא הציע את שרותיו וגויס כמכונאי מטוסים בפברואר 1948. בעקבות כך עזבו יהודה וטובה את הגרעין ועברו לתל אביב.

התקופה הזו הייתה קשה ומדכדכת. תנאי העבודה של יהודה היו קשים. מחסור חמור בחלקי מטוסים, מחסור בכלי עבודה. שעות עבודה בלתי נגמרות. המשכורת שלו כמעט אף פעם לא הגיעה אליו באופן סדיר. הוא עבד בין השאר על שיפוץ והרכבת מטוסי האוסטר, הפייפר, הספיטפייר, הדקוטה, המוסטאנג הסטירמן ועוד. הוא עבד ב"יקב" בשרונה, לשם הובאו מטוסים לתיקון ובשדה התעופה עקרון שנקרא היום תל נוף.

בעוד יהודה מאלתר בשיפוץ והרכבת מטוסים, אלתרה טובה במצרכי מזון מעטים על מנת לספק לעצמם מזון. כיון שיהודה נעדר הרבה מהבית והיא לא מצאה עבודה, תחושת הבדידות שלה הייתה קשה.

במהלך הזמן הזה גמלה בליבו של יהודה ההכרה שאין הוא רוצה להמשיך להיות מכונאי מטוסים. הוא רצה להתקדם בתחום והבין שכמו שהמדינה הצעירה יצאה נשכרת מידיעותיהם של מתנדבי חוץ לארץ בתחום התעופה, היא תזדקק למקצוענים בתחום זה גם בהמשך. על מנת להתמחות בתחום זה הוא החליט שעליו להמשיך ללמוד. ביוני 1949 השתחרר יהודה בדרגת פקד טייס והם חזרו לארה"ב. בספטמבר החל יהודה את לימוד האווירונאוטיקה ב N.Y.U.. ולאחר כ 5 שבו השניים לארץ.

מאז 1955 היו יהודה וטובה תושבי רמת חן. טובה עשתה הסבה להוראת אנגלית ולימדה בתיכונים באזור המרכז. במשך שנים הייתה מורה ורכזת האנגלית בתיכון עירוני דתי הרא"ה ברמת גן.

יהודה נקלט ב'מכון בדק' (היום התעשייה האווירית) והיה המהנדס הראשון שנשכר לביצוע עבודות אווירונאוטיות. הוא הקים בעצמו את מחלקת ההנדסה ועבד בה עד 1960. כשעזב עסק בעבודות הנדסיות שונות. ב 1972 התקבל כיועץ הנדסי במשרד הביטחון. ב 1977 עבר למנהל ההרכשה והייצור בנושא אוויר וב 1985 פרש לגמלאות.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

יהודה וטובה, היו נאמנים לקהילה במשך שנים רבות. מאז הימים בהם התפללו בצריף ברחוב מצדה. במשך השבוע שימש הצריף גן חובה 101 של עיריית רמת גן ובשבתות נפתחו כיסאות העץ המתקפלים, נמתחה יריעת בד כמחיצה והמקום תיפקד כבית כנסת. המקום היה להם בית תפילה ומקום הכרות עם עולים חדשים נוספים תושבי השכונה.

יהודה זכה להיות גזבר במשך כמה שנים. מדי שנה השתתף במפעל "קמחא דפסחא". את צעדיו הראשונים בלימוד גמרא עשה בשיעור השבועי שהתקיים בביתו של הרב ורנר, הרב הראשון של רמת חן.

בית הכנסת העניק תחושת שייכות וקביעות. היו מנגינות קבועות שכל הקהל הכיר ושר. היו בעלי תפקידים קבועים כמו זיידמן התוקע, קליין הקורא בתורה, לזובסקי החזן המאלתר, מנדל, החזן בעל הנוסח המדויק, גולדשמידט בעל ה"אקדמות" ושיעורו הקבוע של הרב אורבך בשבת הגדול.

טובה הייתה אחת הנשים הבודדות שהקפידה להגיע כל שבת לבית הכנסת, בקיץ ובחורף. כשנפטרה, יצא מסע הלווייתה מבית כנסת רמת חן אל הר הזיתים, כשקהל רב התאסף ללוות אותה. יהודה נשאר חבר בבית הכנסת כל זמן שכוחותיו עמדו לו לטפס במעלה הגבעה. משנחלש עבר להתפלל ב"זכרון קדושים" שעל יד הפארק הלאומי.

כתבה בתו ורדה סולטר לוי

סומך שמעון ב"ר יעקב

נולד: כ"ג סיון תר"פ (09/06/1920)
נפטר: ט' שבט תשע"ב (02/02/2012)

שמעון נולד בבגדד עירק, ילד חמישי מבין 3 בנים ו- 4 בנות. סבו מצד אמו אסתר הוא הרב שמעון אגסי (הרשב"א) זצ"ל שהיה ראש ישיבה, מקובל, דרשן ופייטן, מגדולי רבני בגדד. סבו מצד אביו יעקב הוא בן דוד של הרב עובדיה אברהם יוסף (עבדאללה) סומך זצ"ל שהיה פוסק, איש חינוך, ראש ישיבה ומנהיגה של יהדות בבל של המאה ה-19.

שמעון למד שנה אחת בתלמוד תורה, לאחר מכן למד 4 שנים בבית ספר יסודי יהודי, ובחופשים למד בתלמוד תורה. לאחר מכן עבר לבית ספר אליאנס שם למד 4 שנים עד כיתה י'. ידוע שהיה תלמיד מצטיין, למרות מצבה הכלכלי הדחוק של המשפחה.

בשנת 1933 נפטר אביו יעקב ובשנת 1935 אחיו הבכור יזם את העלייה ארצה. הוא הצליח להשיג "סרטיפיקט" מהבריטים עבור המשפחה. הנסיעה לארץ היתה באוטובוס דרך דמשק וארכה כשבוע. הם נכנסו לארץ דרך גשר בנות יעקב וקבעו את מקום מגוריהם בתל אביב.

כנער עבד ביום בבית מלאכה למסגרות מכנית כדי לעזור בפרנסת המשפחה, שהיתה דחוקה, ובערב למד ב"טכניון ערב" בתל אביב שהיה אמור להימשך 3 שנים ולהוביל לתואר ראשון בהנדסה בהשלמת שנת לימודים נוספת באוניברסיטה בצרפת. זה לא יצא לפועל בשל פרוץ מלחמת העולם השנייה.

מאוחר יותר עבד עם אחיו בעסקי סוכנות ייבוא, בין היתר ייבאו חוטי כותנה, כך רכש ידע וניסיון בסחר חוץ וידע בשפות.

שמעון שירת בצה"ל במלחמת העצמאות בחיל מודיעין והמשיך בשירות קבע. בשנת 1951 השתחרר בדרגת סרן והתקבל לתפקיד ניהולי במפעל ליצור אריגי פשתן.

בשנת 1952 נשא לאשה את אמנו סעידה לבית שחמון ובשנת 1955 המשפחה עברה לגור ברמת-חן.

בשנת 1957 התחיל לעבוד במפעל "צינקל" לצינורות השקיה במכירת צינורות לקיבוצים ומושבים. אחרי כמה חודשים נשלח ע"י החברה למסע שיווק לאפריקה. לאחר מכן עיסוקו בחברה התמקד בתחום יצוא צינורות ומערכות ליצור צינורות שנמכרו בין היתר לכמה ארצות אירופאיות. בשנת 1962 יצא לשליחות של כשלוש שנים באיטליה, שנתיים מהן גרנו כולנו שם, לניהול הקמת מפעל צינורות.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

כאמור ללא השכלה גבוהה פורמלית, הוא שימש בתפקיד מפתח בחברה בזכות יכולתו ללמוד בעצמו נושאים טכניים ושפות, ובזכות הצורה היסודית והעמוקה שבה עשה דברים, וכמו כן דבקות, חריצות ויוזמה. הוא עבד במפעל עד צאתו לגמלאות בשנת 1985.

גם בעיסוק בענייני קודש היה יסודי מאוד. לאחר שיצא לגמלאות הקדיש זמן רב להתעמקות בדברי תורה, לימוד הלכות ועניינים רוחניים.

שימש כקורא מחליף בתורה בבית הכנסת במניין הראשון, ובשעת הצורך גם במניין השני, לעיתים בהכנה מאוד קצרה. לאחרונה אחד המתפללים שהכיר אותו ציין שהיה "כל כולו בקריאה".

כתב בנו ששון סומך

פלסר אפרים ב"ר הלל

נולד: ד' אייר תרע"ד (30/04/1914)
נפטר: א' מרחשון תשנ"ה (06/10/1994)

נולד בשנת תרע"ד באלטונה שבגרמניה להורים יוצאי גליציה.

למד בבית הספר הריאלי "תלמוד תורה" של ק"ק המבורג ברוח "תורה עם דרך ארץ". בבית הוריו חונך על פי מסורת ישראל סבא על רקע התרבות הכללית. אביו, שהיה חסיד טשורטקוב, נטע בילדיו את אהבת הארץ ועודדו להצטרף לתנועה הציונית.

בשנת תר"צ בהיותו בן 16 הפסיק את לימודיו בבית הספר והצטרף להכשרה של "תורה ועבודה" ברודגס שלייד פולדה ומאוחר יותר בגרינגסהוף. בהכשרה למד את עבודות הפלחה והמשק השונות, ולאחר מכן התמחה גם בגידול עופות בחוות חקלאיות נוספות בגרמניה, כל זאת מתוך צפייה להגשמת הנלמד בעתיד הקרוב בארץ ישראל.

האווירה החלוצית, ובמידה רבה גם האנטי-בורגנית אשר אפפה את אנשי ההכשרה השפיעה עליו לטווח רחוק והטביעה את חותמה על עיצוב אישיותו גם בשנים המאוחרות יותר.

בשנת תרצ"ב עלה ארצה עם משפחתו – שהייתה המשפחה הראשונה שעלתה לארץ ישראל מאלטונה – בישראל הוא הקים את המשק של הוריו בכפר סבא, שם יישם הלכה למעשה את השיטות שלמד בתקופת ההכשרה בגרמניה.

בשנת תרצ"ז הצטרף ל"כפר הנוער הדתי" – מקום אליו נקשר לימים בכל נימי נפשו. בכפר הנוער שימש תחילה כמרכז ענף הלול ומאוחר יותר כמנהלו של המשק החקלאי. הוא היה אחראי לנושא הכספים והפיתוח וכמו כן אחראי גם להכשרתם המקצועית של מאות מחניכי המוסד.

במהלך שנים אלו "הושאל" גם לכפר בתיה לצורך הקמת המשק שם. בפעילותו במשך ארבע עשרה שנים אלו – עת השתתף בהקמת בית לנוער שביקש להימלט על נפשו מאירופה ערב השואה, ובקליטת ילדי שארית הפליטה לאחר מכן, הוא ראה את עיקר תרומתו להגשמת הרעיון הציוני.

בשנת תשי"א עזב אפרים את "כפר הנוער הדתי" ועבר לעבוד באגף ציוד ואספקה להתיישבות של הסוכנות היהודית. במסגרת תפקידו ריכז את נושא הרכש לצורך הקמת המושבים החדשים עבור העולים שהגיעו ארצה עם קום המדינה, בעיקר בתחום הציוד החקלאי.

בשנת תשי"ב נישא למרגוט בת הרב אליעזר הלוי דינר זצ"ל מקלן, ויחד עימה הקים באהבה ובמסירות אין קץ את ביתם. את שלוש בנותיו גידל וחינך ברוח "תורה עם דרך ארץ" וזכה לראות בהקמת בתיהן ברוח זו.

בשנת תשי"ז הצטרף למשלחת השילומים בקלן שבגרמניה בתפקיד בכיר בתחום הרכש התעשייתי עבור מדינת ישראל. עם שובו ארצה בשנת תשי"ט פנה לעסקים פרטיים בתחום פיתוח התעשייה בארץ ובתחומים אלו עסק עד לשנותיו האחרונות.

בעשור האחרון לחייו חזר לפעילות נמרצת למען הכלל, בעיקר בענייני "כפר הנוער הדתי". כחבר דירקטוריון הכפר הקדיש הרבה מזמנו ומכוחותיו לגיוס משאבים ולייעוץ בנושאי פיתוח שונים - עניינים שהעסיקוהו עד לימיו האחרונים עת שכב על ערש דווי, כמו כן סייע בהקמת קתדרה ע"ש הרב קרליבך באוניברסיטה בר-אילן.

במגוון התחומים בהם עסק ובתפקידים השונים בהם שימש אפינו אותו תמיד העשייה הבלתי פוסקת והדבקות במטרה. בכל עניין אליו נרתם (בין אם למען הכלל ובין אם למען הפרט) אפיין אותו תמיד הרצון למצותו עד תום, ללא פשרות וויתורים ובכך כנראה טמון סוד הצלחתו.

ביתו ומשרדו היו כתובת לרבים אשר באו להתייעץ עמו ולהיעזר בו בנושאים שונים ומגוונים - אישיים, כלכליים ומוסדיים. באכפתיות הבלתי נדלית שלו, במאור פניו וביושרו כבש לו מקום בליבותיהם של רבים.

קרוב לארבעים שנה היה חבר קהילתנו, מתפלל קבוע בבית הכנסת ושותף פעיל בכל מעשי הצדקה והחסד של הקהילה.

אפרים פלסר היה אוהב שלום ואהוב על הבריות, בעל שם טוב ואיש משפחה מובהק. אוהב העם, התורה וארץ ישראל - ציוני דתי לאומי כל ימיו.

פרוידנברגר יעקב ב"ר שמעיה

נולד: כ"ח תמוז תרס"ג (23/07/1903)
נפטר: ב' אייר תשל"ג (04/05/1973)

חברנו היקר ר' יעקב פרוידנברגר שנפטר ב-ב' אייר תשל"ג היה חבר קהילת רמת חן שנים רבות ונמנה על קבוצת המייסדים הראשונים של בית הכנסת רמת חן.

הוא היה איש נוח ומסביר פנים לכל אדם. אחת מתכונותיו הבולטות ביותר הייתה הרצון לעזור לכל נכה-רוח ולכל איש שנמצא במצוקה. הוא אהב לעשות טובה וגם עורר אחרים לעשות זאת.

במסגרת פעילותו למען הציבור הוא היה, בין השאר, ממייסדי קופת גמ"ח של קהילת רמת חן. במסגרת זו הקפיד באופן מיוחד לארגן לפני פסח את חברי הקהילה למבצע איסוף הכספים של "קמחא דפסחא". בזכות דבקו במטרה הצליח תמיד להפתיע את חברי הקהילה בהצלחתו ובפעולתו הנמרצת לטובת הנצרכים.

במהלך כל חייו הוא הדגים והגשים בהליכותיו ובמעשיו את דברי המשורר:

"הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו". (תהלים ט"ו ב')

זכרו לא ימוש מאתנו לעולם.

פרידלנדר יהודה [ד"ר] ב"ר דוד

נולד: ה' שבט תרצ"ז (17/01/1937)
נפטר: י' אייר תשע"ב (02/05/2012)

יהודה נולד בבודפשט שבהונגריה בשנת תרצ"ז (1937) לאמו רחל ולאביו דוד. הוא היה בכור בין שלושה בנים. בהיותו בן שש כבשו הנאצים את הונגריה. אביו נלקח למחנה עבודה ושם נרצח ואמו, בגבורה ובתושיה גדולה, הצליחה למלט את עצמה ואת שלושת בניה.

בשנת 1950 עלה ארצה עם אמו ואחיו. המשפחה הגיעה לארץ חסרת כל ועמלה קשה על פרנסתה. המחסור הפיזי היה גדול אבל הרוח הייתה מרוממת ותמיד אופטימית.

בגיל 15 נשלח יהודה לקיבוץ בארות-יצחק שם עבד, בעיקר בלול ובעבודות חקלאות נוספות והיה חלק מקבוצת נערים. כ"ילד חוץ" לא זכה, למגינת ליבו, להשתתף בלימודים סדירים. בהמשך התגייס לנח"ל שם גם פגש את אמא אסתר כאץ ז"ל.

ב 1962 נישאו יהודה ואסתר. אבא היה עולה חדש, חרוץ ותאב דעת. אמא הייתה צברית שנולדה בפרדס חנה למשפחה ייקית מכובדת קטנה ושמחה. עובדת סוציאלית במקצועה ובנשמתה שעבדה בשירות למען הילד עם הורים מאמצים.

מייד אחרי החתונה הם בנו את ביתם ברמת חן, בד בבד עם הקמת המשפחה וההתקדמות המקצועית לקחו חלק בקהילת בית כנסת רמת-חן.

שנים רבות עסק אבא בצרכי ציבור באמונה: בגבאות, בגבאות צדקה, בשיפוץ בניין בית הכנסת, ובוועד המנהל. נכון לכל משימה ממעבר לפני התיבה בבית האבות דרך שותפות כנציג המפד"ל ברמת גן. הוא טרח בהכנת דפי קשר לקהילה, ברישום כל פרטי לוחות הזיכרון שעל קירות בית הכנסת ובעדכון ספר הזכרון למייסדי בית הכנסת ופעיליו.

אולי יותר מכל הפך להיות קולה של הקהילה בברכות ובדברי תורה. הוא קיבל על עצמו את התפקיד לברך את חברי קהילת בית הכנסת באירועים שונים. וכן את הנערים הרבים שבאו לחגוג בר-מצווה בבית הכנסת.

על שני דברים הקפיד אבא בדרשותיו - האישי והמקורי. בכל דרשה דאג להזכיר את שמות הסבים והסבתות של ילד הבר-מצווה, דאג להתקשר למשפחה ולברר אצלם פרטים ביוגרפיים שאליהם התייחס בדרשה. לעולם לא הייתה זו דרשה גנרית אלא תמיד דרשה אישית ומדויקת. לצד האישי הקפיד אבא לחדש להציע נקודות מבט

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

מקוריות, להביא בדרשותיו סופרים ומשוררים, לצטט פרשנים והוגי דעות פחות מוכרים.

אבא ואמא הקימו בית חם אוהב אדם וספר. בית מכניס אורחים, מאיר פנים, עם אוזניים כרויות לצרכי הסביבה.

אבא לא זכה להשכלה מסודרת בצעירותו אבל אהבת הדעת הייתה חזקה ומכוננת. במשך השנים למד אבא תואר ראשון ושני ואף כתב דוקטורט על רבני הונגריה הציונים בין שתי מלחמות העולם. בספרים חיפש אבא את דיוקן אביו שנאלץ להיפרד ממנו בגיל צעיר.

פעמים רבות הספיד אבא את בני הקהילה בצטטו את הגמרא בתענית (יא:א):
'אמרו שבשעת פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו נפרטין לפניו,
ואומרים לו: כך וכך עשית במקום פלוני ביום פלוני,

והוא אומר: הן

ואומרים לו: חתום!

וחותם, שנאמר 'ביד כל אדם יחתום'

ולא עוד אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר להם: יפה דנתוני לקיים מה שנאמר 'למען תצדק בדברך'

אין אנו יודעים אלו מעשים נפרטו לפני אבא ואמא, לא כפנקס של מטה פנקס של מעלה.

מכל מקום בטוחים אנחנו שאבא יהודה בן דוד ורחל, ואמא אסתר בת חיה ומנחם מן, בוודאי מתוך קורת רוח חתמו על רוב מעשיהם שעשו בעוה"ז בכלל ובקהילת רמת-חן בפרט.

כך כתבנו על המצבה של אבינו האהוב ד"ר יהודה פרידלנדר שנלב"ע ביום י' באייר תשע"ב:

חכם לב יקח מצוות
בלב נבון תנוח חוכמה (משלי)

איש ספר ורוח
גומל חסדים
עוסק בצרכי ציבור באמונה.

לזכר אביו דוד שנספה בשואה הי"ד

כתבו בנותיו נעמה ינון ושלומית כסלו

פרידמן יקותיאל ב"ר זאב

נולד: כ"ד מרחשוון תרע"ב (15/11/1911)

נפטר: ב' אייר תשס"ב (14/04/2002)

יקותיאל ז"ל נולד בשנת תרע"ב בעיירה פילווישקי הסמוכה לעיר קובנה שבליטא, למשפחת סוחרים ותלמידי חכמים. אביו זאב הגיע אל אזור קובנה בעקבות לימודיו בישיבת סלובוקה הסמוכה.

כנער התחנך יקותיאל בישיבות זרם המוסר, קלם וסלובודקה, בית גידולו של אביו.

בבגרותו השתלב במפעל המשפחתי לסחר ועיבוד פרות, שפעל בכל רחבי אירופה, ובכך עסק עד פרוץ מלחמת העולם.

עם הגעת הכיבוש הגרמני לאזור קובנה ותחילת השמדת היהודים, החל במסע המלטות והסתתרות, שכלל מקומות מסתור שונים, שהכין מבעוד מועד.

בזמן זה פעל רבות להצלת משפחתו הקרובה, וכן יהודים נוספים, וכל זאת ממקום המסתור שמצא אצל גוי שהוכר לימים כחסיד אומות העולם.

בתום המלחמה נסע לברגן בלזן מקום ההתארגנות של שארית הפליטה, כדי להתאחד עם אחיותיו שניצלו, ושם פגש את אימנו, אשתו אסתר ז"ל ושם נישאו.

אמא אסתר ז"ל גם היא ילידת ליטא מן העיר וילקווישק, ניצלה בזמן השואה יחד עם אחותה גדולה בחסדי ה', ובטוב ליבה ותושייתה של חסידת אומות העולם, שסיכנה את נפשה פעמים רבות כדי להצילן.

עם עלייתם ארצה בשנת 1947, גרו זמן קצר בחיפה, ומשם עברו להתגורר בתל אביב, עד שנת 1952.

יקותיאל עבד באותן שנים במשרד הביטחון ונמנה על הקבוצה הראשונה של עובדי המשרד, שהשתלבו בפרויקט רסקו, שהיה תחילת בניינה של רמת חן.

יקותיאל ואסתר היו מן הראשונים לעבור לביתם החדש ברמת חן עוד בשנת 1952.

מן השלב הראשון בו החלו התפילות בגן הילדים, שהיה מקום התפילה הראשון של בית הכנסת, השתתף בהן באופן קבוע ופעיל.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

משך שנים רבות שימש בימים הנוראים כחזן, תוקע בשופר וקורא בתורה, בבית ההורים של יוצאי מרכז אירופה (רחוב האלוף דוד), קורא מגילת אסתר, ומשך שנים גם ערך במקום את סדר הפסח.

השתתף באופן קבוע בשיעורי התורה השונים בבית כנסת ובמיוחד בשיעורו של הרב שפרכר, בשבת אחה"צ.

עסק כל ימיו בגמילות חסד ועזרה לזולת, ובאופן מיוחד לניצולי השואה הבודדים שנותרו ללא כל משענת.

עם יציאתו לגמלאות מן הביטוח לאומי בשנת 1981, נטל על עצמו את משרת הגבאות בבית הכנסת, בה פעל במשך כעשור בהשקעה ובמסירות רבה, כדרכו בכל אשר עשה.

במלחמת המפרץ, בשנת 1991 נפגע ביתו קשות מטיל, והוחלט להורסו. יקותיאל ואשתו אסתר, עברו להתגורר בתל אביב.

נפטר בשיבה טובה ב' באייר תשס"ב.

כתב בנו זאב חבר

פרנד מאיר ב"ר מנחם דב

נולד: ז' אב תרפ"ד (07/08/1924)
נפטר: ט"ז טבת תשס"ד (03/08/2004)

מאיר פרנד נולד בברלין להוריו ר' מנחם דב ומרת פסיל שהיגרו לשם מגליציה. האב ר' מנחם דב היה סוחר בדים, תלמיד חכם שעל אף שלא השתייך לחסידות מסוימת, היה כרוך אחרי אדמו"רים בכללם. בהיותו כבן 9 שנים, ומשהחלו ניצני השלטון הנאצי לעלות, עלה מאיר פרנד עם הוריו ארצה. את חנותם רכש יהודי שהתייחס בביטול לסכנה הקרבה.

המשפחה התיישבה בחיפה, אך משלא נמצא לנער בית ספר דתי, ייסד ר' מנחם פרנד את ביה"ס "בנה" ועד היום שמו חקוק על לוח הזיכרון בביה"ס כמייסדו.

עם סיום לימודיו עבר מאיר פרנד ללמוד בישיבת חברון בי-ם והוריו עקרו גם הם לעיר ופתחו בה בית מסחר סיטוני לכלי בית.

בשנת תש"י נשא לאשה את אסתר, בתו היחידה של הרב איסר יהודה אונטרמן, רבה הראשי של ת"א ולימים הרב הראשי לישראל. ראש ישיבת חברון ר' חצקל סרנא, הוא שהמליץ לשידוך על תלמידו המובחר לחברו הרב אונטרמן.

לזוג נולדו הבן ישראל והבת רחל-לאה. אשתו האהובה אסתר, נפטרה בדמי ימיה בטרם עת.

לאחר תקופה בה סייע לאביו במסחרו, עבר מאיר לחברת רסקו שבנתה את רמת חן, והתקדם למשרת סמנכ"ל בחברה.

מאיר היה מתפלל קבוע בבית הכנסת רמת חן ופעיל בקהילה.

נפטר קרוב לשנתו השמונים.

כתב בנו ישראל פרנד

פרנק אברהם ב"ר יהודה

נולד: ט"ז טבת תרפ"ד (24/12/1923)

נפטר: ט"ו אב תשע"ו (19/08/2016)

אברהם פרנק נולד ב-1923 בבית סבו וסבתו בפלכת שבאזור הסן, לא רחוק מפרנקפורט, גרמניה. הוא בא מרקע של היהדות השורשית העמוקה, הקהילה המסורתית ליברלית, בדרום גרמניה. משפחות הוריו חיו כחמישה עשר דורות של חיים כפריים בגרמניה (כמתועד במספר ספרי משפחה שאברהם חקר ופרסם). הוא גר שם עם משפחתו חמש שנים עד שאביו, שהיה הסוכן הכללי של חברת טקסטיל גדולה בקלן, עבר לשטוטגרט, שם אברהם למד בבית ספר יסודי וגם שנתיים בתיכון. בעקבות ההתנכלות הגוברת ליהודים בגרמניה, אביו ראה את הנולד והבין כי לא יהיה שם עתיד ליהודים. כאשר הוא איבד את פרנסתו הוחלט לעלות לארץ ישראל ב-1936. הם התיישבו במגדל, מצפון לטבריה, ועיבדו שם משק בננות "מצאת החמה עד צאת הנשמה". לזמן מה, אברהם, שהיה בן 12, נקלט במוסד לילדים בודדים "אהבה" בקרית ביאליק בזמן שאחותו הקטנה חנה התארכה אצל קרובי משפחה בחיפה. לאחר מכן, הם למדו בבית הספר היסודי בטבריה. אברהם סיים את לימודיו בבית הספר "מזרחי" בעפולה ב-1939 ואחר כך למד שנתיים נגרות בחיפה. בנעוריו היה חבר ב-"בני עקיבא", "עזרא" ו-"הפועל המזרחי".

בגמר לימודיו, התגייס לנוטרות לפי צווי המוסדות ובשנה ששרת כנוטר במגדל עזר להוריו בעבודות המשק. ב-1943 גר בירושלים שם עבד ולמד שנה בישיבה ולאחר מכן השתתף כשומע חופשי בקורסים במדעי הרוח ויהדות באוניברסיטה העברית. עוד קודם לכן למד בחיפה ובירושלים שפות והשכלה כללית בשיעורי ערב. אמנם מצבו הכלכלי אז לא איפשר לו להתמסר ללימודים אקדמיים מלאים, אבל הוא היה אוטוידקט כל ימי חייו והפך במהרה לאיש משכיל ורב פעלים.

ב-1944 עבר לתל אביב וכשהוריו מכרו את המשק במגדל ועברו לחולון התחיל לעבוד כמוכר ספרים בחנות הספרים "פאלאס" והיה מזכיר באיגוד יבואני הספרים בתל אביב. הוא הקים את חוג הנוער של מפלגת היקים "עליה חדשה" שממנה צמחה אחר כך התנועה הפרוגרסיבית, ואירגן בה פעילויות חינוכיות ותרבותיות. בתחילה הוא מונה להיות מרכז החוג ויושב הראש ולאחר מכן מונה לחבר בהנהלת סניף תל אביב של "עליה חדשה" וחבר המרכז הארצי שלה. במלחמת העצמאות התנדב ושירת כסמל בצבא הישראלי. ב-1950 נישא לריטה, לבית שרל מברלין, בבית הכנסת איחוד שיבת ציון בתל-אביב. הם גרו בחולון, ליד מקווה ישראל, ונולדו להם שני בנים ובת. ב-1960 הוא מונה למנהל יחסי הציבור בחברת הבנייה "רסקו", שהקימה בתים ופיתחה הרבה שכונות קטנות ובינוניות במדינה, כולל רמת חן.

מאז מעברו מחולון לרמת חן באמצע שנות השישים אברהם היה חבר פעיל ומסור בבית כנסת רמת חן והיה אהוד על מתפלליו. הוא שימש כחבר הנהלת בית הכנסת

ופעל בהתמדה במשך שנים רבות במפעל "קמחא דפסחא". במשך שנים רבות היה היזם והעורך של פרויקט "ספר זהב" הכולל דפי זיכרון המנציחים את מייסדי ופעילי בית הכנסת עם איורים מרהיבים על נייר קלף. זהו ספר ענק המוצג לראווה בכניסה לבית הכנסת. כיקה אמיתי הוא הקפיד מאד על פרטים בניהול בית הכנסת ותרם רבות להרחבתו ועיצובו.

עסקי הספרים שבהם היה מעורב מאז בחרותו עוררו את אהבתו העזה למילה הכתובה ולהשכלה. במשך עשרות שנים אברהם היה אספן נלהב של ספרים ובמיוחד ספרי תפילה יהודיים והגדות ישנות וחדשות. ספריית ההגדות המפוארת שלו כללה בשיאה מעל 3,000 הגדות, חלקן עתיקות, כאשר העתיקה שביניהן נשתמרה מאז גירוש ספרד ועוד אחת גרמנית מ-1792. אברהם נהג להציג מבחר מרשים מההגדות באוספו לקראת תקופת הפסח במגוון מוסדות של דיור מוגן, בתי אבות ובתי כנסת כולל כמובן בביה"כ ברמת חן. בערוב ימיו הוא תרם את אוסף ההגדות היקר לו לביה"כ "מורשת ישראל" בירושלים.

אברהם חקר, הרצה והתמחה בידע-עם (פולקלור) יהודי וכתב מספר מאמרים על לשון ותרבות יהדות אשכנז ומנהגי האבות העממיים של קהילות דרום גרמניה. לדוגמא, המאמר "כבש, דגים וארבעה אוזנים - בעקבות תפריט לסעודת נישואין משנת תר"ד (1844)" (הוצאת יד יצחק בן-צבי, עתמול 225). הוא חיבר את הספר "רבנים ממרכז אירופה שעלו לארץ ישראל" (הוצאת "בית אשכנז") הסוקר את קורות חייהם של כמאה שלושים רבנים ממרכז אירופה שעלו ופעלו בארץ ישראל.

בהנחיית אביו, מ-1958, הוא חתר למגע עם גרמניה שלאחר המלחמה, והתעניין במיוחד בבעיית היחסים בין יהודים לנוצרים, והיחסים בין ישראלים לגרמנים לאחר השואה. היה פעיל באגודה להבנה יהודית-נוצרית ובאגודה לידידות ישראל-גרמניה. במהלך השנים הוא ביקר בגרמניה כמה פעמים. בין השאר הוא עסק שם באיסוף, מחקר ותיעוד מקיף של בתי קברות יהודיים, פענוח כתובות מחוקות על המצבות הישנות וצביעה בשחור של הכיתוב הדהוי. באחד ממסעותיו לבתי-עלמין יהודיים בגרמניה, הוא ביקר ב-35 ערים ועיירות בשלושה שבועות.

פעילותו הענפה ב-"עליה חדשה" הכינה אותו לתקופה הראשונה של פעילותו החינוכית והציונית שנפרשה על פני שלוש מדינות: ארה"ב, קנדה ואנגליה. החל ב-1950 וכלה ב-1982 אברהם היה בשש שליחויות בחו"ל, של ההסתדרות הציונית העולמית והסוכנות היהודית. שליחותו הראויה לציון הייתה מיד לאחר מלחמת ששת הימים, 1967-9, כאשר הוא שירת כראש מחלקת העלייה בצפון אמריקה. בגלל האופוריה ששלטה ביהדות העולם לאחר המלחמה הוא הצליח, יחד עם כ-15 שליחים, לעודד ולהביא לעלייה של כ-10,000 איש לארץ. השליחות הציבורית הזו נחשבה בעיניו לגולת הכותרת של פעילותו הציונית. בין לבין השליחויות, כשהיה בארץ, אברהם היה פעיל במספר ארגונים ותנועות ציוניות ועזר בקליטת עולים ושילובם בלימודים ועבודה, כמו בפעילות שלו במסגרת אולפן עקיבא בנתניה.

התקופה השנייה בפעילותו החינוכית והציונית החלה ב-1982 למשך 22 שנים כאשר התמנה למשנה למנכ"ל בארגון עולי מרכז אירופה, ארגון המהגרים דוברי גרמנית, שמנה אלפי חברים. בתחילה אברהם היה אחראי על שלושה מועדונים בכירים בירושלים, חיפה ותל אביב. בנוסף הפך גם ליועץ התרבות של הארגון. בהקשר זה היה גם חבר ועורך בצוות המערכת של הביטאון "ידיעון ארגון עולי מרכז אירופה", שפועל עשרות שנים להנחלת המורשת התרבותית של יהודי גרמניה, של היהדות דוברת הגרמנית ואת ההישגים והתרומה של בני העלייה החמישית. אברהם היה פעיל מאד בארגון טקסי אזכרה ועצרות לציון פוגרום "ליל הבדולח" שבהם הוא נהג להקריא נוסח מיוחד של יזכור שחיבר לאזכור "ליל הבדולח". הוא היה גם אחד ממייסדי תנועת "עוז ושלום" המשתייכת ל-"שלום עכשיו", והיה פעיל בדיונים והתכתבויות בתחום הציונות, במיוחד עם לובה אליאב.

עם צאתו לגמלאות ב-2004 הוא הצליח להגשים את משאת חייו כאשר הוא ואשתו ריטה קבעו את מושבם ברחביה, ירושלים, שם הוא היה חבר פעיל ומסור בבית הכנסת "אוהל נחמה". ברבות הימים, ב-2012, הם עברו לדיור מוגן "אחוזת בית הכרם" ואח"כ, כדי להיות קרובים לבת ונכדיהם, עברו שוב לדיור מוגן "אחוזת צהלה" בתל-אביב, שם הוא הלך לעולמו בשיבה טובה ב-2016. על מצבתו בהר המנוחות בירושלים חרוט:

שליח עלייה וקליטה
חובב ציון וירושלים
חוקר ידע-עם יהודי
כל מכיריו הוקירוהו
ת.נ.צ.ב.ה

כתב בנו אריאל פרנק

צ'ורארו צבי אריה (הרשקו) ב"ר יעקב

נולד: כ"ב תמוז תש"א (17/07/1941)
נפטר: ט"ז סיון תשע"ט (19/06/2019)

צבי נולד ברומניה בשנת תש"א, בזמן מלחמת העולם השנייה, להוריו יעקב (ינקו) וטווי. הוא הוברח בתוך סל אוכל למחנה הכפיה בו שהה אביו ושם הוא נימול.

המשפחה היתה משפחה חסידית ונמנתה על חסידי וויזניץ. צבי למד בתלמוד תורה ובנוסף אביו שכר מלמד שהיה בא ללמדו בבית. האבא היה גבאי בבית הכנסת וכבר בילדותו צבי עזר לו בענייני הגבאות.

כשנכנסו הרוסים לרומניה, ארזה המשפחה את מיטלטליה, הותירה ברומניה את כל רכושה ועלתה לארץ בשנת 1958. כמו חלק גדול מעולי רומניה באותו הזמן, הם נשלחו לגור בנצרת עילית. תוך זמן קצר הפך אחד החדרים בבית המשפחה הצנוע לבית כנסת – שטיבל. כשעברה המשפחה לגור בבני ברק, היא תרמה את הדירה בנצרת לקהילה ועד היום היא משמשת כבית כנסת.

להוריו של צבי לא היה קל אך צבי, למרות הקשיים, סיים את לימודיו, שרת בצה"ל ונשא לאישה את מילי (אותה הכיר עוד מנערותו) והקים ביחד איתה משפחה לתפארת וגם מעבדת שיניים מצליחה ומשגשגת במרכז תל אביב.

צבי ומשפחתו עברו לגור ברמת חן בשנת 1986. צבי נמנה על מתפללי בית הכנסת והיה המנהיג והגבאי של המניין הראשון בשבתות. הוא נהג להקדים ולהגיע חצי שעה לפני הזמן כדי לוודא שהכל ערוך ומוכן לתפילה, ותמיד קיבל את המתפללים בחיוך ובמאור פנים.

השורשים והחינוך של צבי נכרו בו היטב. הוא היה דוגמא ומופת למי שמקיים את המצוות שבין אדם לחברו באותה דבקות שבה הוא מקיים את המצוות שבין אדם למקום. הוא מימש את "ואהבת לרעך כמוך", ו"מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך". טוב ליבו של צבי ניכר על פניו – הוא היה הסבא הטוב של הילדים שהגיעו לבית הכנסת, ומיד עם הגעתם רצו אל צבי וקיבלו ממנו שקית של סוכריות.

צבי נלחם באומץ במחלה הקשה בה חלה ועל אף הקשיים, התמיד לבא לבית הכנסת ככל שמחלתו אפשרה לו. הוא נלקח לבית עולמו בט"ז סיון תשע"ט.

כתב חברו שלמה ברקוביץ

קימל משה (מקסימיליאן) [ד"ר] ב"ר אברהם

נולד: י"ז טבת תרס"ה (25/12/1904)
נפטר: ג' תמוז תשל"ט (28/06/1979)

ר' משה נולד בלבוב – למברג, בירת מחוז גליציה לאביו ר' אברהם (ב"ר חיים וולף קימל) סוחר בעיסוקו ולאמו מ' ינטה (ב"ר משה וייס). בגיל שנתיים עקרה המשפחה לברלין ושם גדל ובגר עד עלותו ארצה. המשפחה השתייכה לקהילה האורתודוקסית הגדולה של ברלין – בית הכנסת ברח' ריקהשטראסה, ששופץ לפני שנים והוחזר למצבו המכובד עם אולם התפילה בן 1200 המקומות. בית הכנסת לא נשרף בליל הבדולח משום שהבנין מחובר לבניני המגורים שלידו.

משה למד משפטים באוניברסיטה של ברלין, סיים בהצטיינות ועם תום לימודיו, בגיל 28 נתמנה לשופט-רשם בבית המשפט בברלין. הימים היו ימי עליית הנאצים לשלטון שהתאפיינו בהתפרעויות ומעשי אלימות כלפי יהודים והשופט הצעיר שלח למעצר שני מתפרעים. בכך הסתיימה הקריירה השיפוטית הקצרה שלו. הוא מצא עבודה כפקיד בהסתדרות הציונית בברלין ובמקביל, השלים את עבודת הדוקטוראט במשפטים, לא לפני שנאלץ לחזור עליה 3 פעמים עקב דחייה על רקע אנטישמי. רק כשנדד לאוניברסיטה מחוץ לברלין עלה בידו להשלים את המשימה.

ר' משה עלה בגפו לארץ בשנת 1938 ולאחריו עלתה גם אחותו. היות ולא קיבל סרטיפיקט, נאלץ לעלות באופן בלתי ליגאלי (כמדריך תיירים שלא חזר לאוניה...) וללא תעודות לא יכול היה למצא כאן בארץ, בזמן המנדט עבודה במקצועו. אהבתו לשפה העברית הביאה אותו ללמד בביתו בתל-אביב את השפה הקשה לחבריו דוברי הגרמנית, עד שמצא משרה כמנהל הכספים של ארגון עולי מרכז אירופה. ארגון זה הקים ומנהל עד היום, בין היתר את שני בתי האבות ברמת-חן. יושרו האישי, ענוותנותו הרבה והרצינות שבה טיפל בענייני הארגון עשוהו לאדם שהאמון שרחשו לו היה בלתי מסוייג. הוא עבד ממש עד יומו האחרון בגיל 74 כשהדאגה לאנשים שהיו זקוקים לו היתה תמיד בראש מעייניו.

מאמצים רבים השקיע מכאן כדי להוציא את הוריו מברלין ולהעלותם לארץ, אך אלו לא צלחו והוריו נשלחו לאושוויץ. עד יומו האחרון הרגיש אשם בכשלונו ונשא את כאבו באיפוק רב. לזכרם, תרם את שני עמודי המנורות הניצבים בעליה לבימת ארון הקודש בבית הכנסת רמת חן.

חצי שנה לאחר קום המדינה נשא לאשה את מ' חנה לבית בסטנסקי, מהעיר ויסבאדן שליד פרנקפורט (גרמניה) ויחד הקימו את ביתם. תחילה ברמת-יצחק (ר"ג) ובשנת 1955 השתקעו ברמת-חן. המניין היה עדיין "בצעירותו" בצריף גן הילדים אשר ברח' מצדה. ר' משה התנדב לפעילות בהנהלת בית הכנסת בשנותיה הראשונות של הקהילה, שהיו שנות בנין, יצירה והתפתחות.

את שני ילדיו – יוסף חיים ויונת חינך על פי תורת ישראל והיה גאה בכך על שהצליח להנחיל להם את מורשת האבות כאן בארץ הקודש.

העזרה לזולת היתה נר לרגליו והוא מצא דרך לממש אותה בפעילותו בארגון בני ברית, שם כיהן כנשיא לשכת "מנורה" בתל אביב מספר קדנציות ונשא בתפקידים רבים במשך שנים. תמיד חיפש את הצדק ואת הישר ואיך ומה לעשות כדי לממש אותם בסביבתו הקרובה. המוטו היהודי המרכזי שאותו הרבה לצטט היה "ואהבת לרעך כמוך" – "המצוות שבין אדם לחברו הן מרכז קיום כל שאר המצוות, כפי שלימדונו גדולי ישראל". לא אחת ברגעים קשים היה אומר "ביטוחן ביטוחן" בכוונה לביטוחן בבורא עולם.

איש משפחה היה בכל רמ"ח אבריו ודאגתו היומיומית לאשתו ולילדיו היתה הדבר שהעסיק אותו יותר מכל.

היתה לו הערכה גדולה ללימוד התורה והוא מימש אותה, בין היתר בלימוד משניות בכל בוקר ובהשתתפות פעילה במשך שנים בשיעור התנ"ך שנתן חברינו ד"ר יעקב זיידמן ז"ל.

היה אדוק מאד בתפילותיו והקפיד להתפלל יום יום את כל התפילות כסדרן. תמיד בכוונה, לא מהר, בקצב שמכבד את מעמד התפילה.

אכן, פעולתו האחרונה עלי אדמות היתה להניח תפילין, כשהוא יושב אך בקושי על מיטתו בבית החולים ונשימתו כבר כבדה. כך קיבע את זכרונו בליבנו כחסיד גדול של ריבונו של עולם.

על מצבתו נכתב – "איש ישר וצנוע, ירא ה' ואוהב תורה, עושה משפט וצדקה".

כתב בנו יוסף חיים קימל

קירשנבוים שמואל הלוי [הרב] ב"ר אליעזר

נולד: ט"ו מרחשון תרצ"ד (04/11/1933)
נפטר: י"ב אדר תשס"ט (08/03/2009)

שמואל נולד בתל אביב הקטנה ב- ט"ו במרחשוון תרצ"ד להוריו אליעזר וחיה קירשנבוים שרק היגרו מברלין גרמניה ביחד עם בתם מלכה (שלימים נישאה ליהושע דה-גרנט).

את נעוריו הוא עשה ברחוב מזא"ה בתל אביב ולמד בבית הספר היסודי "בילו". משם המשיך את לימודיו בישיבה התיכונית מדרשיית נעם בפרדס חנה אצל הרב יוגל ז"ל. לאחר סיום לימודיו במדרשיה הוא עשה את שירותו הצבאי והמשיך את לימודיו התורניים בישיבת פונביז'. אבא המשיך ולמד אצל רבותיו הרב מרקוביץ זצ"ל והרב יוגל זצ"ל בישיבת סלונים ברמת גן.

לאחר לימודיו התורניים הוא למד משפטים בבית ספר למשפטים באוניברסיטת תל אביב.

בחודש חשוון תשכ"ב הוא נשא לאישה את אימנו ג'נט לבית אייזנברג בניו-יורק, ומיד לאחר חתונתם הם עלו והתיישבו בתל אביב ברח' שינקין.

בשלהי שנת תשכ"ד הם קבעו את משכנם החדש ברמת חן וכך התחברו אל קהילת רמת חן, אליה השתייכו במשך למעלה מ-40 שנה.

שמואל היה ציוני גדול ואוהב הארץ ברמ"ח איבריו, הוא התדבק בעפר רגליהם של רבותיו שהתגוררו ברמת גן, ומהם שאף את אהבתו ללימוד התורה ואף נסמך לרבנות על ידם. לאבא היה חשוב להרבות וללמוד תורה למרות עיסוקיו היומיומיים הרבים, ולהיות חלק משפיע בקהילת רמת חן בכל התחומים, ובפרט בלימוד תורה.

כמה שנים לאחר שאבא חלה, הוא החליט ביחד עם אימנו שתחי', לעבור להתגורר בבני ברק, שם אבא חי כעשר שנים וביום י"ב אדר תשס"ט נלקח לבית עולמו.

הכיתוב על מצבתו מציין במילים ספורות את תיאורו ואופיו של אבינו היקר:
ת"ח ירא ה' וצנוע בהליכותיו,
רודף צדק וחסד, מחיה נפש נדכאים,
עשה תורתו קבע ומלאכתו עראי,
מסר שעורי תורה תמידיים כסדרם,
אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

כתב בנו נפתלי (תולי) קירשנבוים

קליין יהודה אריה שמחה ב"ר ירמיהו הלוי

נולד: כ"ד אייר תרע"ד (20/06/1914)
נפטר: י"ט אלול תשמ"ט (19/09/1989)

יהודה קליין נולד בכ"ד באייר תרע"ד 20/6/1914 בעיר לבוצ'ה שבצפון הונגריה של אותם ימים.

שפת אמו הייתה הונגרית ושפת הלימוד בבית הספר בו למד הייתה גרמנית. אחרי תשע שנות לימוד הוא עבר ללמוד בגימנסיה העברית במונקץ' והיה אחד מבוגריה הראשונים. החלטתו לעבור למונקץ', הושפעה מהחינוך הציוני שקיבל בבית הוריו.

תוך זמן קצר השלים את ידיעותיו בשפה העברית ובשנת 1932 עמד בהצטיינות בבחינות הבגרות שנערכו בשפה העברית. את לימודיו המשיך באוניברסיטת קרלובי בפראג ובשנת 1937 סיים את חוק לימודיו והוסמך ללמד פסיקה ומתמטיקה כמורה בבית ספר תיכון.

בשנת 1937 התחיל להורות בגימנסיה העברית באוז'הורוד (אונגוור) שבסלובקיה, אשר סופחה, שוב, להונגריה בשנת 1938 עם פרוק צ'כוסלובקיה. בגימנסיה העברית באוז'הורוד המשיך בהוראה בהונגרית ובנוסף לימד גם עברית בהתנדבות.

בשנת 1939 עלה לארץ ישראל כשהוא, העולה החדש, מלמד עולים ותיקים ממנו את השפה העברית. משנת 1940 ועד 1945 שימש כמורה בגימנסיה "מוריה" בתל אביב וב-1945, עבר ללמד בתיכון עירוני א' בתל-אביב. במשך 23 שנים לימד בבית ספר תיכון יוקרתי זה, כשהוא מארגן ומנהל את המעבדה לפסיקה. לאחר מכן עבר לבית הספר להנדסאים של אוניברסיטת תל אביב עד שפרש לגמלאות. המשיך ללמד בתיכון הדתי של רמת-גן, ובחטיבה הביניים התורנית של אלקנה שבשומרון. בנוסף לכך לימד עשרים וחמש שנה במוסדות להשכלה גבוהה, הטכניון בחיפה ואוניברסיטת בר אילן במחלקות להכשרת מורים.

בכל שנותיו לא נטש את תפקיד המורה והשתדל תמיד להרביץ תורה במספר גדול של תלמידים, במסגרות נוספות כגון: ישיבת הישוב החדש בתל אביב, התיכון הדתי בבת ים, גימנסיה תלפיות בתל אביב, ישיבת נחלים, התיכון הדתי באשדוד והתיכון ע"ש בליך ברמת-גן.

על דרכו בהוראה ובחינוך במשך חמישים שנות הוראה, יעידו אלפי תלמידיו, שרבים מהם היו לאישים ידועי שם בציבוריות הישראלית.

בשנת 1953 השתקע עם משפחתו בבית שבנה ברמת חן. כאן היה בין חלוצי ומקימי בית הכנסת וטרח רבות לבסס מנין לתפילה שלוש פעמים ביום – בהתחשב במספר

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

המצומצם של דיירי השכונה (וקל וחומר שומרי המסורת שביניהם), לא הייתה זו משימה קלה!

בהגיעו לרמת חן כבר היה בעל-תפילה, בעל-קורא ובעל-תוקע ותיק ומנוסה. ביום מותו עוד זכה לתקוע בשופר בתפילת שחרית ולאחר מכן הספיק ללמד תלמידים ולהדריך מורים עד שפתאום חדל לבו לפעום והוא החזיר את נשמתו לבורא, ביום י"ט אלול תשמ"ט.

קהילתנו הנציחה את זכרו בטבלה שנקבעה על הבימה וזה לשונה:

לזכר עולם בהיכל ה'
לע"נ
ר' יהודה אריה שמחה ב"ר ירמיהו הלוי קליין ז"ל
שעסק בצרכי ציבור זה באמונה
ושימש בקהילתנו קרוב לארבעים שנה
כבעל תפילה ~ כבעל קריאה ~ כבעל תקיעה
נפטר בשם טוב י"ט אלול תשמ"ט
ת. נ. צ. ב. ה.

רדקובסקי אלוין (אברהם יצחק הכהן) [פרופ'] ב"ר אהרן הכהן

נולד: י"ח תמוז תרע"ה (30/06/1915)
נפטר: ה' אדר תשס"ב (17/02/2002)

אלוין המנוח נולד בי"ח תמוז תרע"ה (30/06/1915) באליזבת ניו ג'רסי בארה"ב. הוא היה הבן הבכור להוריו, הרב אהרן הכהן ומרת באשא רדקובסקי ע"ה. עשר שנים מאוחר יותר נולד אחיו הצעיר לורנס (אריה זלמן) יבלחט"א.

האב, הרב אהרן, נולד במרינפול שבליטא והיגר בצעירותו לארה"ב דרך אנגליה. הוא היה תלמיד חכם, שהוסמך לרבנות בישיבת הרב יצחק אלחנן שליך ישיבה קולג' (מאוחר יותר ישיבה אוניברסיטה), אך מעולם לא שימש בפועל בתפקיד רבני. האם, מרת באשא, נולדה בארה"ב למשפחה שהיגרה מסובלק שבגבול ליטא ורוסיה הלבנה.

כידוע, בתקופת ראשית המאה העשרים, עברה יהדות ארה"ב תהליך של התרחקות משמירת תורה ומצוות. יהודי שומר שבת התקשה מאד למצוא מקור פרנסה, והמגמה הרווחת הייתה השארת הדת בעיירה באירופה והתרכזות בהתבססות כלכלית.

משפחת רדקובסקי הצעירה, התייצבה לצידם של הוריה של מרת באשא, בהתנגדות מוחלטת למגמה זו. הם דבקו בקיום אורח חיים דתי על כל המשתמע מכך ובפרט בשמירת השבת, והשתדלו מאד לחנך את בניהם לכך, בהתאם לאפשרויות המוגבלות שהיו קיימות אז. האם עצמה לימדה את הילדים לקרוא עברית מתוך ספר הנקרא "ראשית דעת" הדומה ל"מסורת" הנלמד בימנו ב"חדרים". בעלי, במשך כל חייו, זכה להמשיך בדרכם של הוריו ולהישאר נאמן ללא סייג לתורה ולמצוותיה.

כבר בגיל צעיר התגלה הנער אלוין כבעל כשרון גדול. הוא הצטיין כמעט בכל תחום (מלבד כתיבה תמה ושרטוט), ובמיוחד בלטו כישרונותיו בתחום המתמטיקה. הוא קפץ מספר כיתות וסיים תיכון כבר בגיל 15. הוא שאף ללמוד מתמטיקה מופשטת, אך אחד המורים הסביר לו שאין ליהודי כל סיכוי להתקבל לעבודה אקדמית בארה"ב, ועל כן ייעץ לו ללמוד הנדסת חשמל, תחום שבו מן הסתם יצליח למצוא עבודה.

בעלי התחיל את לימוד ההנדסה בשנת 1930, בדיוק לאחר פרוץ המשבר הגדול שהביא לשפל הכלכלי שפקד את ארה"ב בשנות ה-30. בתחילה הוא הצליח לשלב בין לימודי ההנדסה ב"סיטי קולג'" לבין לימודים במכון למורים שליך "ישיבה קולג'" שם הושפע רבות מהרב שמואל מירסקי זצ"ל שהיה אז ראש הישיבה. אמנם, לאחר זמן נאלץ להתרכז בלימודי ההנדסה בלבד, בתקווה לסיים מהר את התואר ולמצוא מקור פרנסה, כיוון שהמצב הכלכלי בבית הלך והדרדר עקב השפל הכלכלי.

אלוין הצעיר סיים את לימודי ההנדסה כבר בגיל 19, בשנת 1934, אך לא הצליח למצוא עבודה מקצועית כפי שייחל. הוא עבד תקופה קצרה בבית חרושת "סינגר" למכונות תפירה, משם פוטר מסיבות לא ברורות, ולאחר מכן נהפך לרוכל בשרות חברה גדולה לייצור מברשות "פולר" שהעסיקה סוכנים שמכרו מברשות מדלת לדלת.

השלב הבא בדרכו המקצועית היה בעבודה מעט מכובדת יותר כסוכן של חברה לייצור מכונות חישוב - הפעם היה עליו לנדוד ממשרד למשרד ולמכור את מרכולתו.

במקביל לעבודותיו, ניגש אלוין למבחן קבלה לעבודה כמהנדס במסגרת השרות הציבורי של ממשלת ארה"ב. הוא אמנם היה המצטיין ברשימת הנבחנים, אך עדיין לא הגיע אל המנוחה ואל הנחלה. זאת, כיוון שקשיים בירוקרטיים שונים עכבו את המינוי שלו ורק ערב מלחמת העולם השנייה הוא מונה כמהנדס חשמל אזרחי במסגרת חיל הים האמריקני. לשם כך הוא עבר לגור בחדר שכור בווינגון די.סי. בירת ארה"ב.

עשר השנים הבאות - שנות ה - 40 של המאה ה-20, היו שנים של עבודה קשה ומאומצת עבורו. הוא עבד קשה מאד בשירות הצי במערכות בקרה בספינות חיל הים, במסגרת המאמץ המלחמתי האמריקני. כדי לשמור שבת, הוא נאלץ לעבוד בכל ימי הראשון וגם לילות רבים. בכל זאת, במאמץ גדול מאד הוא הצליח במקביל לסיים תואר שני ושלישי בפיזיקה בנצלו כל דקת פנאי שהייתה לו.

בנוסף לקשיי העבודה והלימודים, היו שנים אלו גם שנים קשות במישור האישי - הסבא והסבתא שלו מצד אמא נפטרו בשנים אלו וכן גם אביו, ע"ה. אמו נשארה אלמנה, והוא לקח על עצמו את האחריות לפרנסה, מתוך משכורתו שהייתה עדיין דלה באותה תקופה.

לאחר סיום לימודי הדוקטורט, בשנת 1947, ולקראת סיום העשור חלו שתי תמורות חשובות בחיי בעלי. ראשית, הוא גויס ע"י האדמירל ריקובר המנוח לצוות שנועד לתכנון הצי הגרעיני האמריקני. הצלחת הפרויקט הייתה תלויה במציאת דרך יעילה להפקה מבוקרת של אנרגיה מתגובות גרעיניות, בניגוד להצתת תגובה בלתי מבוקרת בהטלת פצצה גרעינית. לשם כך, נשלח בעלי לשנתיים של לימודים במעבדה הלאומית "ארגון" שליד שיקגו.

ההתוודעות לקהילה היהודית הצעירה והתוססת בשיקגו, בשונה מהקהילה הרדומה למדי של וושינגטון של אותם ימים, בססה עוד יותר את דבקותו של בעלי בערכי התורה והמצוות והעצימה את התנגדותו לווייתורים שונים בהלכה, שהתקבלו אף בבתי כנסת שנחשבו רשמית כאורתודוקסים (כמו הזזת הבמה ממרכז בית הכנסת, הנמכת גובה המחיצה, שימוש ברם-קול בשבת ועוד).

שנית, בהרגישו שפרנסתו קצת יותר מבוססת (כמקובל באותם ימים), הוא התחיל לחשוב ברצינות על נישואין. אלא, שהקריטריונים שגיבש לעצמו בחיפוש אחר בת זוג היו כמעט בלתי ניתנים למילוי באמריקה של אותם ימים. הוא חיפש שילוב הזוי של בחורה דתייה, לא מעשנת וגם מדענית. המשימה נראתה בלתי אפשרית, אלא שכאן התערבה ההשגחה העליונה. דוד של בעלי שהכיר חבר של אבי, הציע היכרות בין המדען הנודע לביני, הבכורה לבית אייזנברג, הצעירה ממנו ב - 15 שנה אמנם אבל עומדת בכל הקריטריונים - סטודנטית לכימיה, דתייה ובשונה כמעט מכל חברותי - לא מעשנת.

בחסדי שמים נשאנו באלול תש"י, ספטמבר 1950. הצי החזיר את אליון משיקגו לווינגטון ועל כן קבענו בה את מקום מגורנו. השתעשענו במחשבה של בקור בישראל כירח דבש, אך לא הצלחנו להוציאה לפועל עקב פרוץ המלחמה הקוריאנית.

עשר השנים הראשונות לנישואינו עברו בהדגשת כמה אפיקים מרכזיים. באפיק העבודה, זכה בעלי תוך עבודה מאומצת להמציא את המצאת "הרעלים הדליקים" שאפשרה לו לתכנן את הכורים הגרעיניים הראשונים, הן לשימוש הצי בצוללת "נוטילוס" והן לשימוש אזרחי ליצור חשמל בכור "שיפינגפורט".

באפיק הקהילתי התגבשה אז בווינגטון קבוצה מצומצמת של זוגות צעירים שומרי תורה ומצוות, כולם מדענים, בחלקם גם תלמידי חכמים יוצאי ישיבות. הקבוצה התאפיינה הן בשיעור גמרא משותף (שגולת הכותרת שלו הייתה שיעור חצות של הרב כהנמן זצ"ל שהגיע לביקור באזור), בחיי חברה תוססים, ובפעולה רבה למען ביסוס חיי הדת בעיר. אציין גם, שבאותן שנים נוסד בארה"ב הגרעין של אגודת אנשי מדע שומרי תורה. בעלי ושאר חברי הקבוצה היו גם פעילים מאד בארגון זה.

באפיק האישי התאפיינה התקופה בציפייה ותפילה לפרי בטן, תקופה קשה מאד עבורנו, בפרט בהתחשב בידע הרפואי המוגבל של אותם ימים.

לאחר עשר שנים תפילותינו נענו, זכינו לבת, גילהללה תח'. עברנו לגור בדירה מרווחת יותר, בסילבר ספרינג שליד ווינגטון, המעמד של בעלי בעבודה השתפר לאין ערוך ויחד עמו, גם מצבנו הכלכלי. גם במצב חיי הקהילה הדתית בווינגטון חלה תסיסה מחודשת. לאחר שלב הבלימה נגד השפעות רפורמיות וקונסרבטיביות בשנות ה-50, התחילו להגיע לווינגטון זוגות צעירים דתיים רבים בעלי מקצועות חופשיים, שהצטרפו לקהילות קיימות וייסדו קהילות חדשות. במקביל הוקמו מוסדות חינוך חדשים, מקווה חדש, שיעורי תורה רבים ועוד.

בעלי היה מעורב בחלק ניכר מעשייה זו. כך לדוגמה, היינו מעורבים בייסוד בית כנסת חדש בשכונה "סאמיט היל" בה גרנו. הקהילה התחילה לפעול בימים נוראים תשכ"ד. אחת השאלות המרכזיות שעמדה אז על הפרק הייתה גובה המחיצה בבית הכנסת

החדש, מחשש שאם יהיה גבוה מדי לא יהיו מצטרפים. בעלי עמד בתוקף על הפניית השאלה לרב משה פיינשטיין זצ"ל, ולבסוף התקבל הפסק שלו ונבנתה מחיצה בגובה 6 רגל (בערך 1.8 מ'). החששות התבדו, דווקא השמועה על הקהילה החדשה עם המחיצה הכשרה הביאה לסילבר ספרינג זוגות תורניים רבים שהרגישו שיוכלו למצוא בה את מקומם.

בחורף תשכ"ג חלה עוד התפתחות מעניינת במשפחה. בצעד בלתי צפוי לחלוטין, אחותי הצעירה ג'נט שתח', נישאה לגיסי הישראלי, שמואל קירשנבוים ע"ה ועלתה לארץ. כשהבן הבכור נפתלי נולד בסוכות תשכ"ד, התעורר בנו מחדש הרצון לבקר בארץ ואכן הגענו בפסח של אותה שנה כששמואל וג'נט עדיין התגוררו ברח' שינקין בתל-אביב.

גרעין האהבה לארץ והרצון לעלות אליה חדר לתוכנו כבר בביקור זה והתחיל את אט לצמוח. משפחתו של בעלי הייתה ציונית במקורה (הסבא וסבתא מצד אמא אפילו עלו לארץ למס' שנים בשנות השלושים), אך ברבות השנים בעלי התקרב יותר לעולם החרדי האמריקני של אותם שנים (בעיקר הקהילה של הורי, הקהילה הייקית של הרב ברויאר זצ"ל, ולרב משה פיינשטיין זצ"ל) והתרחק מעולם הציונות הדתית.

שנת 1970, מצאה את בעלי בשיא הקריירה שלו בצי האמריקני, בעל מעמד מכובד בקהילת וושינגטון, ומרצה מבוקש בנושאי תורה ומדע. בדיוק באותו זמן שני גורמים חברו אצלו, והביאו להחלטתנו לעלות לארץ. הגורם הראשון, היותו כהן, והידיעה שיוכל לזכות בארץ לקיים את מצוותו "לברך את עמו ישראל באהבה" בכל יום ולא מס' פעמים מצומצם בשנה כבחול"ל. הגורם השני, היה תובנה שזכה בה יום אחד בתפילתו - הוא חזר מתפילת שחרית בבית הכנסת והודיע לי שהחליט לעלות לארץ. ומדוע? הרי כתוב בתפילה "ותוליכנו קוממיות לארצנו" - חייבים להגיע לא"י קוממיות ולא בתוך ארון מתים ח"ו.

כך מצאנו את עצמנו עולים חדשים במנחם אב תשל"ב, לאחר שבעלי יצא לפנסיה מוקדמת מעבודתו בממשלת ארה"ב. בהמלצתם של שמואל וג'נט זכינו להצטרף לקהילת רמת חן. התקבלנו בחום ובאהבה על ידי חברי הקהילה, וכידוע בעלי מצא גם בונוס מיוחד בקרבה של רמת חן לבני ברק, וכך צעד במשך שנים רבות להתפלל כל שבת בבוקר עם גאון ישראל הרב יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל.

בעלי זכה לחיות בארץ ישראל קרוב ל - 31 שנה. הוא פרח כאן הן מבחינה רוחנית והן מבחינה מקצועית, כשהוא זוכה להמציא בארץ את המצאתו לשימוש בתוריום לבניית כורים גרעיניים שימנעו בע"ה את הפצת הנשק הגרעיני.

יחד עם אהבת התורה שלו, פיתח בעלי אהבה עזה ועמוקה לארץ ישראל ושמחה רבה על הזכות לדור בה, ולהשיא בה את בתו היחידה, לחתננו היקר בני חוקת נ"י.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

והעושר הגדול ביותר, לראות בה ב"ה נכדים בבחינת "ראה פניך לא פיללתי ועכשיו הראני אלקים גם את זרעך".

בהזדמנות זאת, אני רוצה להודות לקהילת רמת חן על החברות והתמיכה לאורך השנים, ובפרט לאחר פטירתו של בעלי ע"ה. יהי רצון שיזכני הקב"ה להמשיך לגור בחברתכם ולתרום כפי יכולתי לקהילה לאי"ט, עד ביאת גואל צדק בב"א.

כתבה אלמנתו אנט רדקובסקי

רויטמן אריה ב"ר יעקב יחיאל

נולד: ד' שבט תרפ"ה (29/01/1925)
נפטר: כ"ג אב תשנ"ג (10/08/1993)

בפרוץ מלחמת העולם השנייה בצרפת היה בן 14 שנה בלבד, אבל במשך 6 שנות המלחמה הפך מנער לאיש והיה פעיל ברשת מחתרת שעסקה בהצלת יהודי צרפת.

צעירים אמיצים אלו, ואריה ז"ל שהיה מהבולטים שבהם, נעו על פני צרפת כולה באופניים וברכבות מתחת לאפם של אנשי הגסטאפו הגרמנים עם חבילות של תעודות זהות מזויפות וכסף שניתן להם על ידי ראשי הקהילה היהודית בפריז. הם דאגו להסתרת היהודים בכפרים, במנזרים ובחוות חקלאיות של האיכרים.

סמוך לסיום המלחמה – נטל על עצמו אריה ז"ל, עם עוד צעירים, משימה חשובה - לאסוף מחדש ילדים ובני נוער יהודיים ממקומות מסתור ולדאוג לעלייתם לארץ ישראל.

יחד עם רעייתו וחברים הוא עלה לארץ בשנת 1945 והתיישב בקיבוץ שדה אליהו שבעמק בית שאן.

הוא היה ידוע כעובד מסור, הן בפלחה והן בבריכות הדגים שהיו מן הענפים הקשים בקיבוץ. היה מנושאי עול הביטחון וההגנה בקיבוץ ובעמק בית שאן כולו, והצטיין כחבלן החי"ש של המשק והעמק.

במלחמת השחרור השתתף כחבלן קרבי בשחרור אזור העמקים, במיוחד בכבוש בכפר זרעין (יזרעאל המקראית) והעיר ג'נין.

אריה ואשתו עברו לגור בירושלים. כאן החלה מסכת בניה ויצירה שנמשכה כ- 45 שנה - תחילתה בחברת "מקורות" בה החל כעוזר מודד והגיע בה עד למשרת מהנדס איכות ארצי. הוא השתתף בהקמת פרויקטים גדולים, כגון הקו המקביל לירושלים, קו ירקון נגב, קו הנפט הראשון, ועשרות תחנות שאיבה ומפעלים.

בתחילת שנות ה-60 יסד אריה ז"ל את חברת אוניקו-רויטמן. הפרויקטים שהשתתף בהם היו: המוביל הארצי, מתקנים ביטחוניים, מסלול הנחיתה הראשון בשדה תעופה לוד למטוסי בואינג, מספנות ישראל בנמל הקישון, החממות הראשונות לגידול פרחים ועוד מאות פרויקטים.

את ביתם ברמת גן קבעה משפחת רויטמן בשנת 1953 ברחוב קטן בשכונת רמת יצחק שברמת גן ובשנת 1973 עברו לרמת-חן, וכאן הצטרף כחבר וכמתפלל קבוע בקהילה.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

לאחר מלחמת יום הכפורים, החל, במקביל לעסקיו, בתמיכה במפעל ההתנחלות ביהודה ושומרון. אריה ז"ל ביחד עם ארנסט וודק ז"ל ועם סיריל שטיין וישראל שנקר יבדלו לחיים ארוכים היה הכוח הכספי המניע את פעילויות גוש אמונים.

איש ספר היה – בצד היותו איש הנדסה ומדעים הוא עסק גם בעשייה למען צרכי הציבור שלא על מנת לקבל פרס. הוא הרבה במתן עזרה כספית, בעצה טובה ובטיפול בהתרמה לטובת בתי כנסת, מוסדות ליתומים, קרנות צדקה לעניים ולחולים ובתי עזרה לעיוורים.

הקמת כותל המזרח באולם בית המדרש שליד בית הכנסת מומנה על ידי תרומה של משפחת רויטמן.

בשנת חייו האחרונה סבל מאוד ממחלה קשה, אך המשיך בעשייה עד יומו האחרון.

נפטר בשם טוב ביום כ"ג באב תשנ"ג.

שומן דוד ב"ר חיים

נולד: ג' אדר תרע"א (03/03/1911)
נפטר: ט"ז אייר תשנ"ג (07/05/1993)

יליד תרע"א (1911) בכפר ליד יאסלו, פולין.

חניך תלמוד תורה ובית ספר פולני. בהיותו בן 14 עבר לוורשה, שם למד בסמינר למורים יהודיים ואחר כך הצטרף להכשרה חלוצית.

בשנת תר"צ (1930) עלה לארץ ישראל - לאחר שעבד תחילה כפועל בנין, התקבל כמורה ברחובות.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה הצטרף לבריגדה היהודית, לחם באיטליה ובעת שירותו בצפון אפריקה לימד עברית. עם תום המלחמה נסע למחנה ברגן-בלזן וגם שם ארגן שעורי עברית לשארית הפליטה, ועזר בהעלתם ארצה. במלאכת קודש זו עסק גם במעברות העולים החדשים מעיראק.

לאחר הקמת המדינה ניהל בית ספר בתל-אביב ולאחר מכן יסד את בית הספר העממי ברמת-חן כשהיו בו רק שלוש כיתות לימוד. בהנהלתו רבת השנים גדל בית הספר עד שמנה למעלה מאלף תלמידים ונחשב לאחד ממוסדות החנוך המצטיינים בעיר רמת גן.

תחביבו המיוחד היה גינת הירק ליד בית הספר ובה הוא לימד שעורי חקלאות.

דוד שומן ז"ל היה מעמודי התווך של בית הכנסת רמת חן, במיוחד לאחר צאתו לגמלאות הקדיש את כל זמנו ומרצו לצרכי הצבור. הוא שימש כגבאי חבר הנהלה והיה בין היוזמים להקמת אולם בית המדרש.

אהוב ומקובל היה על כל חברי הקהילה ובמיוחד על משפחות תלמידיו הרבים שזכו בעזרתו לחגוג את בר המצווה שלהם בבית הכנסת "שלו".

שי ישעיהו אלכסנדר ב"ר משה

נולד: כ"ד טבת תרפ"ט (06/01/1929)
נפטר: כ"ה תשרי תשס"ט (24/10/2008)

ישעיהו שי, נולד בווינה, אוסטריה והיו לו אח גדול ואחות צעירה.

אביו, משה ז"ל נולד בכפר בשם לקנבך - אחת משבע קהילות יהודיות עתיקות בדרום אוסטריה. המשפחה היא מצאצאי הברון יום טוב ליפמן בן משה שי, ושמה העברי קיים מהמאה ה-17. אביו של ישעיהו, משה היה בעל מקצוע בענף הדפוס ובייצור חותמות. הוא שרת כחייל בצבא האוסטרי במלחמת העולם הראשונה ונפצע בעת שירותו - כדור היה נעוץ בריאותיו עד סוף ימיו. הוא היה גם בשבי ברוסיה.

אימו של ישעיהו - פנינה פרל ז"ל לבית ליכטנשטיין, נולדה בצ'כוסלובקיה, למשפחת מורים מצאצאי משפחת הלר והתוספות יום טוב.

ישעיהו למד בבית ספר ממלכתי אך לא כתב ביום השבת ובכל זאת הצליח מאד בלימודיו. עד לכיבוש הנאצי את אוסטריה לא הרגיש ישעיהו אנטישמיות באופן בולט. במרץ 1938, עם הכיבוש (שכונה אנשלוס- סיפוח) נסגר בית הדפוס בו עבד אביו, וכן הוחרמו כל החפצים בעלי הערך - תכשיטים ועוד. ההורים פעלו להשיג רישיון עליה לישראל שכן המשפחה הייתה ציונית וזו היתה משאת נפשם שנים רבות.

בנובמבר 1939 קיבל אביו, כחבר "אגודת ישראל", רישיון עליה לארץ ישראל. המשפחה יצאה מביתה בחשאי, עם ציוד מועט ביותר, ברכבת לאיטליה לנמל טריאסטה שממנו הפליגו לארץ באניה "גלילאו". היה ברור להם שהם יחיו אך ורק בירושלים.

המשפחה התגוררה תחילה בבתי הונגרים, בדירת מרתף דולפת בחורף הקר של ירושלים. הם קיבלו אוכל מבתי תמחוי ומשכנים. אחר כך עברו לבית מנדלבאום (שהיה בהמשך מעבר הגבול לירדן). הקליטה של ישעיהו, כילד בן 10, לא היתה קלה. הוא התחיל לעבוד כשוליית חייט ובשליחויות וגילה מוטיבציה רבה. הוא שילם מכספו שכר לימוד לשיעורים באנגלית, ערבית ונגינה בפסנתר וכן שילם מכספו את שכר הדירה (ילד בן 14!). האב משה רכש ציוד ליצור חותמות ושכר חנות קטנה בנחלת שבעה בירושלים. לאחר מותו ב 1955 המשיכה אימו, פנינה פרל, לנהל את החנות.

בשנת 1947 התגייס ישעיהו לארגון ההגנה, יחד עם אחיו הגדול. הוא גויס למשטרה הבריטית במטרה נסתרת להשיג נשק עבור ההגנה. ביוני 1948, כבר במסגרת צה"ל, קיבל ישעיהו הוראה לעלות להר הצופים – שהיה מובלעת מוקפת מכל עבריה בכוחות ערביים. הכח שאליו חבר החזיק בהר עד נובמבר 1948 עם ציוד מועט

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

ובסיסי, במעט מים ותנאי מחיה קשים. בעודו משקיף מהר הצופים לירושלים, ראה ישעיהו שבית הוריו נפגע מפגז ולא ידע שהם פונו ממנו מבעוד מועד. בהמשך השתתף ישעיהו בלחימה באזור לטרון ובארמון הנציב. אחר כך שרת במחלקת מודיעין באזור בית גוברין ובחטיבת הנגב של הפלמ"ח. לאחר 1950, שימש ישעיהו כשליש בבית הספר למקצועות חיל רגלים באזור באר שבע והועלה לדרגת סגן משנה.

ב- ח' אלול תשי"א (ספטמבר 1951), נשא ישעיהו לאישה את סוני לבית בירנבאום, ילידת ברלין, שהגיעה לאחר השואה לישראל, ונולדו להם 3 ילדים: עמוס, תמר וענת.

ישעיהו למד כלכלה ויחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית ובהמשך למד מחשבים - תחום חדש שהתפתח בעולם. הוא עבד בבנקים, כאזרח בחיל הים ובי.ב.מ. בהמשך היה למרצה באוניברסיטה. במקביל היה חשוב לו לפנות זמן ולהיות עם ילדיו, ללוות אותם בלימודיהם, ולצאת עימם לטיולים וחופשות.

בשנת 1963 עברה המשפחה להתגורר ברמת גן. שם התחברו ישעיהו וסוני לקהילה ברמת חן ולתפילות בבית הכנסת. הוא התמיד להגיע לתפילות שבת, והביא לכלל ביטוי את אהבתו למוזיקה במנגינות שליוו את תפילתו כשליח ציבור. ישעיהו שימש גם כגבאי והיה אהוב על חברי הקהילה.

ישעיהו נפטר לאחר מאבק במחלת הסרטן ביום שישי, כ"ה תשרי תשס"ט, והקב"ה זיכה אותו לחגוג את חגי תשרי של אותה השנה בליווי המשפחה.

לישעיהו וסוני שי (תבדל לחיים טובים עמו"ש) יש כיום (כסלו תשפ"א) ח"י נכדים וכ 50 נינים כן ירבו, המתגוררים ברחבי מדינת ישראל.

כתבו ילדיו: עמוס שי, תמר חיימוב וענת שי-נהרות

שיין משה אליעזר (אריך) ב"ר אברהם אליהו

נולד: ט"ו אלול תרע"א (08/09/1911)
נפטר: ח' תמוז תשס"ט (30/06/2009)

משה אבינו נולד ב - 9/1911 בווינה ועלה לארץ עם אשתו מימי בשנת 1938 בספינת מעפילים בעליה בלתי לגאלית, לאחר שנישאו בחטף בגלל גזרות הנאצים יימח שמם וזכרם.

מאז עלייתם לארץ עבדו וניהלו הורינו את משק ביתם בחריצות ובהגינות. במהלך השנים ילדו שלושה צאצאים ונולדו להם גם נכדים ונינים הממשיכים את דרכם ברוח הדת והמסורת.

לצד עבודתם הקשה לפרנסת הבית הקפיד אבא לבקר בקביעות בבית הכנסת. בנעורינו התלווינו לאבא לבית כנסת "התחיה", ליוצאי מרכז אירופה (ברמת גן) שם התחיל אבא להתמסר לתפקיד הגבאות, מעשי הצדקה והתמיכה באנשים הזקנים והנזקקים.

בשנת תשכ"א (1961) עברה המשפחה לרמת חן, שם המשיך אבא במסורת עבודת הצבור והגבאות.

אבא המשיך כמנהגו לבקר בבית הכנסת מידי יום - בוקר וערב, חורף וקיץ. כשהיו ימים שלא היה מניין היה יוצא לחפש עשירי למניין מעוברי האורח בחוץ.

בנוסף המשיך אבא להעלות אנשים לתורה מידי שבת, היה מארגן ההקפות בשמחת תורה ולצד זה היה גבאי על כל המשתמע מכך לצד האדונים אופנבורג ונורדמן זכרם לברכה. הוא היה מעורב בהחלטות שנתקבלו בבית הכנסת, ניהל את קופות ההכנסה מהתרומות בשבת וכן את קופות הגמ"ח.

זכורים לנו הימים שלפני חג הפסח בהם היה מחלק עם מר נורדמן את כספי ה"קמחא דפסחא" בין נזקקי רמת גן.

מעשה חשוב, שגם תרם רבות לכספי קופות הצדקה, היה בכך, שבעקבות התמדתו של אבא להגיע מידי יום ושבת לתפילות הוא היה לוקח על עצמו לומר קדיש עבור נפטרים שקרוביהם לא יכלו להתמיד לבצע זאת בעצמם, וזאת עבור תרומה מצדם לקופות הצדקה של בית הכנסת.

יש לציין שגם ברמת חן תמך אבא בשכבות הגיל המבוגר והחולה, ותמיד הקפיד על מצוות תמיכה ובקור חולים מבין חולי הקהילה.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

כל זאת הצליח אבא לעשות אך ורק בעידודה ובתמיכתה של אמא ז"ל, שחלק נכבד ממטלות הבית הפרנסה וגדול הילדים נפל בחלקה.

אנו הילדים חונכנו על ידי אמא ואבא שיש עיתים לעשייה בצרכי צבור, לגמילות חסדים ולביקור חולים.

כתבו ילדיו

שיפר יוסף ב"ר אליהו

נולד: ה' תשרי תר"פ (29/09/1919)
נפטר: ו' אדר א' תשנ"ז (13/02/1997)

יוסף נולד בברלין והיו לו אח גדול ואחות קטנה.

אביו היה חייט בעל מתפרה עם מספר עובדים. בהיותו בן 9 נפטר אביו מדלקת ריאות והאם ושלושת ילדיה חיו בצמצום ונעזרו במשפחה, בעיקר בשבתות בהן התארחו אצל הדוד שהייתה לו חנות לספרי קודש בברלין.

בשנת 1936 לאחר עליית הנאצים לשלטון הבינה אמו שכדאי לשלוח אותו לארץ ישראל. בגיל 16.5 לאחר תקופת הכשרה, עלה יוסף במסגרת גרעין של בני גילו וחי בקיבוץ שם למד עברית ועבד בחקלאות. בהמשך, חברי הגרעין היו בין מקימי קיבוץ ה' בפתח תקוה, אשר התפרק כעבור שנה עקב חוסר פרנסה והעדר תקציב.

יוסף עבר לתל אביב, גר בצריף, עבד במוסך והתפרנס בקושי.

עם פרוץ מלחמת השחרור הוא נלחם באזור עמק יזרעאל ובמסגרת תפקידו קיבל ג'יפ ששימש אותו לתפקידי הלחימה וגם לפינוי פצועים.

במהלך המלחמה ניסה יוסף לאסוף נתונים על אחיו וחברו שנרצחו בידי פורעים ערבים באותו אזור וגופותיהם לא נמצאו. כעבור שנה וחצי רועה ערבי גילה את גופות השניים מוסתרים במערה.

במהלך הקרבות יוסף עולה עם הג'יפ על מוקש ונפצע קשה ברגלו. הוא נזקק לתהליך ריפוי ארוך שכלל מספר ניתוחים.

במהלך תקופת ההחלמה הצבא העביר את יוסף ליחידה שהתעסקה עם מפות וצילומים, תפקיד שרובו היה בישיבה ובשאר הזמן הוא התהלך עם קביים. בהמשך תהליך הריפוי יוסף עבר ניתוח נוסף שבעקבותיו הוא שב ללכת בכוחות עצמו.

ב-1950 יוסף הכיר את נטי צימט שעלתה ארצה ומסרה לו דרישת שלום מאמו ומאחותו.

נטי נולדה בברלין, למדה בבית הספר לבנות והלכה לתנועת נוער בח"ד - בנות חלוצות דתיות. לאחר ליל הבדולח הוגלה אביה למחנה ריכוז שם נרצח. בשנת 1941 נעצרה אימה ע"י הגסטאפו באשמת ספסרות במטבע זר ונשלחה לכלא בקטוביץ.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

נטי ואחותה (בנות 13 ו-12) נסעו מברלין לקטוביץ לבדן ושחררו את האם ומיד עם השחרור עברו מברלין לבריסל שם התחבאו הבנות בבית מלאכה לתפירה במרתף ביתה של המשפחה. ביום הן עסקו בתפירה ובגמר העבודה הם ניקו את המקום ובתמורה לכך הן הורשו ללון במקום ולקבל אוכל.

לאחר החתונה עבדו יוסף ונטי בחברת רסקו. במסגרת חיפושיהם אחר מקום מגורים הם בדקו מספר מקומות שבנתה חברת רסקו והחליטו לרכוש דירה ברמת חן. ביתם היה אחד מהבתים הראשונים בשכונה. באותו זמן היה בארץ צנע וכולם חיו בצמצום, יוסף בנה את רוב הרהיטים בעצמו כאשר בשנה הראשונה הבית לא היה מחובר לחשמל.

עם השנים נולדו להם שני ילדים: אריאל וגילה.

במסגרת פעילותו בבית הכנסת, יוסף ריכז את נושא איסוף הכספים לקמחא דפסחא.

עם פרישתו לגמלאות יוסף החל ללמוד בבר אילן בתכנית ברוקדייל.

ב-1987 עברו יוסף ונטי להתגורר בירושלים, נטי הייתה פעילה ביד שרה ובנשים ברוק ויוסף המשיך ללמוד בשלוחה של בר אילן, בנוסף ללימודי הדף היומי בכל בוקר ולשיעורים והרצאות שהתקיימו במקומות שונים בסביבה.

נטי נפטרה ב-כ"ה באייר תשס"ט (19/05/2009)

נטי ויוסף קבורים בבית העלמין בהר המנוחות בירושלים.

כתב בנו אריאל שיפר

שר יוסף ב"ר משה

נולד: י"ט תמוז תרפ"ט (27/07/1929)
נפטר: י"ח טבת תשע"ו (30/12/2015)

יוסף נולד ברוזוואדוב, עיירה במזרח פולין על גדות נהר הסאן. עד גיל 6 למד ב"חדר" בעיירה, ומאז החל ללמוד בבית הספר הכללי בעיירה בבוקר ואחה"צ אצל מלמד מיוחד שנשכר ע"י מספר משפחות ללמד את ילדיהם תורה וגמרא.

בצהרי א' דראש השנה ת"ש כבשו הנאצים את העיירה. המשפחה ברחה לצד הרוסי שמעבר לנהר הסאן. בהמשך הם גורשו (כרוב יהודי פולין ששהו בברה"מ) לצפון הרי אורל ונלחמו ברעב ובמחלות. לאחר הגירוש הם עברו לעיר טרויצק בדרום אורל, שם השתלב יוסף בבית הספר המקומי וסיים אותו בהצטיינות.

עם סיום מלחמת העולם עברה המשפחה למחנות עקורים בפולין ואילו יוסף המשיך לזלצבורג שם עבר קורס טכנאי רדיו ואלחוטנים, ומשם עבר לאיטליה במסגרת גח"ל (גיוס חוץ לארץ) למחנה אימונים בניקולינו. בט"ז בתמוז תש"ח הגיע יוסף לארץ וחוייל מיד לחטיבה 7. הוא נשאר בצבא קבע בחיל הקשר ורכש דירה בשכונת נווה צהל בתל אביב.

מראשית ימיו בצבא נלחם יוסף לקיים חיים דתיים למרות כל הקשיים.

ב-1956 הוא הכיר את פני צימט והם התחתנו ב- א תמוז ה'תשי"ז.

פני שר נולדה ב-ט"ז שבט ה'תרפ"ח (7/2/1928) בברלין למשפחת צימט. למדה בבית הספר היהודי לבנות. לאחר ליל הבדולח הוגלה אביה למחנה ריכוז שם נרצח. באמצע 1941 נעצרה אימה ע"י הגסטאפו באשמת ספרות במטבע זר ונשלחה לכלא בקטוביץ. פני ואחותה נטי (בנות 13 ו-12) נסעו מברלין לקטוביץ לבדן ושחררו את האם. בתחילת 1942 הן ברחו מברלין לבריסל שם היו עד סוף המלחמה.

חודשים אחדים לפני תום המלחמה חלתה פני בשחפת, והיתה בסכנת חיים. לאחר סוף המלחמה היא נלקחה לדאבוס שם היה סנטוריום יהודי. היא החלימה לאחר כ-4 שנים. ב-1951 עלתה פני לארץ עם אמה ואחותה.

לאחר נישואיהם עברו פאני ויוסף לגור ברמת חן שם נולדו ילדיהם עמיטל ואריה.

ב-1963 סיים יוסף בהצלחה לימודי הנדסה ובשנת 1977 סיים את שירותו הצבאי כסא"ל לאחר תרומה משמעותית למדינת ישראל.

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

יוסף היה חבר פעיל ומשמעותי בקהילה ובבית הכנסת, הקפיד להשכים ולהעריב למרות קצב חייו המלא והלחץ וכן השתתף בשיעורים. הוא גם נטל על עצמו פעילויות ציבוריות נרחבות, הן בניהול בית הכנסת והן בניהול הגמ'ח. הוא הביא מהצבא שגרת מינהל תקין בתקופה שהיה יושב ראש הנהלת בית הכנסת. אפשר למצוא את טביעת אצבעותיו במראה בית הכנסת. הוא הוביל את היצירה האומנותית של מחיצות עזרות הנשים ואת דילול וחידוש המושבים.

פני היתה בעלת אישיות מיוחדת, שכבשה את כל מי שפגש אותה. ולמרות מגבלותיה הגופניות לא ויתרה על כל פעילות. בין היתר הקפידה להתנדב במגוון פעילויות, בין היתר במד"א וכן במרכז הגמילה מסמים ביפו.

בני הזוג יוסף ופני בלטו בפעילותם. הם היו מקום עזרה ומפלט למגוון רב של אנשים, הן אנשים שעלו מחו"ל ונזקקו לסיוע, הן בני הקהילה שחיפשו אוזן קשבת והן מתגיירים שבקשו תמיכה רוחנית ונפשית. וכמובן לכל בני המשפחה, ילדים, נכדים אחיינים ורחוקים יותר. הם היוו מודל של בית פתוח וחם לכל אחד, מקום בו כל אדם באשר הוא מקבל אוזן קשבת, חום וכמובן אוכל טעים.

את פעילותם זו המשיכו גם כשעזבו את רמת חן בשנת 2003 ועברו לכפר סבא. שם השתלבו בקהילת בית עזרא.

פני נפטרה בט"ו בסיון תשע"ה.

פני ויוסף נקברו בבית הקברות פרדס החיים בכפר-סבא.

כתב בנו אריה שר

הצבי ישראל על-במותיך חלל איך נפלו גבורים (שמואל ב' א', י"ט)

בני רמת חן שנפלו במערכות ישראל

במילוי תפקידו

[אליאס עודד שאול \(עודי\)](#)
[אלתרמן הראל](#)
[בינת ליאור דוד](#)
[בנדיקט ישעיהו \(ישי\)](#)
[ברזילי יוסף צבי \(יוסי\)](#)
[ברכות רפאל \(רפי\)](#)
[גאלאל דוד](#)
[גרונדלנד איתן](#)
[גרידי אייל](#)
[לויץ משה](#)
[פיחוטקה מיכאל \(מיכה\)](#)
[פלדמן יצחק \(איצי\)](#)
[רובנר עודד](#)
[רמון אילן](#)
[רמון אסף](#)
[שילנסקי יוסף משה \(יוסי\)](#)

מלחמת ששת הימים

[מנור עמירם](#)

מלחמת יום כפור

[אבס שאול \(בוקי\)](#)
[אורלובסי ראובן](#)
[בוכוול עמיחי](#)
[לינצברג אלון](#)
[נוה יוסף](#)
[פסח דן \(דני\)](#)
[פרוכטנבאום יעקב](#)
[פרלמוטר עמירם \(עמי\)](#)
[קליין יוסף \(יוסי\)](#)
[שטלצר עדי](#)
[שטרן אדיר](#)

מלחמת שלום הגליל

[גרינוולד אברהם חיים \(אבי\)](#)
[דוידס יואב יצחק](#)
[עמית אייל](#)
[ראש גדעון \(גידי\)](#)
[שאומן חיים יוסף \(ספי\)](#)
[שלגי רמי](#)
[ד"ר שרף רפאל \(רפי\)](#)

מדם חללים מחלב גבורים קשת יהונתן לא

נשוג אחור וחרב שאול לא תשוב ריקם

(שם א', כ"ב)

ואלה שמות חברי בית הכנסת לדורותיהם

מאמץ רב הושקע בתיעוד חברי בית הכנסת. הרשימה אינה מלאה וכל המתקן או מעדכן יבוא על הברכה. תיקונים נא לשלוח אל: editor.bhrc@gmail.com

אבני יהושע שמואל ומרים. ילדים: בתיה בלום, יוסף אבני, אסתר אדית להב
אברהמי אילן וטלי לבית פרטוש. ילדים: ליאור, ספיר, תמיר
אברמסון יעקב ולאה אלינור
אדרי יצחק וזהבה לבית רוטלר. ילדים: שני, יובל, עינב
אוהר זאב (ויליאם) הכהן ושרה שיינדל
אוחיון מוריס משה ד"ר וקלודין רבקה. ילדים: שמואל, אורית
אויערברך יעקב יוסף הרב ודינה לבית ציוני. ילדים: רבקה רובין, הרב אליעזר, חנה
הלר, בינה פלדשטין, הרב ניסן בן ציון
אולמן אברהם הכהן ונלי לבית הכט. ילדים: דן פנחס
אולשק יעקב ורותי לבית סיגל. ילדים: שרון, יאיר
אונגר אליהו ואולה לבית נחמן. ילדים: אמיר, דנה אונגר בר דיין, אסף
אוסטר משה ישראל איסר ובתיה. ילדים: רונית פרידה כץ
אופנבורג אפרים שמשון החבר וקורנליה (נלי) לבית פלדמן. ילדים: אסתר עדנה
קרמר, נחום נתן פרזות
אופנהיימר מאיר וטובה
אורלובסקי דוד ורחל לבית הירשביין. ילדים: יצחק, ראובן זל
אזולאי יוסף ואסתר
אטיאס ציון וציפי לבית קדוש. ילדים: חנית נימקובסקי, תומר
אטינגר דב ורחל. ילדים: אהוד זל, יורם, רות בין
אטלס גדעון יחיאל
אטר משה וחוה. ילדים: ענת, חגית, חיים ענר
אייזמן דוד צבי הלוי והריאט אילה. ילדים: יגאל-שלמה, חגית-ענה גולדשמידט,
שמאי-שמואל
איסנמן יהודה צבי ד"ר ואסתר לבית הימן. ילדים: רותי נוריק, חנה אטקס זל, רחל
גיא
אלבק מיכאל פרופ' ושולמית. ילדים: אמנון, דן דוד, יעל יקותיאל, רותי אלימלך
אלזס ירוחם ברוך ודינה לבית דרייפוס. ילדים: אבשלום, תהילה
אלפסי מישל (מישאל אריה) ורויטל לבית סעדיה. ילדים: שלום, ספיר, קארין
אנגלנדר דב
אנגלסברג אהרון
אנגלסמן יוסף וגילה לבית דרשביץ. ילדים: אוריה פרסה, אורטל שפירא, אורן ורד
גובי, עדי מימון, אורחן סופי שרצר
אנגלסמן יעקב ושינא מרים סופיה לבית הויסמן. ילדים: יוסף, שלמה, נתן, אלחנן
אפרתי אשר חיים ורונית לבית ברקוביץ. ילדים: גל עמירם, יובל גרשון, לידר יולנדה

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

אקשטיין שלמה יששכר פרופ' ולאה לבית צולמן. ילדים: הרב איתן נתן, שרה בניה, רבקה שורץ זל
ארנון אברהם ונחמה לבית זלץ. ילדים: דליה הררי, נילי דרומי, אפרת שרה שרגאי
אשר דב

באר חיים פרופ' ובתיה לבית סלנט. ילדים: רוני באר מרקס, צבי ברוך
בבויף אהוד ולידה לבית יקובוב. ילדים: הילה, שני, אוראל
בדי יצחק (איציק) ואביבה לבית לוי. ילדים: חן, נועם, רון, גיל
בהם הרברט צבי ולוצי. ילדים: אורי, רפאל
בובליל רמי רחמים וסולי לבית מזל טוב. ילדים: רינת, רבקה (נכדה: שוהם)
בוברמן בנימין ורותי לבית נויבאואר. ילדים: אביטל שורץ, תמר פרידמן
בודניאצקי יצחק וחביבה אדית. ילדים: דפנה בודניאצקי לוסטיג, שבתאי, ארז אברהם
בוהם (באהם) זאב (לודויג) ד"ר ועליזה לבית גוטגנט
בוכוול מרדכי ומרים. ילדים: עמיחי זל
בולוטין אברהם ודפנה לבית חביב. ילדים: ארנון אילן
בוסי יהונתן
בורנפרוינד יהושע אלכסנדר הכהן וחווה יהודית לבית נתן. ילדים: שולי נתן, אילן בר-
נוי

בילסקי מרטין ואליזבט. ילדים: ראובן, דן שלמה
ביר דוד ומרים לבית דה יונג. ילדים: יצחק, שלומית, הדסה אפל
ביר מאיר ורחל לבית בנדל. ילדים: זהבה, עפרה, יוסף
בירנבאום יעקב ושולה לבית אובסיביץ. ילדים: אמיר, אריאל, רונית, מיכל
בלכמן מאיר
בן דוד דרור
בן זאב יהושע הלוי וזהבה

בן זכאי נחמן ושפרה טובה לבית פיגנבוים. ילדים: ירון אהרן, עמיחי, איתן, רן מרדכי
בן שאול יעקב ומרים נעמי לבית פלדברג
בניאל יעקב פרופ' וטובה לבית לקס. ילדים: אביטל, עמרי, איתי, ליהוא אליהו
בסליאן אביטל (אבי) ודקלה לבית רבי. ילדים: אליעד, +
בסליאן אליהו (אלי) ורבקה ריבי לבית מגריסו. ילדים: +
בר-און מנחם ורותי לבית חונה ד"ר. ילדים: גיל חן, שיר
בראט חיים

ברדה יוסף גבריאלי ונעה לבית מלמד. ילדים: הדר טיקטינסקי, עומר, עדן, אור
ברוקנטל דוד ושרה רבקה. ילדים: יהושע יאיר, מתן ישראל, הלל
ברזילי יהודה ולאה לבית גבריאלי. ילדים: יוסף צבי זל, אחיעם
ברט יעקב ורות לבית גרינבוים. ילדים: עודד, אליעזר, גד, מיכה
ברייער דב וורד לבית פמיליה. ילדים: ספיר-ליבי מושקוביץ, אורטל-בת אל רסקין,
רינת-מרים חורי, חנה-שרה קליין, הדס-מיכל
ברין אהרון

בריס פסח ושרון לבית דייקין. ילדים: מיכאל, יואל, עזרא, יסכה
ברלב יצחק וחנה. ילדים: מיכל, תמר, עופרה

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

ברלינר יעקב יהושע ושרה לבית פינקלשטיין. ילדים: אורית ברנט, אייל, שרון, יעל
ברמן אברהם ארתור וגיטל טרודה לבית שטרנגלס. ילדים: רפאל, עלי זל
ברמן עלי וחנה לבית ריצ'מן. ילדים: עודד, יעקב, גילה אסתר שטראוס
ברנפלד אברהם משה (אלפרד) וברכה
ברק אברהם (אבי) ואסתר לבית אפטר. ילדים: יעל, מיכל, איתי
ברקוביץ שלמה אלחנן ועדה לבית רשף. ילדים: נועה חיות, רוני בדר, דניאל, גילי
גאלאל אברהם וזהבה לבית שטאל. ילדים: דוד זל, זאב זל, פרופ' מרים ביליג
גבריאל אליעזר וחסידה. ילדים: ישראל, עידית לוין-גבריאל, אפרת רורמן-גבריאל
גבריאל גבריאל ומלכה. ילדים: יונה מנשה אביעד, שמואל דוד איתי
גוטליב שאול
גוטפריד משה ועטל. ילדים: מרדכי ניסן
גוטמן יהושע ומרים לבית וויל. ילדים: עמוס, הדסה גיטלר, דליה
גולדברג יואל משה פרופ' ומיכל לבית נוי. ילדים: ירון, עידית בקרמן, דניאל, ד"ר
שירה סובול גולדברג
גולדמן גדעון אברהם והלה. ילדים: עזרא, אליעזר, סימה קורן, שירה לוין
גולדפיין אליעזר חיים ואסתר לבית כהן. ילדים: נילי, אליעזר שלמה, אברהם נתן
גולדשטוף ברוך וברטה. ילדים: חנוך, שלמה
גולדשטיין משה צבי ואורה לבית נמט. ילדים: אליעזר זל, יוסף מרדכי, מלכית רחל
מירון
גולדשמידט דוד תיאו
גולדשמידט יעקב מנחם ודינה. ילדים: אורי שלמה, אהרון צבי, בתיה לאה כהן, ריקי
לנגה, אסתר מרים אייזנמן
גורן (גרינבלט) שמעון ופולט. ילדים: מיכל ענר, ענת יוגב, הדר אלכסנדרה גורן
גלברד אברהם יחיאל ורות. ילדים: עטרה מואטי
גלוסקינוס יצחק ואדית טאה לבית גרינולד. ילדים: חגי גילן-גלוסקינוס, גדעון מאיר
גלזר אריה וגוונדולין (גווין) אטל לבית אדירים. ילדים: רבקה גלזר מוסרי, אהרון
עופר, עמרם משה (עמי), אורה אופנהיימר, ירון עודד
גליס משה אליהו ואווה לבית הירשלאר. ילדים: יאיר יחזקאל, תמר רבקה שיף, יהונתן
בנימין
גלסר גבריאל מאיר הרב ורותם לבית יורב. ילדים: יצחק יאיר, איתן ברוך, דביר בניה,
ראשית בתאל, רחל צפורה, +, +, +
גמליאל שלמה ושרה לבית כ"ץ. ילדים: דן, חנוך, נעמי
גנוז יצחק ונאמנה לבית קליונר. ילדים: משה, צופיה מאיר
גרינולד מרטה דבורה
דה גרוט יהושע ומלכה לבית קירשנבאום. ילדים: עפרה, אביטל הדדי דה גרוט,
ליאורה לב דה גרוט
דה האס יעקב ורחל. ילדים: אפרים
דה יונג יהודה
דה יונג נתן וסלין. ילדים: רבקה נינארי

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

דה רוס שלמה אפרים ואסתר. ילדים: חיה אלקיס, יהודית דולינסקי, אלחנן, אביגיל
אריאל, רפאל
דוד יוסף פריץ ושרה גבריאלה. ילדים: אוריאל צבי (אורי) זל, יעל
דויס נחמיה ורחל לבית איזקס. ילדים: יואב זל, אורה ברוק
דוידסון יצחק הכהן
דוידסון פנחס
דויטש שרה לבית
דיק יעקב ושושנה. ילדים: שמעון, ישראלה דיק שטרול
דשא אליעזר ויפה. ילדים: ארי זל
האיתן מאיר ושבות לבית גנרם
הולצר יעקב ורחל. ילדים: עמי
הולצר משה
הורברג משה דוד וגבריאלה חנה לבית פס. ילדים: נתנאל ישראל, נחה סימה
הרשטיק, שנית רחל בר און, שרה חיה מליק
הורן דוד ונילי לבית סלומון
הירשטל ארנה לבית
הכט ארתור
הלוי בועז
הנאו יצחק ועליזה. ילדים: דני
הנדל יאיר ונילי לבית גינסבורג. ילדים: אורלי ברזילי, זיו, דפנה וולפגור, ערן
הרטוב קלונימוס
הרץ דב ומרים לבית סמואלס. ילדים: שני עמר, זהבית מרגולין
הררי שלמה וקלרה ברוריה. ילדים: חנה בת-שבע הולץ, אפרים אבישי, ידידיה דוד
וולדיגר נחמן ומלכה. ילדים: אברהם, אורי ידידיה
ויט נתן ורות לבית מרקט. ילדים: אוריאל, עמיקם
וייס אביעזר ד"ר ומרים לבית רובק. ילדים: אילת סקסטין, אפרת וייס-בורנשטיין,
תמר וייס-גבאי, יצחק
וייס מאיר יצחק אברהם
וינברג נתן וחיה. ילדים: יששכר, אסתר, ישראלה
ון סטרטן יוסף והילדה. ילדים: יהודה, דניאל, שלום, ליני
ון סטרטן ליני
זאבי עמי ד"ר וטובה לבית פלקסר. ילדים: אורית בביאן, דפנה בן יוסף, נעמה רבלין
זבדי ערן וצפורה לבית אזולאי. ילדים: טל, אורן, סמדר
זיידמן יעקב משולם וגרדה. ילדים: רפאל זל, טובה נעימה עבר, אסתר סדובניק,
חוה בתיה אורן
זילבר אברהם משה ומרים קלרה לבית הירטייאס. ילדים: מקסים
זילברשטיין יצחק הרב וטאובה זיסל לבית פינקלשטיין
זיסר אהרן יוסף ושולי
זמיר אייל
זנבר יצחק והדסה. ילדים: שרה אלישבע כץ, ישראל, אריה, גבריאל, מנחם נתן

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

חונה חונה ושרלוטה שיינדל לבית ברוצינר ד"ר. ילדים: ד"ר רותי חונה בר און
חוקת יעקב בנימין וגילה לאה לבית רדקובסקי. ילדים: ברכה בתיה גרוס, אהרן אריה,
דוד מנחם, יקותיאל פנחס, מרים אורה כלאב, שושנה הודיה קליפר, אברהם יצחק
חי דוד ואילנה לבית שהרבני. ילדים: אודליה, קארין, שני
חנציון טוביה הכהן ואסתר
טולידאנו אבי ווייאן לבית מנחם. ילדים: ברוך בר סימון, רועי, יהונתן
טיברגר אליעזר הרב ד"ר וטאובה לבית פינקלשטיין. ילדים: איתן חיים, עפרה
שנדורפי, עידו ישראל, אהד ישעיהו
טימנס אלכסנדר שלמה אהרן וגרדה דינה לבית מנקו. ילדים: אריה נחמיה, משה
יוחנן. דיוקה הדסה, מיכה אלי, מרגלית שרה
טימנס אריה נחמיה (לוקי) וחיה לבית מוניקנדס. ילדים: שרון-בת שבע אייזר, גלית
אילנה חן, חגי שלמה
טיקטינסקי איתן שבתאי והדר לבית ברדה. ילדים: +
טרייטל צבי ואילונה. ילדים: מיכאל, שרון פנחס, ורה מרים
יארק משה ואתיק (אסתר). ילדים: ערן, אבנר, שירלי סרוסי
יגיד בן ציון ואודט. ילדים: מאירה יגיד-חיימוביץ, איחנה כהן
יהלומי יאיר וסיגל לבית פרץ. ילדים: עופרי יקירה, בר, גיא
יוגב שי שמעון וכנרת
יזגור יחזקאל ומרים. ילדים: צבי זל
ינון יואל ואביגיל. ילדים: רחל צפורה גרינוולד, חגי, עמוס
יניב מוקי (משה) ד"ר ואירית לבית חלפון. ילדים: גל, אופיר
יניב עינת ד"ר. ילדים: אב"י גולן, נתנאל זוניק גולן
יעקובסון יוסף וניצה לבית דיק. ילדים: אמיר, רענן
יפה יהונתן ברוך וגלית לבית טנדט. ילדים: נהוראי יונה, רונה שרה, אביהו, אליה,
תמרה
כאץ מנחם הכהן וקטה
כהן אבינועם ומרים לבית יעקובסון. ילדים: ברק שלמה, קרן פרלשטיין, יצחק עמיחי
(צחי)
כהן אברהם (אייבי) הכהן ויפה לבית אפנר. ילדים: טובי ברנס, אריאלה
כהן אלכסנדר הכהן ורחל לבית נורדהיים. ילדים: משה נורדהיים, בת שבע מולודיק,
אפרים ידידיה זל, רבקה דורכלר, יצחק אורי, אלחנן, שמעון נחמיה נורדהיים, שולמית
יגדל, מרים ארן, רינה קרסנוסטבסקי
כהן משה ומיטל לבית שילה. ילדים: +
כהן משה נחום הכהן ורות לבית אנגל. ילדים: צבי, צמח אילן, יעל פלד
כהן שלמה ואסתר. ילדים: אלירן
כוחן שרון גרשון ואילה אסתר לבית שטיינפלד. ילדים: רוני, מאיה, אורי
כץ חיים הכהן. ילדים: שלמה,
כץ יוסף בצלאל הכהן
כץ מאיר הכהן
כץ מרדכי הכהן וזיוה. ילדים: עידו, עידית ליוש, נירית זיס

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

כץ שלמה
כץ שמואל הכהן . ילדים: יוסף יצחק
כצנלסון אלכסנדר פרופ' ומריסה
כצנלסון דניאל פרופ' ומיכל יעלית לבית קמינקא. ילדים: רפאל, מיכאל אהרן אלעזר,
יעל טופר
כשר יעקב שמעון הרב וצפורה לבית רבינוביץ תאומים. ילדים: פרופ' אסא, פרופ'
רימון
כשר רימון פרופ' וחנה לבית אדלר פרופ'. ילדים: כרמל, אלמוג
לבל אפרים ואסתר לבית שטיין. ילדים: +
לבנטל יוסף וולטר ד"ר ודבורה דורה לבית כהן. ילדים: דן זל, יורם
לויטס מרדכי שלום ושרה לבית בנישו. ילדים: מאירה פוירשטיין, יהודה
לוי דניאל הרב ושמחה. ילדים: שמעון (מוני), שלמה, לאה אביבי, רותי לוריא
לוי מרדכי חכם ושרה (שרינה). ילדים: לאה זל, שלמה (סלומון), יוסף, אדלה מטלון,
רוזין צפדיה, לינדה ששון
לוי אלעזר צבי החבר ומרים
לוי אסף הכהן וטל לבית פלד. ילדים: תכלת, אדם מיכאל, הלל דניאל, רננה, משי
לוי יוסף
לוי מנחם ודבורה. ילדים: יוסף
לוי שלמה הלוי
לוינשטיין יעקב ד"ר וגלוריה. ילדים: הרב יגאל מאיר, יונתן אשר, אלדד
לונסקי שמואל ואתקה לבית טייטל
לוסטגרטן נחמן ואהובה. ילדים: מתתיהו לוז, מירה שילר
לזובסקי חיים ושרה לבית אופנבורג. ילדים: יהודה זל, אוריאל (אורי)
לזובסקי יעקב יוסף וטוני יונה לבית הירשהאוס. ילדים: אסתר אולשטיין, שמואל,
תמר (תמי) בורבק
ליאון שלמה הלוי ואסתר. ילדים: דוד, +
ליאופולד אליהו (אלי) ורויטל (טלי). ילדים: חן, מיכל, לירז
ליברמן חיים אליהו הלוי ועפרה לבית לידסקי. ילדים: מירה יוספה פורמן, סיגלית-
גיסיה וקסלר
ליוש דב ועידית לבית כץ. ילדים: נתנאל יוסף, אלחנן, מיכאל אריה, אהרן
לייב צבי ד"ר ורחל. ילדים: דפנה הופמן, ערן יעקב, סיון יעקבסון
ליימן מנחם צבי
ליימן שמעון אורי (מוני) ואודרי חיה לבית בלום. ילדים: יהונתן שאול (יוני), רנאל צבי,
יאיר יחזקאל, הילה דבורה גדז', אור-לי שרה עיני
ליכטנשטט יעקב אברהם ורחל. ילדים: איתמר, יחיאל, יהושע, משה
למברג / לב שלום (שולי) ואורית לבית פדובה. ילדים: שובל לב, שוהם לב, עידו לב
לנדאו משה ופניה לבית זילברשטיין
לנדאו מתתיהו הלוי וברכה. ילדים: שרה סמואל, הרב יעקב, חיה רחל ויזן, נחמה
בלומה שולמן, אהובה נעמי פריידין
לנדאו עקיבא הלוי וחנה. ילדים: יחזקאל, שלוית רום

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

לנצ'נר אליהו (אלי) ואסתר (אתי) לבית אבן. ילדים: טל, גל, אור
לרנר משה אברהם פרופ' וכלילי. ילדים: רותי אבנר, גילה הישראלי, דניאל
מאן
מגן מנחם ואהובה לבית נאמן. ילדים: עמיקם מרדכי, אורית אנטוש, גדעון דב, יעל
אשל
מגן עמיקם מרדכי ובתיה
מואטי מאיר ועטרה לבית גלברד. ילדים: ירון זל, אריאל, מיכאל, דניאל, תמרה, חנה
יהודית אלפסי
מולודיק אריה דב ובת שבע לבית נורדהיים. ילדים: תמר פרל, הדסה אהרוני, דוד
ז"ל, בן ציון, דבורה לאה נדיב
מוניקנדם רפאל ד"ר וסופי שרה לבית דינר. ילדים: מרסל שלמה, אליעזר מנחם, חיה
טימנס
מוסה רהוללה ונוריה. ילדים: יוסי ריצ'ארד מורן, אלן בנימין (בני) מורן
מועד דוד
מור מירב ד"ר. ילדים: שי
מזרחי יחזקאל ואביבה לבית אלג'ם. ילדים: גיא מרדכי
מטלון יצחק ואדלה (אדל) לבית לוי. ילדים: מרים רוזנברג, שרה נינה פילוסוף, אסתר
נסים, לאה
מיכאלי יוסף ואיריס לבית לוי. ילדים: רחל שוורץ, שרית שריר, אבי, סופי יסינובר,
איתן, עוז
מילנר זליג וטילי. ילדים: אייל, אבישי, מיה וירצבורגר
מילשטיין יעקב (קובי) הגנן
מילשטיין משה ובלה. ילדים: יעקב (קובי), דינה וינשטיין
מכסוול דב
מל יוסף ושרה. ילדים: מרים, נועה גרינברג, חנה פטשורניק
מלול שמעון ושלומית לבית בוקר. ילדים: מור, חן, אוראל, אדר
מלר זאב ישראל ופאולה. ילדים: אלון, עמנואל יהודה, תהילה
מלר רפאל יעקב ויהודית. ילדים: זאב ישראל, יגאל
מנדל מאיר הלוי וריי. ילדים: אליהו, ציפי מאור
מסלוי יעקב (קובי) ויפית לבית בכשי. ילדים: עינב, דביר
מרגלית רפאל (רפי) ושולמית (שולה) לבית גולדברג. ילדים: איתן
מרכס ברברה. ילדים: תמר (תמי) מרכס בן שחר
מרלינג צחי יצחק ורויטל לבית לוי. ילדים: שחר, ניר
מרקוביץ יוסף נח ודבורה לבית הורנשטיין. ילדים: עמיר, ליאורה פרל, נעם
משאלי אליהו ודינה. ילדים: חגית בן משה, דוד, תרצה גדרון, מרב אורון, דקלה בומש
נאור שמואל ומלכה. ילדים: ורדה שריג נאור, עדי נחום ישראל
נאמן נתן ומרים לבית שוואן. ילדים: אהובה מגן, חוה דותן
נוביק אברהם מרדכי וצפורה לבית וינברג. ילדים: איתי, חגית
נוטה שלמה ופסיה חוה ברכה. ילדים: רבקה, חנוך, חיים, חגי, יעל, תמר רחל
נוי מרדכי החבר ויהודית יטלה לבית רוזנהיים. ילדים: מיכל גולדברג

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

נוימן אהרון (רוני) ואילנה לבית זילברברג. ילדים: יוסף אריה (יוסי), שירי בלזר, גיל
נוימן יצחק וחנה לבית ארונספלד. ילדים: יאיר-ישראל, אריאל-דוד, אורי, בועז
נורדמן יעקב ופנינה (פאולה/פולט) לבית ריין. ילדים: אורה רובינשטיין זל, אלי
נוריק זאב (וילי) וטובה (טובי) לבית אפשטיין. ילדים: אבא אוברי זל
נח בנימין וחנה. ילדים: יגאל, עופרית שקד, אלדד מרדכי
נחמן אליהו יחיאל
נימני אליהו וענת לבית פורת. ילדים: עידו, דן, חן
ניר אלעזר ורינה. ילדים: טלי קדר, עדי שגיא
סולטר יהודה וטובה. ילדים: ורדה סולטר לוי, לביאה פז
סומך שמעון וסעידה לבית שחמון. ילדים: יעקב, ששון גד, נוגה אביסדריס
סומך ששון גד
סטולר פנחס ניסן ובת עמי. ילדים: רינה
סיני אפרים ד"ר וחנה. ילדים: בלהה ניב
סלסקי דוד וברניס. ילדים: סידני הווארד, אבישר
עמנואל יעקב מרדכי הלוי ואורה לבית יוסף פרידלר. ילדים: יוסף-יואל, חגי-יהושע,
עידית-מילכה עמנואל-מי זהב, ליאת-חווה עמנואל-פרנקל
עשהאל גדליהו
עשהאל דוד ומלכה טובה לבית שלזינגר. ילדים: חגית בר און, גדליהו
פומרנץ אברהם ושוקה. ילדים: משה, טובה עדנה קלר, מיכל קדמון, יעל בן-זימרה
פוסמן
פיליג קליף קלב עקיבא יעקב ומינה לבית פרזיגר. ילדים: נועם שריה, יאיר יצחק.
דניאלה, מעיין רחל
פיליפס מרק. ילדים: +
פינסטון מיכאל דוד וסיביל אן. ילדים: אהרון שלמה, בניטה הלן רוכברגר, רפי
פינקלשטיין דינה לאה (לולה) לבית. ילדים: טאובה זיסל זילברשטיין (טיברגר),
שרה ברלינר
פיש ישראל איסר הרב ד"ר ואלישבע פריידל לבית רובינסון. ילדים: טובה אהובה
רוזנברג
פלדמן אלכסנדר
פלדמן חיים דב ושושנה (רזי). ילדים: הדס, דפנה, תמר רחל, משה אליהו
פלסר אפרים ומרגוט מרים. ילדים: תרצה ליפשיץ זל, חגית בלונדהיים, רחל צבן
פרג גיל יששכר ודפנה לבית אולטוסקי. ילדים: יעל ורד, רועי דב, נדב יונתן פרג-
פרסט, נעם רפאל פרג-פרסט, +, +, +
פרוידנברגר יעקב ד"ר ולאה. ילדים: שמעון, מיכאל צבי
פריד דוד ורות אילנה לבית ויטרובסקי. ילדים: דנה פריד ברנזון, הדר, קרן
פרידלנדר יהודה ד"ר ואסתר אלישבע לבית כאץ. ילדים: דוד אלכסנדר, נעמה ינון,
שולמית כסלו
פרידמן יהודה ורוזה שולמית. ילדים: רחל בן גדליה, רבקה פרידחי, רות הר טוב,
רפאל יצחק (רפי)
פרידמן יקותיאל ואסתר. ילדים: זאב, צפורה

פרנד מאיר ואראלה. ילדים: ישראל, רחל
פרנק אברהם וריטה צ'רנה לבית שרל. ילדים: אריאל, אליעזר
פתחי יוסף
צ'ורארו צבי אריה ומילי. ילדים: קלרה סימון, נעמה פרידנברג
צדיק ניסו ורוית לבית זנגי. ילדים: לירן, יאיר, איתן, +
צוריאל אליעזר ושושנה. ילדים: צבי מנחם, שמואל חנוך
צימט אריה ורוזה (רייזל) לבית גלנטי. ילדים: פני שר, נטי שיפר
צימרמן אברהם ונעמי. ילדים: עידית גלבווע, רינת צימרמן גרוסמן
צינר קלונימוס הלוי ומרים לבית זיס. ילדים: עמוס, אורי
צפירי צבי ויונה. ילדים: עופרה פורת סולדין זל, איל
קולט אשר ולילי ד"ר
קולטון אריה מרדכי ובאשי לבית פולינסקי ד"ר. ילדים: יעקב דב, שמואל נחליאל,
אהרן יאיר, אשר אייל, שני פיליג
קופל עמנואל וז'נט לבית סטוצ'ינסקי. ילדים: אביגיל אסתר, תמר אלישבע, יעל
קורן ברוך רחמים ואביבה לבית ביטון. ילדים: בן, שירן בנשימול
קושיצקי יצחק יואל וריבה לבית קולטון. ילדים: ידידיה שמואל, יקותיאל אפרים,
אמיתי אליהו
קיזנר מרדכי
קימל יוסף חיים ותמר (תמי) לבית לוינגר. ילדים: אברהם (אבי), אסתר שוחט, משה,
איילת
קימל משה ד"ר וחנה. ילדים: יוסף חיים, יונת כהנא
קירשנבוים שמואל הלוי הרב וז'נט. ילדים: נפתלי, רינת לאופר, אפרת פוקס, אסנת
כהן, ליבנת פלדמן
קליין אדם (אברהם משה) הרב והדסה מרים לבית קולטון. ילדים: אליענה סשה
רוזנברג, נתנאל יהודה, תמימה רבקה טרגין, צופיה דינה, שמואל חיים
קליין יהודה אריה שמחה הלוי ואלישבע. ילדים: פרופ' מיכה, איתן ירמיהו, תמר
קליינר מרדכי וגילה לבית טכורש. ילדים: אורי גד, עפרה מקובר
קלכהיים עמיהוד (עמי) הרב ושרית לבית יעקבסון
קראוס בועז יואל וורד לבית טסלר. ילדים: ברק, ירדן, יערה, כרמל
ראב בנימין חיים ואסתר לבית מייטין. ילדים: נחום, משה שמואל, אלעזר
רדקובסקי אברהם יצחק הכהן פרופ' וחנה אנט ד"ר. ילדים: גילה לאה חוקת
רובינשטיין רפאל ואורה-קלר לבית נורדמן. ילדים: אריאלה יעל שטינמץ, יורם צבי,
פנינה גולדשטיין
רוזן שמואל ומירי לבית כהן. ילדים: אלי אליעזר, אורטל, קורין
רוזנברג דב דוד וטובה אהובה לבית פיש. ילדים: רבקה (ריבקי), שמואל
רוזנברג שמואל וסבינה סימה לבית זיסר
רוט . ילדים: דוד
רוטשטיין יוחנן ואילזה. ילדים: אריה דן
רויטמן יהודה אריה ושולמית לבית אינהורן. ילדים: אהוד, רואי
רון אירית . ילדים: לימור, לילך, ליטל, תומר מרדכי

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

רייס אברהם יצחק ויפה
רמון יעקב ד"ר ואלישבע
רפפורט משה ומלכה לבית טימברג
רשלבך יוסף וצפורה לבית גבירצר. ילדים: אהוד (אודי) דקל, יובל, חובב יצחק, אייל
שביט אליעזר ופנינה. ילדים: חיה, יעקב
שואב אליעזר
שואלב קלונימוס
שוורץ שמואל אריה (לאני) הכהן ורבקה לבית רוטר. ילדים: מתן ירחמיאל, עמית
שׁויד אברהם ואסתר. ילדים: אורלי פאס, איילה שׁויד שניי, אילן
שולץ אורן ומאיה לבית יגן. ילדים: בר, נועה
שומן דוד ומרים. ילדים: חיותה
שוטר יואל וציונה. ילדים: יובל, הדרה אילון, נועה מנדל, חגי, אלדד
שורץ יהושע וצלה לבית הילסברג. ילדים: הדס ארז, חיים, ברוך, אילנית קינן
שורץ ישראל
שורק צבי וקרולין. ילדים: +
שחר יהודה ותמר. ילדים: אדוה פולק, טל שחר גלבווע, אייל
שטיינברג עוזיאל ואירנה. ילדים: רבקה רות כהן, מיכאל בנימין חיים
שטיינהרט ישראל ובלוסום. ילדים: דוד
שטיינמץ יצחק
שטקלר שאול ושרית לבית בן עטר. ילדים: שירלי, עידן, חן, רוני
שטראוס מיכאל דב ד"ר וגילה לבית ברמן. ילדים: רן, גל, טל
שטראוס רן ומיכל לבית ארגמן. ילדים: אדם עלי
שטרן יניב ונעה עליזה לבית הוכמן. ילדים: +
שטרן מנחם אריה ורבקה. ילדים: אליהו נתן (אלי), יאיר
שי ישעיהו וסוני לבית בירנבאום. ילדים: עמוס חיים (עמי), תמר חיימוב, ענת יוכבד
שי-נהרות
שיין משה אליעזר ופרומה לבית פוגל. ילדים: צבי פרץ, אליקים יוחנן, חוה ברכה
שיין צבי פרץ ורותי לבית ויגודסקי. ילדים: אביעד שאול, נעמה פנינה זמירי, אליהו
פז, אבישי פז, יחיאל חיים פז
שיינדורף חיים ויונה לבית אלימלך. ילדים: יעקב, גלעד, מיכל
שילה אורי ואדית חיה הניה לבית הגר. ילדים: שמואל
שילה יחיאל ועדנה לבית אמנני. ילדים: מיטל כהן שילה, אהוד, שני
שילוח אייל ואורית גל לבית כרמוש. ילדים: אסף בנימין, יהונתן דניאל
שילר מרדכי ומירה לבית לוסטגרטן
שימל נפתלי ורחל לבית גרנצז'. ילדים: גבריאל, אורלי אלבק
שיפר יוסף ונטי לבית צימט. ילדים: אריאל יוסף, גילה הללה
שלום משה
שלזינגר גבריאל הרב וזיסל. ילדים: מלכה טובה עשהאל
שמרלינג משה ורבקה לבית הרשקוביץ
שני שלמה אריה וחנה לבית עזריה. ילדים: ליהיא, נטעלי, דניאל, הלית, אור-יוסף

ספר זיכרון לפעילי קהילת בית הכנסת רמת חן

שני (שניצקי) אברהם דוד ולאה. ילדים: חגי זכריה זל, אבישי זל, נעמי גור אריה
שפרכר שמואל יששכר הרב פרופ' ופרידה לבית רוקח. ילדים: יוסף יהודה, אתהאל
לאה פרנקל, אהרן מרדכי, ברכה רוז'יצקי, רחל דבורה שפרכר פרנקל
שפרר יצחק הלוי וחסידה. ילדים: אריאלה, נפתלי, חיה
שקד יהורם ולייאן לבית שפרן. ילדים: מאיה, אביב, נדב מרדכי
שר יוסף לפני לבית צימט. ילדים: עמיטל ברחד, אריה שלמה
שראוב אברהם הלוי וצפורה. ילדים: יששכר, משה אפרים
שריד אליהו ויעל לבית רוטשילד. ילדים: שי זל, טלי שריד תשובה, גדי
תורג'מן משה וחווה לבית בן חיים. ילדים: טל, מירי, נועה, דוד
תישבי אבי וסיגל לבית טסט. ילדים: תמיר מאיר, דוד חי, הדר

בית הכנסת רמת חן

ספר זה נועד להנציח את מייסדי ופעילי בית הכנסת רמת חן ומתאר גם את קורות בית הכנסת ומנהגיו.

לקראת ראש השנה תשכ"ח הוגש לבית הכנסת "ספר זכרון" שהכיל דפים מאוירים וכריכת עץ מפוארת. יוזם הספר היה תושב השכונה שאול בלושטיין והביצוע ע"י אחיו הצייר עמנואל סלע-בלושטיין. הספר הוקדש לזכר הוריהם. הספר יצא בפורמט גדול בעיצוב אומנותי מפואר שכל דפיו מאוירים. הדפים שהיו ריקים עלכתחילה הלכו והתמלאו במישך השנים בדברי זיכרון למייסדי בית הכנסת ופעיליו. במישך שנים רבות נערכו דברי הזיכרון ע"י חברי בית הכנסת אברהם פרנק ז"ל. הדפים נכתבו בכתב יד סופרים ע"י חברת בית הכנסת שושנה (רזי) פלדמן. הספר נשמר בתצוגת קבע בארון ראווה שבכניסה לבית הכנסת.

בסוף העשור הראשון למאה הנוכחית התחיל חברנו יהודה פרידלנדר ז"ל לעדכן את הספר. כל גליונות הספר הקודם הועתקו לקובץ וורד ונוספו כתבות על חלק מפעילי בית הכנסת שהלכו בינתיים לבית עולמם. יהודה חלה ולא הספיק לסיים.

לכבוד הוא לנו להמשיך את המפעל. איתרנו את צאצאי הפעילים לשעבר ופנינו לכולם בבקשה להכין כתבות על יקיריהם. רובם נענו ופרי עמלם משלים את הספר הנוכחי. כמו כן נערכו מחדש ותוקנו הכתבות מהמהדורות הקודמות.

יוזם המהדורה הדיגיטלית והעורך הראשון - יהודה פרידלנדר ז"ל
עריכת המהדורה הדיגיטלית - יהושע שורץ
איור דף השער של המהדורה הנוכחית - שושנה פלדמן - כיום באלקנה.